

Munkács, a Rákóczi-szabadságharc utolsó bástyája
Sennyey István és a munkácsi vár védőinek válogatott levelei
(1711)

Szerkesztette

Mitropulos Anna Diána – Sánta Ákos – Vörös Péter

Kiadás helye, éve

Tartalomjegyzék

Bevezetés

A kiadásról

Munkács főparancsnoka, Sennyey István (*Sánta Ákos*)

Sennyey István és a munkácsi vár védőinek válogatott levelei (1711) (*válogatta és sajtó alá rendezte: Mitropulos Anna Diána – Sánta Ákos – Vörös Péter*)

Idegen szavak jegyzéke

Mutatók

Személynévmutató

Helynévmutató

Képmelléklet

Bevezetés

1711. május 1-jén a Rákóczi-szabadságharc a majtényi fegyverletétellel befejeződött ugyan, ám I. József császár április 17-én hirtelen bekövetkezett halála Rákóczi előtt új lehetőségeket teremtett. Magyarországnak nem volt törvényesen megkoronázott uralkodója, mert a lehetséges utód, József öccse, Károly a spanyol trón megszerzéséért harcolt az Ibériai-félszigeten. József halálát Pálffy János, a magyarországi császári csapatok főparancsnoka eltitkolta, a szatmári béke megkötésekor rá esküdtek fel. Ekkor azonban az ellenállás még nem ért véget: a keleti országrészen tartotta magát Kővár, Huszt, Ungvár és Munkács vára. Legtovább a Sennyey István parancsnoksága alatt álló Munkács tartott ki Rákóczi mellett, ők csak június 24-én adták át a várat. Kötetünkkel nekik, a munkácsi vár védőinek és parancsnokuknak, Sennyey Istvánnak szeretnénk emléket állítani.

Az említett várak kulcsfontosságúak voltak II. Rákóczi Ferenc fejedelem számára. Rákóczi, még ha a katonai győzelem esélyéről kénytelen is volt lemondani, a béke „megnyeréséről” már nem mondott le, amnesztia helyett államközi békekötést szeretett volna elérni.¹ A legnagyobb szerep a három ország felé vezető utak kereszteződésén álló Munkácsra hárult. A vár őrségét megerősítették, a megmaradt ezredtöredékeket is ide vezényelték, készleteket, lőszert halmoztak fel, erődítették a várat és nem utolsósorban ide hozták az ezüstkészletet, pénzverdét, a pecséteket. A Lengyelországban tartózkodó Rákóczit és udvarát is innen látták el.

Amennyiben a Munkács környékén összevont erők kitartanak, innen kiindulva újra folytatni tudták volna a fegyveres harcot. Rákóczi mégsem a háború folytatását tűzte ki célul, hanem a nemzetközi béketárgyalásokon való részvételt és a béke külföldi, elsősorban angol és holland hatalmak általi garantálását. Diplomáciai törekvéseihez pedig nélkülözhetetlen volt, hogy bizonyítsa, létezik még a Magyar Konföderáció, ezért Munkács főparancsnoka csak a legmegbízhatóbb hívei közül kerülhetett ki. Miután 1711. március 3-án maga mellé hívta udvari marsallját, Vay Ádámot Lengyelországba, elrendelte, hogy a vár főparancsnokságát adja át a civil főhatalommal felruházott Sennyey István kancellárnak. Ugyan a katonai főhatalmat Károlyira ruházta, Munkácsot kivette hatásköre alól.

Báró Sennyey István (?–1726/1727?) báró Sennyey Ferenc (kb. 1630–1675) kállói főkapitány és Széchy Mária (?–1693 u.) fia, Károlyi Sándor unokatestvére. A család birtokai a Bodroghözben feküdtek, központjaik Nagytárkány, Bély és Pácin voltak. Tanulmányait a

---

¹ A béketárgyalások már 1710. augusztus 19. óta zajlottak. A bécsi udvar angol nyomásra amnesztiát hirdetett a szabadságharc résztvevői számára, de az állami szintű békekötést elutasította.

bécsi jezsuitáknál végezte, majd részt vett a török elleni visszafoglaló háborúban. 1687-ben I. Lipót aranysarkantyús vitézzé avatta. A Rákóczi-szabadságharc kitörésekor nagytárnányi várába húzódott, ahol a kuruc felkelők körülzárták. Ellenállni mégsem akart, a főnemesek közül az elsők között jelent meg Rákóczi táborában 1703 augusztusában. Rákóczi egyik első tapasztalt és harcedzett tisztje volt, először ezredessé, majd szeptember 29-én a tiszántúli hadak generálisává nevezte ki. Nem sokkal később Rákóczi a szatmári vár ostromzárának a parancsnokságával bízta meg. 1704 februárjában a császáriak szétverték csapatait, ezután vizsgálati fogságba került, majd eddig tisztázatlan körülmények között szabadult, tisztségét visszanyerte és újra hadjáratok vezetését bízták rá. Azonban súlyos köszvény gyötörte, ezért a katonai szolgálatot nem vállalhatta tovább, a Sennyey-ezredet öccse, Ferenc vezette ezután. 1705-től szenátor, a konföderáció kancellárja, 1706-ban részt vett a nagyszombati béketárgyalásokon. Ebből látszik, hogy nem csak tapasztalt és tehetséges katonaként, hanem politikusként is számíthatott rá Rákóczi, hiszen kancellárként a fejedelem mellett részt vett a legfelsőbb szintű államügyek intézésében. Sennyey pedig, Rákóczi bizalmi embereként és kancellárként jól ismerte Rákóczi terveit és azok jelentőségét, ezért kapott különösen fontos szerepet a munkácsi vár védelmében.

Budapest, 2012. június

A szerkesztők

A kiadásról

Kötetünk egy kísérő tanulmányból és a munkácsi várvédők válogatott levelezéséből áll. II. Rákóczi Ferenc, Sennyey István, Szentiványi János, Pálffy János, Károlyi Sándor, Zay András, Mönis István, Ebeczky István leveli közül állítottuk össze a levélgyűjteményt, melynek gerincét a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában őrzött, 19. században készített másolatok alkotják. A leveleket időrendben, 1711. január 19-től 1711. szeptember 6-ig, sorszámozással közöljük, továbbá a dátum, a feladó és címzett feltüntetése után regesztával segítjük az olvasó könnyebb eligazodását. Mivel a levelek datálását feloldottuk, a levél szövegéből az eredeti dátumokat nem közöljük. A források átírásánál² az alapelv az volt, hogy az archaikus és a mai szem számára fárasztó forrásközlés helyett élvezetes, jól olvasható szöveget adjunk ki, mely mégis megtartja a régi nyelvezetünk sajátosságait. A szöveg központosítását, a bekezdések tagolását, a kis- és nagy kezdőbetűket, a mássalhangzók hosszúságát mai helyesírásunk szerint alakítottuk. A régi betűkapcsolatokat, mint például *eő*, *ch*, *th*, a ma alkalmazottakra cseréltük, mint *ő*, *cs*, *t*. A mássalhangzók hosszúságánál szintén a mai helyesírást követtük. Megtartottunk viszont a régi helyesírás jellemzőjeként néhány mássalhangzó összeolvadást, mint például *engedgye*, *maradgyon*. A tulajdonnevek átírásánál az egységesítés volt a fő szempont, ezeket a szakirodalom által leggyakrabban alkalmazott formájukra írtuk át. A már kiadott forrásokhoz írt regesztáknál is ezt a formát követtük, így az ezekben a levelekben szereplő tulajdonnevek ettől eltérhetnek.

A válogatáshoz – a minél teljesebb kép elérése céljából – már kiadott forrásokat is felhasználtunk, melyeket kiadás szerint, változtatás nélkül közöljük. Válogatásunknak nem célja a Munkáccsal összefüggő teljes iratanyag kritikai kiadása, hiszen az több kötetet tenne ki; ehelyett a téma iránt érdeklődőknek szeretnénk összképet adni a vár védelméről, a védők nehézségeiről, Sennyey István szerepéről, politikai gondolkodásáról, továbbá kiindulási alapot nyújtani a történészek számára. Ezért a helyenként többféleképpen is kiadott levelek esetében nem bocsátkoztunk azok összehasonlító elemzésébe.

A levelek könnyebb megértését a kötet végén *Mutatók és Idegen szavak jegyzéke* segíti, ezért lábjegyzetben az előforduló nevekhez, idegen szavakhoz csak kivételes esetben fűztünk külön magyarázatot.

---

² Nem minden esetben követtük a forráskiadásról írt ajánlásokat. Lásd bővebben: Benda Kálmán: *A Magyar Országgyűlési Emlékek sorozat 1607-1790 közti részének szerkesztési és forrásközlési szabályzata*. Századok, 1974/2. 436–475.; Oborni Teréz: *A kora újkori latin nyelvű forrásszövegek kiadásáról*. Fons, 7. (2000) 1. 67–79.

Sánta Ákos

Munkács főparancsnoka, Sennyey István

A Szatmárban 1711. április végén megkötött béke zárta le az immár nyolcadik éve folyó szabadságharcot, amely az uralkodó, I. József (1705–1711 magyar király és német-római császár) és a II. Rákóczi Ferenc vezette konföderáció között folyt. Az szatmári békéhez vezető utat nem kívánom részletesen bemutatni, megtették ezt már a témában jártas kutatók.³ Jelen írásom Munkács várával és annak főparancsnokával, Sennyey Istvánnal foglalkozik.⁴ A téma fontossága abban rejlik, hogy ez idáig szinte feldolgozatlan anyagon, Sennyey Istvánnak és a munkácsi alsó vár parancsnokának, Szentiványi Jánosnak elsősorban Rákóczi Ferenchez írott levelein alapul.⁵ Sennyey István 1711 végére betegsége folytán – súlyos köszvénytől szenvedett – már nem tartozott Rákóczi tábornoki karának aktív tagjai közé, azonban a fejedelem iránti hűségét nem kérdőjelezhetjük meg, hiszen a szabadságharc utolsó hónapjaiban, jóval a szatmári béke megkötése után is kitartott mellette. Úgy gondoljuk, hogy a kötetben kiadott levelezés hozzájárul majd mind Sennyey István alakjának, mind pedig a függetlenségi harc utolsó hónapjainak reálisabb megrajzolásához.

„Munkács igen jól megerősített magyar vár, a természet csodája, az emberi szorgalom remeke: a tágas, sík terepből kiemelkedő sziklák remek alapot szolgáltatnak megépítéséhez, s a tőle messze fekvő hegyek-dombok a biztonság megerősítéséhez. Az erődítmény alapját a kőzetbe vájták, ennek ellenére lenn a sík talaj mentén – magyar módra – hosszan elnyúló palánkkal övezték, amelyet átlagosan 12 láb mély vizesárokkaal vettek körül, biztosítva vele a várat hirtelen támadás ellen. A körbefutó árok a vizét a Latrotius (Latorca) nevezetű patakból nyeri, amely feljebb a Bodrog folyóba ömlik. Az erőd körül síkság terül el. Itt repedésekkel, üregekkel teli a talaj, amely a folyamatos vízelnyelés miatt mély mocsárrá változott, így csak egyes helyeken, szűk utakon lehet megközelíteni a palánkot.

---

³ A szatmári béke történetéről bővebben: Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes: *II. Rákóczi Ferenc*. Budapest, 2004.; R. Várkonyi Ágnes: *Esélyek és alternatívák a szatmári béketárgyaláson*. HK, 2011/4. 985–1013.; Bánkuti Imre: *A szatmári béke*. Budapest, 1981. Pulyai János: *Szatmári békekesség*. Budapest, 2007.; Lukinich Imre: *A szatmári béke története és okirattára*. Budapest, 1925.

⁴ A várak parancsnokait hagyományosan kapitánynak, főkapitánynak nevezték, ezzel szemben én a parancsnok, főparancsnok elnevezést használom írásomban. Mészáros: *A szabadságharc tisztikara*. 172.

⁵ A téma fontosságára, Munkács várának szerepére és II. Rákóczi Ferenc fejedelem várakkal kapcsolatos politikájának kérdésére R. Várkonyi Ágnes hívta fel a figyelmem, akinek ezúton szeretnék köszönetet mondani. Itt szeretném megemlíteni, hogy jelen írásban egyelőre nem állt szándékomban a munkácsi vár részletes szerepének tisztázása a szabadságharc utolsó időszakában. Munkácsnak, továbbá Rákóczi várakkal kapcsolatos politikájának részletesebb elemzésére a későbbiekben vállalkozom.

*Sziklába vajt út visz fel a palánktól a hegyre, az alsó erődítménybe. 20-30 lépcsőfok után a középső várba jutunk, amely mögött a rezidencia-szárny található, ugyanolyan magasságban, mint az alsó- és a középső vár. A vár megközelítőleg téglalap alakot formál, szabályos és szabálytalan erődítményekből áll. A legkülső várárkot olyan szélesre alakították ki, hogy mindenütt fákat és vadakat látni, a magas sziklafal szélénél pedig kutat fűrtak, amely a szikla alatti talaj vizéig nyúlik le. Egyébiránt sok szép hegy, domb és kastély övezi az erődöt, a tulajdonképpeni várat (amelyet favárnak neveznek, s a császári, s utóbb a török háborúban bevettek) nem mondhatni jelentéktelennek.*⁶ A munkácsi várról és környezetéről szemléletes képet festenek Anton Ernst Burckhard von Birkenstein szavai, amelyeket József főherceg, a későbbi I. József magyar király számára éppen akkor vetett papírra, amikor a vár II. Rákóczi Ferenc fejedelem anyjától Zrínyi Ilonától királyi kézbe került.⁷

Munkács vára féléves blokád után, 1704 februárjában került Rákóczi kezére, azonban a fejedelem csak 1705-ben látogatott el ide.⁸ Miután a szomszédos Ecsed várában töltött el néhány hetet, átment Munkácsra, hogy megvizsgálja a két vár csatornával való összekötésének lehetőségét. Ezután nagy szorgalommal látott hozzá a vár erődítési munkálataihoz. Rákóczi annak ellenére igyekezett Munkácsot megerősíteni, hogy az a szabadságharc nagy részében messze esett a főhadszíntértől. A vár erődítési terveinek elkészítését és a kivitelezés feladatát Rákóczi egy francia hadmérnökre, Damoiseau-ra bízta.⁹ A munkácsi alsó vár területét, amely még I. Rákóczi György erdélyi fejedelem (1630–1648) terephordatása következtében alakult ki, Rákóczi egy hét bástyával ellátott csillagsáncsal és egy széles vizesárokka vetette körbe.¹⁰ Hogy ostrom esetén a vizét ne tudják lecsapolni, az árkot mélyebbre ásták, mint ahogy a Latorca medre volt.¹¹

A vár megközelítését a mocsaras környezet jelentősen nehezítette, amelyről így számol be maga a fejedelem: „...*Munkács meredek sziklán épült, amelyet csak kevés föld takar. Ez a*

---

⁶ Birkenstein, 22–23.; Továbbá: Uő: *Das Geometriebuch des Kronprinzen*. Közreadja: Rózsa György. Budapest, 2001. (Reprint) 150–151.

⁷ A várat 1685 végétől Antonio Caraffa generális, majd 1686. május 5-ig Aeneas Caprara generális tartotta blokád alatt. A blokád és az ostrom alatt a várban tartózkodott a gyerek II. Rákóczi Ferenc is. Lásd bővebben: R. Várkonyi Ágnes: *Zrínyi Ilona: „Európa legbátrabb asszonya”*. Budapest, 2009

⁸ A sikeres várbevételek a szabadságharc alatt szinte kivétel nélkül kiéhezteshez köthetők és nem a klasszikus ostromtechnikát felvonultató sikeres ostromhoz (melyhez megfelelő tüzérség és képzett hadmérnökök kellettek volna), amint azt a keresztény csapatok tették a török elleni XVII. század végi háborúban.

⁹ AR III/I. 374. A Rákóczi szolgálatába állt franciákról lásd bővebben: Köpeczi Béla: *A Rákóczi-szabadságharc és Franciaország*. Budapest, 1966. Továbbá: Uő: *Magyarok és franciák. XIV. Lajostól a francia forradalomig*. Budapest, 1985.

¹⁰ Soós, 1910. 513. Munkács várának XVII. századi kiépítésével kapcsolatban lásd: Feld István: *A munkácsi vár a XVII. század közepén*. In: *Erdély és Patak fejedelem asszonya, Lorántffy Zsuzsanna*. II. köt. Szerk.: Tamási Edit. Sárospatak, 2000. 23–42.

¹¹ AR III/I. 374.

szikla egy síkság közepén emelkedik, jó mérföldre azoktól a magaslatoktól, amelyek aztán a Beszkid-hegységig vezetnek. A négy órányira folyó Tisza felől nincsen egyéb, csak rendkívül sűrű erdő, melyeket a munkácsi hercegséggel határos Máramarosi-hegyekből lefolyó vizek táplálnak. E vizek folyását beléjük dőlt fák akadályozzák, és ezért annyira átszivárognak a talajon, hogy az utak csak télen járhatóak. A Beszkid-hegyekből eredő Latorca folyó a várhegytől egy puskaövényire folyik. Egy zsilip segítségével az egész síkságot, amely már természetből fogva is eléggé mocsaras, el lehet borítani vízzel, és így a vár megközelíthetetlené válik.”¹² Rákóczi a szabadságharc alatt többször tartózkodott Munkácson, számos külföldi küldöttséget is fogadott a várban.

A várnak akkor lett komolyabb katonai szerepe, amikor a szabadságharc kilencedik évére Rákóczi csapatai fokozatosan visszaszorultak a keleti országhatár mellékére. Hatékony védekezésre egyre kevesebb lehetősége kínálkozott. Csak 1710 őszére csitult a pestis, amely rengeteg áldozatot szedett a lakosság és a katonaság körében egyaránt.¹³ A császári csapatok fokozatos előrenyomulása következtében csupán a Felső-Tisza-vidék néhány vármegyéje – Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ung, Ugocsa és Máramaros – maradtak Rákóczi hatalma alatt, Munkács, Ungvár, Ecsed, Kővár és Huszt váraival. Emellett Kassa a Lengyelországgal való kapcsolattartás mellett most a nyugat felől támadó császári csapatokkal szemben Ungvár és Munkács előterét is védelmezte.

1711 kora tavaszára a még mindig 10-15 ezer főből álló kuruc hadseregnek már nem volt hátvédje, sem szervezett utánpótlása. Bereg, Ugocsa, Máramaros és Szatmár vármegyék kevésbé voltak elegendőek a katonaság és a menekültek ellátására.¹⁴ A jelentések egyre csak a hadak kedvetlenségéről, békevágyáról, felbomlásáról, a parasztság és a vármegyék háborúellenes hangulatáról, kimerültségéről szóltak.¹⁵ A várak sorra adták meg magukat a császári túlerőnek. Sarkad 1711 januárjában, Ecsed februárban került a császári csapatok kezére. Habár a Magyar Konföderáció katonailag visszaszorulóban volt, mégsem állt a teljes összeomlás szélén, mert Rákóczinak minden nehézség ellenére sikerült megmaradt erőinek jelentős részét Munkács környékére összpontosítani. Legfontosabb váraiban igyekezett nemcsak az ott állomásozó őrség élelmezésére, hanem az esetleges ostromra minél nagyobb mennyiségű lisztet, gabonát, fát, füstölt húst, sót, bort stb. felhalmozni.¹⁶

---

¹² AR III/I. 374.

¹³ „A pestis mindenütt kezd elmúlni, itt [Ungvár] és Munkácson már régóta nincs, a németek felé terjed.” II. Rákóczi Ferenc levele Sieniawska hercegnőhöz. Ungvár, 1710. október 22. Köpeczi, 1958. 227.

¹⁴ Rákóczi: *Vallomások*. 403–404.

¹⁵ Rákóczi: *Vallomások*. 444–445.

¹⁶ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Gelényes, 1711. február 9. AR I/XII-II. 573. Bánkúti *Hadellátás*. 174.

Sennyey István és a munkácsi őrség

A fejedelem nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy Munkács a birtokában maradjon, Célja az volt – ahogy azt a munkácsi vár akkori parancsnokának, Vay Ádám udvari marsallnak 1711. február 11-én készített instrukciójában is leírta –, hogy egy évig is ellen tudjon állni a vár.¹⁷ A fejedelem 1711. február 21-én a határról írt Károlyi Sándornak, melyben átadta neki a magyarországi csapatok feletti parancsnokságot, majd a Vereckei-hágón át elhagyta az országot,¹⁸ ekkor még meg volt győződve arról, hogy aratásra visszatérhet Magyarországra.¹⁹ Rákóczi Lengyelországba távozásának oka az volt, hogy a nemzetközi kapcsolatokat kézben tartva elérje, hogy a bécsi udvar a konföderációval mint államhatalommal kössön békét és hogy személyesen is tárgyaljon az orosz cárra. Munkács főparancsnokának nem rendelte el, hogy Károlyinak engedelmeskedjen. Rákóczi állítása szerint Vay „*elszánta magát a védekezésre*”.²⁰ A fejedelem azonban utóbb úgy döntött, hogy a munkácsi vár feletti főparancsnokságot a konföderáció kancellárjára, Sennyey István generálisra bízza.²¹ Károlyinak ugyanerről így írt: *”Munkács váráról én is tehetségem szerint provideáltam instrukcióról²² és commendansról, mivel Vay uramot, úgy látom, kénytelen leszek magam mellé hívatnom, – idegen országon is legnagyobb kincs lévén az hív szolgál, – helyében már Sennyei István resolválta magát, de még hadd maradjon közöttünk az dolog.”* Majd a következő sorokban Károlyi lelkére kötötte Munkács várának fontosságát: *„...így azért legdrágább kincsemet: édes hazámat, Munkácsomat és abban lévő másik mindenemet Kegyelmedre hagyom, s lelkire, hitire kötöm, bízom...”*²³

Vay Ádám végül betegsége miatt csak késve követte Rákóczit: március 3-án átadta a parancsnokságot a konföderáció kancellárjának, Sennyeynek Istvánnak, majd másnap elindult Lengyelországba.²⁴ Sennyey március 13-án kelt levelében így tájékoztatta a fejedelmet minderről: *„Felsőged levelét alázatossan vettem az commandónak kezemre való vétele felül, de minekelőtt[e] érkezett volna, már annak előtte, úgy mind 3. praesentis Vay Ádám Uram az*

¹⁷ A vár erősítésére és védelmére Rákóczi Lengyelországba való távozása előtt részletes utasítást adott Munkács főparancsnokának. II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 583.; Közli még: Bánkúti: *Rákóczi hadserege*. 371–385.

¹⁸ AR III/I. 422.; II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Verecke, 1711. február 21. AR I/XII-II. 581.

¹⁹ II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Verecke, 1711. február 21. AR I/XII-II. 582.

²⁰ AR III/I. 422.; *„Vay úr resolválván magát ezen vár óltalmára”* II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Munkács, 1710. november 31. AR I/III. 211.

²¹ AR III/I. 422.

²² II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 572–590.

²³ II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Salánk, 1711. február 18. AR I/III. 593.

²⁴ Károlyi Sándor felesége, Barkóczy Krisztina, aki édesanyjával és gyermekeivel már 1710. december 31. óta tartózkodott Munkácson, férjének írt március 6-i levelében említi, hogy *„Tegnapelőt mene el Vay Uram, betegem jobbjára.”* *Barkóczy Krisztina levelei...* 409–410.

*instructióval edgyütt resignálta...*²⁵ Károlyi március 7-én ismét Munkácsra érkezett, s 8-án levélben tájékoztatta a fejedelmet, többek között a parancsnokváltás lezajlásáról, a várbeli állapotokról és az általa tett újabb rendelkezésekről. A védők létszámát többnek ítéli a szükségesnél: „*Az gvarnizon penig itten jól megszaporodott, többre szükségünk annak idején [ostrom esetén] sem lenne, most pedig ennyi sem kellene.*”²⁶ Munkács őrségének létszámát Sennyey István 2500 főnek mondta április végén, de Zay András több katonája és Géczy Gábor vitézei közül kétszázan még csatlakoztak a védőkhöz. Sennyey közlésének hitelességét támasztja alá Pálffy János császári főparancsnok május 25-én kelt jelentése is, mely Munkács őrségét 1800 hajdúból és 500 lovasból állónak mondta, de rajtuk kívül számos fegyveres nemes is behúzódott a várba.²⁷ A várhegy lábánál a sík terepen elterülő, „magyar módra” palánkkal²⁸ megerősített alsó vár parancsnokává a fejedelem Szentiványi János brigadérost tette meg, aki rangban közvetlenül az erődrendszer főparancsnoka után következett. A felső vár parancsnokának Bay Lászlót nevezte ki, instrukciójában kiemelve, hogy Bay nincs alárendelve az alsó vár parancsnokának.²⁹

A Munkács parancsnokának készült fejedelmi instrukció részletesen szabályozza a vár belső őrségére rendelt kapcsosok szolgálati rendjét.³⁰ E szerint a kapcsos századot³¹ a felső vár oltalmával bízta meg Rákóczi, száz válogatott legénnyel egy strázsamester felügyelete alatt. Velük együtt a felső várba megfelelő számú tüzért is rendelt. Szigorúan meghagyta azonban azt is, hogy tisztekből csak annyi legyen a felső várban, amennyit annak őrsége indokol, mert a létszámfeletti csak az élelmet fogyasztanak.³² Sennyey április 24-i levelében írja Rákóczinak: „*Zay uramnak is írtam, hogy az karabélyos regementel jüjjön be mind azért, hogy az szakmáriaktul űk is netalántán megcsalattassanak, mind penig hogy itt, ha hostilitásra fakadunk, cavaleria nélkül éppen nem lehetünk.*”³³ Öt nappal később Zay András, Rákóczi udvari lovas-karabélyos ezredével már Munkácson volt.³⁴ A fejedelem elsősorban a lovas hadak szaporítását és összevonását sürgette Munkács körül, ezért

²⁵ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13.

²⁶ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 8. Bánkúti: *Dokumentumok...* 47–49.

²⁷ Czigány, 1990. 47.

²⁸ Birkenstein, 22. A várépítésben alkalmazott falazat típus, amelynek kő helyett fa és föld az alapanyaga. A kőből épített szilárd belső vár körül gyakran emeltek palánk szerkezetű elővárakat. A 16–17. században gyakran „magyar módra” való építkezésnek is nevezték. Lásd bővebben: *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon*. Főszerk.: Kőszeghy Péter. Budapest, 2003– Palánk (szócikk). VIII. köt. 483.

²⁹ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 589.

³⁰ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 583–584.

³¹ A kapcsosok, kapcsos palotások (deliák, deliások) Rákóczi udvari hadainak egyik reprezentatív századához tartozó gyalogos testőrök. Mészáros: *Bene regi...* 381.

³² II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 583.

³³ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 24.

³⁴ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 29.

instrukciójában megígérte Rétey György, Nikházi György, Beleznay János és Máriássy Ádám ezredeinek odarendelését is. Az volt a véleménye, hogy amíg az ellenség formális ostromra nem készül, a lovasságnak nagyobb hasznát lehet venni a környékbeli falvakból történő élelem, abrak és pénz begyűjtésénél. A vár körülzárása után a lovasság az alsó erődbe szorult.

A fejedelem instrukciója kitér arra is, hogy télvíz idején az árok vizének befagyása a vár ostromára vonuló ellenséget segítené, ezért Rákóczi szükségesnek látta, hogy az alsó várba további csapaterősítést küldjön: „...*ha az erdő felfakadása előtt (...) az ellenség Munkács felé indulna...*” Charriere egysége „...*be menjen az palánkba egész regimentjével, mivel az árok bé fagyásával nagy véletlen rosztól tarthatnék...*”³⁵

Munkácsra nem csak katonák, hanem azok családtagjai, tehát polgári személyek is menekültek. 1710. december 31-én érkezett Munkácsra Károlyi felesége, Barkóczy Krisztina is gyermekeikkel, Károlyi Klárával és Ferencsel, valamint özvegy édesanyja, Koháry Judit is. Tovább akartak indulni Lengyelország vagy Moldva felé, de 1711. január 7-én a lengyelországi török-tatár támadásról szóló különböző bizonytalan hírek miatt Barkóczy Krisztina végül családjával együtt a munkácsi alsó várban kiépített szállásán maradt.³⁶

Erődítési munkák

Rákóczi Lengyelországba távozása és a munkácsi parancsnokváltás „holt időszakában” – mivel a régi parancsnok már nem és az új pedig még nem vette kézbe a vár irányítását – Károlyi Sándor maga látott hozzá a fejedelem instrukciójának megvalósításához. Miután február 21-én Vay Ádámtól megismerhette az instrukció tartalmát, úgy látta, s erről Rákóczit is értesítette, hogy nem a megfelelő ütemben haladtak Munkács védelmének előkészületei. Ezért a katonai főparancsnok március végéig a vár erődítésétől a vár élelemmel való ellátásig, több ízben is rendelkezett Munkács ügyeiről.³⁷ Sennyey és Szentiványi csak áprilistól, Rákóczival való szakítása után tagadták meg neki az engedelmességet. A vár erődítési munkálatai, melynek nagy részét Bereg vármegyei jobbágyok végezték, egészen 1710-ig tartottak, viszont az építkezés befejező munkálatai – amint az a vár parancsnokainak

---

³⁵ Rákóczi Ferenc Károlyi Sándornak Verecke, 1711. február 11. Charrière ezrede, az 1709 végén Rákóczi szolgálatába állt lengyel és svéd segélyhad maradványából és Zay András udvari lovas-gránátos ezredéből 1710 tavaszán Jean-Jacques Charrière francia ezredes parancsnoksága alatt összevont egység. Mészáros: *Bene regi...* 411. Az alakulat 1710 novemberében még körülbelül 800 főt számlált. AR III/I. 418.

³⁶ Rákóczinak is az volt a kívánsága, hogy Károlyi családja egyelőre maradjon Munkácson. AR I/XII-II. 565–567.

³⁷ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. február 21. és február 22. Lukinich: *A szatmári béke tört.* 263.; Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 8. Bánkúti: *Dokumentumok...* 47–49.; Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 31. Bánkúti: *Dokumentumok...* 54.; II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Lemberg, 1711, március 9. AR I/XII-II. 583.

Rákóczival történő levelezéséből is jól nyomon követhető – 1711 májusáig, a vár császári csapatok általi blokádjáig elhúzódtak.

Több idegen, elsősorban francia származású tiszt állt a fejedelem szolgálatában. Jelenlétük Rákóczi hadseregében már a szabadságharc első felétől folyamatosan kimutatható.³⁸ Közülük számunkra a legfontosabbak elsősorban a különböző műszaki végzettségű tisztek: hadmérnökök, tüzértisztek. A fejedelem 1711. január 16-i levelében találkozunk először egy Munkácson szolgáló Lafond nevű francia tiszttel, aki hadmérnökként és a munkácsi vár tüzérségének előljárájaként őrnagyi rangban szolgált.³⁹ A fejedelem instrukciója is említi mint a vár erődítési munkálatainak irányítóját. Rá voltak bízva a felső és alsó vár erődítési tervei.⁴⁰ Az instrukció részletesen felsorolja a hadmérnök elvégzendő feladatait és azok sorrendjét is.⁴¹ Legelső munkája például a csigának⁴² az elbontása volt, melyet a fejedelem annak tűzveszélyessége miatt rendkívül veszedelmesnek tartott. Nem csak az elvégzendő munkáit szabta meg a fejedelem, hanem szabad kezet adott arra vonatkozóan, hogy mit és hogyan épített, változtat meg abban az esetben, ha az ellenség a vár ostromához fogna.⁴³ Azonban nemigen válthatta be a személyéhez fűzött reményeket, mert egybehangzó panaszok szerint hol részegeskedéssel, hol betegeskedésével, hol pedig különböző kifogások miatt elhanyagolta munkáját.⁴⁴ Utóbb valamelyest összeszedte magát és előjárói szerint serényebben látott munkához miután közölték vele, hogy csak akkor kap fizetést, ha dolgozik is.⁴⁵ Persze nem csak rá panaszkodtak, időnként ő is panasszal fordult a fejedelemhez: „Laffon sokat ír s panaszkodik, – de ösmerem az embert; mindazonáltal szükséges, hogy informáljon Kegyelmed: micsoda út lehet az, a mellyet csináltatott Kegyelmed a hegyoldalban?”⁴⁶ Lafondon kívül egy Svancz nevű mérnök, „*machinista-insenér*” is szolgált Munkácson, ő az alsó vár erődítésén dolgozott, de a fejedelmi instrukció szerint feladatai közé

---

³⁸ Markó, 1934. 200–205.

³⁹ AR I/III. 566.

⁴⁰ „*kinél hagyattatott a városnak delineatiója*” AR I/III. 588.

⁴¹ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 587–588.

⁴² Munkács nevezetessége volt a hegy keleti oldalán készült csúsztató vagy ahogy a korban mondták: csiga. Ez a vár falába vágott és deszkákkal bélelt vályú volt, amelyben csigák segítségével kis taligára rakott terheket húztak fel a várba. Varjú, 1932. 104.; Frecskay János: *Mesterségek szótára*. Budapest, 1912. 430. Instrukciójában a fejedelem a csiga bontásából származó fának a felhasználását is részletesen taglalja. AR I/III. 586. Károlyi ezzel ellenkezőleg a csiga megjavíttatásán fáradozott. Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. február 22.

⁴³ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 588.

⁴⁴ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. 1711. március 8. és Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13.

⁴⁵ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 18.. Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 25. és április 20.

⁴⁶ II. Rákóczi Ferenc levele Szentiványi Jánosnak. Zaluca, 1711. május 11. AR I/III. 653.

tartozott a felső vár számára száraz- és portörő malmok építése is.⁴⁷ Továbbá ő felügyelte a munkácsi lakatosokat, akik egyben fegyverjavítással is foglalkoztak.⁴⁸ Svancz szorgalmasabban végezte munkát, mint Lafond, mert Sennyey kiemeli serénykedését, s Károlyi is úgy látta, hogy inkább Lafond az, aki hátráltatja a munkát, aki „*még Svancot is impediálja*”.⁴⁹ Áprilisban is folytatódott a vár erősítése. Sennyey István április 24-i levelében tájékoztatja a fejedelmet, hogy a vízimalom palánkkal való megerősítéséhez fogat, „*hogy csak valami nyargaló által is éjcekának idején fel ne égettessék.*”⁵⁰ Majd öt nappal később már a folyamatban lévő építkezésről tudósít: „*Amely lovas had ide jött,⁵¹ azoknak most csináltak valami kis erősségecskét az vízi malom körül, hogy mind magok holmi portyázó ellenség ellen megmaradhassanak, mind pedig az malmot valamíg lehet, oltalmazhassam.*”⁵² A körbesáncolás munkálatai május 5-re már a befejezéshez közeli állapotban voltak, ekkorra a paliszád⁵³ már elkészült, s a mellvédek építése is már folyamatban volt.⁵⁴ Sennyey Rákóczi parancsa szerint járt el a bateriák építésével kapcsolatban is, melyek már március végére elkészülhettek volna, ha az esős időjárás nem lassította volna a munkálatokat. Azonban nem csak az eső, hanem a pénztelenség is hátráltatta ezt, amit Sennyey az építők jobb kedvre derítése érdekében, pálinkával igyekezett ellensúlyozni.⁵⁵ Mindezek ellenére április végére: „*A bateriák az alsó bástyákon már mind készek, az ágyúk is már rajtok mind helyben vannak, egy szóval vagyok oly dispositióval mind alsó, s mind felső erősségekben, hogy az ellenségnek dühösségét már sustineálhatom.*”⁵⁶

Hadellátás – a malmok szerepéről

A vár főparancsnokának készült fejedelmi instrukció a hadellátás kérdését is részletesen szabályozta. Amint azt már fentebb említettem, Munkácson Rákóczi jelentős készleteket halmoztatott fel. A vár minél jobb ellátása végett egész télen jártak az élelmet, hadianyagot és

⁴⁷ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 587.

Rákóczi 1711. január 16-án Vay Ádámnak írott levelében azért írta latinul („*diák terminusokkal,*”) az „*Újváros*” kiépítésére vonatkozó sorokat, „*hogy Svancz megértse*”: AR I/III. 566.

⁴⁸ AR I/III. 704–705.

⁴⁹ „*impediálja*”: akadályozza. Sennyey István március 13-i és Károlyi Sándor március 8-i levelei II. Rákóczi Ferencnek.

⁵⁰ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 24.

⁵¹ Zay András karabélyos regimentje és Géczy Gábor regimentjéből körülbelül 200 ember. Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 29.

⁵² Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 29.

⁵³ Palánk vagy paliszád, állhat egy vagy több sorban földbe ásott cölöpökből vagy két egymással párhuzamosan levert oszlopsorból, melyek közé földet döngöltek. A külső oldalát vesszőfonadékkal erősítették meg, majd bevakolták, belső oldalát pedig földtöltéssel erősítették meg.

⁵⁴ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 5.

⁵⁵ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 25.

⁵⁶ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 29.

egyéb hadfelszerelést szállító szekerek és szánok Munkács várába.⁵⁷ A védők élelemmel való ellátásában kiemelt szerepe volt a különböző vízi és száraz malmoknak, melyekben a felhalmozott gabonát őrölték meg.⁵⁸ Amennyiben ostromra került sor, akkor az ostromló csapatok első feladatai között mindig a malmok megrongálása és gátjaik tönkretétele szerepelt.⁵⁹ A malmok fontosságára utal, hogy a fejedelem és Sennyey István levelezésében is többször előfordul erre vonatkozó utalás. Sennyey tájékoztatta a fejedelmet például a malmokról és a hozzájuk kapcsolódó építkezésekről. Instrukciójában már Rákóczi is felhívta a vár parancsnokának figyelmét – aki akkor még Vay Ádám volt – a malmok védelmének kiemelt fontosságára, ezenkívül Sennyey és Szentiványi alparancsnok Rákóczihoz írt leveleikben is többször említést tesznek a malmok építéséről és munkájáról.

Rákóczi a munkácsi vár gazdasági irányítását Eötvös Miklóstra, Károlyi Sándor birtokainak egykori jószágigazgatójára bízta.⁶⁰ Közvetlenül a vár főparancsnokának, Sennyey Istvánnak volt alárendelve Eötvös, aki már 1706-tól tiszántúli kerületi főhadbiztosként szolgált a fejedelmet. Ő felelt az éléstárak feltöltéséért és az egyéb készletek felhalmozásáért, továbbá az építkezésekhez szükséges anyagok és eszközök beszerzésének feladatai is rá hárultak. Jellemző az ellátás nehézségeire, hogy a fejedelmi instrukció szerint a kenyér- és húsfejadagon lehetőség szerint csalással is takarékoskodnia kellett.⁶¹ Sennyey István hűen követte a fejedelem parancsát: „*Az prófont házzal⁶² is, olykor egy két napot ellopatom, annak exoutiójában punctualis kívánok lenni és nem másképpen, hanem csak secundum purum statum effectivum, hogy annyival is inkább conferáltassék az élés.*”⁶³ Ugyanitt számol be arról is, hogy a körülményekhez képest jól haladnak gazdasági ügyeik, folyamatosan örölnek, így a lisztet nem csak az alsó várba (palánkba), de fel a várba is tudnak hordani. A munkácsi felső vár készleteire utal a fejedelmi instrukció, mikor a felső várat védő katonasághoz annyi élelem (porció-készlet) rendelését írja elő, hogy az egy évig kitartson

---

⁵⁷ Károlyi Sándor levele II. Rákóczi Ferencnek. Gelényes, 1711. február 9. AR I/XII-II. 573. Rákóczi rendelete a Nagybányán található ólomnak Munkácsra szállításáról. II. Rákóczi Ferenc levele Károlyi Sándornak. Munkács, 1710. december 3. AR I/XII-II. 553.

⁵⁸ Malmok fajtáiról, szerepéről, működéséről bővebben: Pongrácz Pál: *Régi malomépítészet*. Budapest, 1967.; Balázs György: *Élőerővel működő malmok a Kárpát-medencében. Magyar Mezőgazdasági Múzeum évkönyve*. 1986–1987. 405–446.

⁵⁹ Amint azt itt, Munkácson és Kassán is tették. Bánkúti: *Források Kassa védelméhez*. 879.

⁶⁰ Eötvös tevékenységéről bővebben: Kovács Ágnes: *Egy kelet-magyarországi karriertörténet: Eötvös Miklós pályája*. In: *Tanulmánykötet a 60 éves Gebei Sándor tiszteletére*. Szerk.: Besze Tibor – Miskei Antal. Eger, 2007.

⁶¹ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 573., 587.

⁶² Prófont vagy prófont ház, azaz katonai élelmezési raktár. Felelős vezetője a prófontmester, akinek pontos listát kellett vezetnie a vár gabona, liszt és egyéb élelmiszer készleteinek bevételéről és kiadásáról, amelyről állandóan tájékoztatnia kellett a vár parancsnokát. Felügyelte a molnárokat és a sütőket, gondoskodott a tűzifa beszerzéséről, a sütőház, a magazinum és környékének tisztán tartásáról. Bánkúti, *Hadellátás*. 174.

⁶³ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. március 13.

úgy, hogy az alsó vár készleteire ne legyen szükség.⁶⁴ Akkor kezdett kritikussá válni a helyzet, amikor már az ide menekülőket is élelmezni kellett. Azonban a szigorú takarékoskodás dacára már május második felére fogyóban volt a kenyér és a hús olyannyira, hogy a védők soraiban kisebb zúgolódás támadt a készletek megfogyatkozása miatt. Az alsó vár őrsége számára már liszt sem volt és ha az alsó malom is elveszik, nem is lesz, írja Sennyey.⁶⁵

A szatmári béke és Munkács

A szatmári békéhez vezető út fontos állomása Rákóczi és Pálffy János⁶⁶ személyes találkozója, mely Vay Ádám vajai kastélyában, 1711. január végén zajlott. A fejedelem ragaszkodott politikai elveihez, a konföderáció nevében és nemzetközi garanciák mellett volt hajlandó a békekötésre. Az uralkodó viszont csak egyéni amnesztiát kívánt adni, valamint a személyenkénti hűségeskü letételét követelte meg. Ami a vajai tanácskozás után következett további hosszú és bonyolult történet. Rákóczi az olcsvai tiszti megbeszélés és a salánki csonka szenátori gyűlés után – amint arra fentebb már utaltam – kinevezte Károlyi Sándort a magyarországi csapatok főparancsnokává és kiment Lengyelországba.

Rákóczi a Károlyi Sándornak március 3-án írott levelében elvetette a tárgyalások célszerűségét: „*a békesség dolgát senki egyéb a Czárnál véghez nem viheti, akihez minden késelem nélkül fogom folytatni utamat.*”⁶⁷ Károlyi válaszában arról tájékoztatta a fejedelmet, hogy a nemesség mindenképpen elfogadja a békét és a katonaság nem kíván külföldre menni. Mivel a hadműveletek felújítása bármikor várható, ezért tárgyalni fog Pálffyval. Károlyi a tárgyalások állásáról folyamatosan tájékoztatta a fejedelmet. Rákóczi a császári határozatot, az ún. *finalis resolutiót* – melyben az uralkodó kijelentette, hogy nem folytat bosszúpolitikát és a kegyelmet kérő főuraknak, kiknek ügyét egyenként bírálja el, birtokait is visszaadja – nem fogadta el. Elutasította a rebellis megnevezést, és továbbra is ragaszkodott az állami szintű tárgyalásokhoz, a minden résztvevő büntetlenségét, birtokai visszaadását biztosító megállapodáshoz és az intézményes békekötéshez.⁶⁸

Sennyey sokáig bízott benne, hogy Rákóczi hamarosan visszatér Lengyelországból, de április második felére egyre nyilvánvalóbb lett számára, hogy a fejedelem egyelőre nem készül vissza az országba. Április 16-i levelében a kuruc haderő általános békevágyáról

---

⁶⁴ II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 583.

⁶⁵ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 20.

⁶⁶ 1710 szeptemberétől a magyarországi császári csapatok főparancsnoka.

⁶⁷ AR I/III. 595.

⁶⁸ R. Várkonyi: *Esélyek és alternatívák*. 1006.

megírta Rákóczinak, hogy „*ez a mi hadakozást megunó és csak otthon lakni kívánó nemzetünk az hamar leendő succursus iránt teljességgel kétségben esvén, az Pálfi uram által, ámbár imilyen-amolyan, oblatumokhoz gondolatlanul*” ragaszkodik. Kénytelen volt azt is megvallani, hogy ha a fejedelem „*vagy ki nem talál jöhetni az praefigált gyűlésre, vagy bizonyos succursussal nem fogja őket consolálni, Pálfi pedig mindent fog ígérni, bezzeg lesz mesterség benne mostani resolutiojokat [a háború folytatására] tovább is megtartani, amint is egyedül Istennek nagy munkája lesz – ha kiváltképpen Felséged ki nem talál jöhetni az huszti terminusra – az hadakozásban tovább való megmaradások*”⁶⁹

Az április első felében lefolyt szatmári gyűlés határozataival a munkácsi és az ungvári őrség nem értett egyet.⁷⁰ Azonban Sennyey többekkel együtt azon az állásponton volt, hogy a tárgyalásokat még abban az esetben is folytatni kell, ha a „*Felséges Fejedelmünk ezen pacificationak rendesen leendő conclusiojára és végben vitelére (...) bizonyos akadály miatt ezen utolsó és peremptorius terminusra ki nem jöhetne.*”⁷¹ A fejedelem az újabb hírek hatására megszakította a tárgyalásokat, ugyanis értesült arról, hogy az angol kormány megbízottat küldött Bécsbe „*a mi békességünk elősegítésére*”, másrészt a cár közeledésének hírével biztatta a munkácsi vár parancsnokait, tartsanak ki, nemsokára találkozik a cárral. Április 18-i levelében bizalmasan megírta Sennyeynek, hogy a cár „*még jövele előtt*” a tudtára adta, „*hogy resolválta a francia királlyal való colligatiót*” és kérte, hogy ne praecipitálja a tractát Rákóczi, „*mert elérkezvén, kész minden lehetőképpen megsegíteni bennünket*”; a védők előtti felolvasásra küldte manifestumát, hogy Munkács korábbi hős védőinek példájából merítsenek erőt.⁷² Ennél is beszédesebbek Rákóczi Sennyeyhez intézett sorai: „*Kegyelmed Istenére, lelkére s hitire kérem s kényszerítem Kegyelmedet: viselje gondját váramnak, a melyet, mint egyetlenegy kéncsemet, particularis bizodalomtól viseltetvén, bíztam Kegyelmedre, – hadd ne csalattattassam már meg az Kegyelmed személyében is, úgy, mint Károlyiében, s lássa a keresztény világ, hogy állhatatos szívű magyar is találtatik, s ne legyünk épen csúfjára az keresztény – világnak, s ne tetézzük hitetlenséggel dicsőséges Confoederatiókat! Vegye Kegyelmed szívére igyünknek igazságát, melyhez való zelustúl viseltetve, sokszor láttam könyvbe lábni az Kegyelmed szemeit, s felbuzdúlni szívét.*”⁷³ Rákóczi optimizmusa tagadhatatlanul hatással volt Sennyey Istvánra, aki április 22-én

⁶⁹ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 16. és Lukinich: *A szatmári béke tört.* 127.

⁷⁰ Ebeczky István levele Szentiványi Jánosnak. Ungvár, 1711. április 14.

⁷¹ Sennyey István levele Károlyi Sándornak. Munkács, 1711. április 22. Pulyainál eltérő szöveggel. Pulyai: *Szatmári békesség.* 161–163.

⁷² II. Rákóczi Ferenc kiáltványa a békekötés ellen. Kukizów, 1711. április 18. Pulyai: *Szatmári békesség.* 172.

⁷³ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Kukizów, 1711. április 18.

levelében még a békés megegyezés szószólója volt, Rákóczi levelének hatására két nap múlva már a elutasítás álláspontjára helyezkedett.⁷⁴

Még április 17-én Bécsben drámai fordulat következett be. Meghalt I. József császár és magyar király. Halálát Pálffy és Locher eltitkolták, nehogy ez további nehézségeket okozzon és a tárgyalásokat minél hamarabb be tudják fejezni. A megbékélés okmányát hosszas alkudozás után 1711. április 30-án írták alá Szatmár városában. Másnap Majténynál a kuruc hadsereg maradéka, mintegy 12 000 ember, földbe szúrta zászlóit és letették a hűségesküt az akkor már halott királyra.⁷⁵ A fejedelem felszólította mindazokat, akik aláírták a szatmári békét, hogy térjenek vissza hűségére, gyülekezzenek Munkácson és Esterházy Antal parancsainak engedelmeskedjenek, akit azért küld haza – a fegyverszünet betartását szigorúan meghagyva –, hogy a hűségén megmaradt hadakat összegyűjtse és kihozza Rákóczi után Lengyelországba.⁷⁶ Utasította továbbá Sennyeyt, hogy a parancsnoksága alatt lévő hadakkal tartózkodjon mindenféle ellenségeskedéstől, mert amíg nincs új király, a szabadságért való harcot is beszüntetik.⁷⁷ Szentiványi erről ekképpen tájékoztatta Károlyit: „*nem bántjuk mi senkit, semmi hostilitást nem exerceálunk, offensive lenni nem is kívánunk, de az deffensiót el nem mulatjuk, ha bánt valaki.*”⁷⁸ Esterházy bejövetelére végül nem került sor, mert miután megtudta, hogy Kővár, Ungvár és Huszt megnyitotta kapuit a császáriaknak, nem vállalkozott a rábízott feladat végrehajtására.⁷⁹

A szatmári béke néven ismert dokumentum első pontja rendelkezik Rákóczi személyére vonatkozóan: a kegyelem mellett összes ingó és ingatlan vagyonát meghagyta, mindkét országban azon birtokok kivételével, melyek vártartozékok voltak. A hűségeskü letételére az okirat háromhetes határidőt adott, de várait köteles a hűségeskü letételének elhalasztása esetén is azonnal átadni és tartozik azok átadására utasítást adni a várparancsnokoknak, továbbá ki kell vonnia a várakból a katonaságot. Ezzel szemben királyi részről azt ígérték, hogy a várak a fejedelem javaiban és jövedelmeiben károkat nem okoznak, s őrségeik császári zsoldpénzen tartatnak.⁸⁰ Amikor a császár halálhíre eljutott a fejedelemhez, ismét azt írta Sennyey Istvánnak, hogy ne adja fel az erősséget, a császár halálában Isten „*csudálatos munkáját*” látta, mely az ellenségeskedések továbbfolytatását indokolatlanná tette, s amelynek következtében tárgyalanná vált minden olyan megállapodás is, melyet a császár (király)

---

⁷⁴ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. április 24.

⁷⁵ Köpeczi – R. Várkonyi, 2004. 465.

⁷⁶ AR III/I. 657–660. Köpeczi – R. Várkonyi, 2004. 477.

⁷⁷ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Zaluca, 1711. május 10. AR I/III. 647–649.

⁷⁸ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 11.

⁷⁹ Lukinich: *A szatmári béke tört.* 155.

⁸⁰ Lukinich: *A szatmári béke tört.* 141.

halála után kötöttek. „Mindaddig azért – írta Sennyeynek – míg királyunk nem lesz, én a tractát nem concludálhatom, se váramat s jószágomat valakinek adni nem tartozom, ha valaki pedig azt el akarja foglalni: az erő és törvénytelen hatalom ellen a természet és szabadságunktól adott facultással lehet élni, és azok, úgy a practicák ellen szükséges is, hogy megoltalmazza Kegyelmed. „...mivel az Isten maga csodálatos munkájával, az császár véletlen halála megcsinálta a békességet s ezentúl csak akkor és azok ellen reviviscál Confoederatiónk ereje, amikor és az kik szabadságunk rontására fognak igyekezni, és törvényes utakon nem fognak járni.”⁸¹

Az uralkodó, I. József halálának kitudódása utáni feszült várakozás, a békekötés és a politikai esélyek latolgatása jól nyomon követhető Sennyey, Szentiványi és Rákóczi egymásnak írt leveleiben. Rákóczi álláspontját magukévá téve arra hivatkoztak a vár átadását követelő Pálffy Jánosnak és Károlyi Sándonak írt leveleikben, hogy a király halálával megszűnt az ellenségeskedés minden oka, nincs kinek feladni a várat. Ezért meg kell várni az új király megválasztását, azt követően ők is egy akarattal csatlakoznak az ország döntéséhez.⁸²

Belső békétlenség

Május első napjaiban, várőrségen belüli villongások is nehezítették a munkácsi védők és Sennyey István helyzetét. A kapcsos század két főtisztje, Péchy Miklós és Nagyidai Sámuel nem bízván parancsnokaikban, árulással gyanúsították meg és életveszélyesen megfenyegették Sennyey Istvánt és Szentiványi Jánost, majd Bay László előtt is nyíltan fellázadtak. A „labancság” az árulás vádját arra alapozta, hogy Károlyinét ki akarják engedni mindenével együtt és hogy Rákóczi kukizóvi kiáltványát, valamint a beküldött békeokmány szövegét nem olvasták fel előttük. Miután május 3-án Sennyey mindkettőt kihirdette, az utóbbit elküldte Rákóczinak is. A két parancsok életén kívül Rákóczi más, Munkácson maradt híveinek és Károlyi feleségének az élete is veszélyben forgott. A két kapcsos főtiszt a fizetéssel is elégedetlen volt, továbbá a megfenyegetett személyek és Rákóczi várban hagyott javaira is szemet vetettek.⁸³ Miután megmutatták nekik Rákóczi levelét az erre vonatkozó parancsokkal, sikerült némileg lecsillapítani a kedélyeket. Sennyey és Szentiványi másnap felhívatta a felső várba a tiszteket, és felajánlották, hogy ha kifogásuk van velük szemben, ők készek átadni a parancsnokságot és Rákóczi elé járulni, döntse el ő, hogy a „labancságban”

⁸¹ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Zaluca, 1711. május 10. AR I/III. 647–649.

⁸² Rákóczi közjogi álláspontját Munkács védői több levélben is megfogalmazták. Sennyey István és a munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak. Munkács. 1711. május 13. után.

⁸³ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 4.

vétkesek-e. Sennyey levélben könyörgött a fejedelemnek, hogy küldjön más parancsnokot helyette.⁸⁴ Ehelyett Rákóczi válaszában bizalmáról biztosította és megerősítette Sennyeyt munkácsi főparancsnoki tisztében és megnyugtatta, hogy gyanúja nem a várban lévőkre, hanem a kintről érkeztek felé irányult, akiknek hűségében jogosan kételkedett. Túlzottnak nevezte a kapcsos tisztek buzgalmát és kérte Sennyeyt, tartsa meg az erősséget jelenlegi állapotában. Biztassa a védőket és ha bárki is támad, védjék meg a várat, továbbá azt kérte, hogy a hűségén maradt hadak ne csináljanak kárt. Azt tervezte, elküldi Esterházy Antalt, hogy gyűjtse össze a hűségén megmaradt hadakat és vezesse ki őket Rákóczi mellé. Sennyey és Szentiványi panaszára Rákóczi a kapcsos főtisztákat engedelmességre intette és meghagyta: „*respublicát ne csináljanak*”.⁸⁵

Károlyi Munkácson rekedt családjának helyzete már áprilisban bizonytalan volt. Sennyey április 30-án keltezett levelében kért utasítást a fejedelemtől, hogy mitévő legyen az elpártoltak Munkácson maradt családtagjaival, többek között Károlyi feleségével. A fejedelem válaszában közölte Sennyeyvel, hogy a tisztek feleségeit, aki kéri, engedje szabadon és senki személyében a legkisebb bántódás se essen. Károlyiné elengedéséhez azzal a megszorítással járult hozzá, hogy csak Károlyi másodszori kérésére engedjék távozni, az élésen és borán kívül minden vagyonával együtt. Ha Károlyi másodszor „*nem requirálna*” a felesége kibocsájtása iránt, csak a maga kérésére az asszonyt ne engedje ki.⁸⁶ Miután Károlyi április 28-án Szentiványinak írt levelében is sürgette kibocsátásukat, Sennyey engedélyezte a család távozását, akik május 9-én már Károlyi olcsvai birtokán tartózkodtak.⁸⁷ A katonák fenyegetőzése miatt Sennyey úgy döntött, hogy előbb csak Károlyi feleségének anyja és Károlyi gyermekei térjenek haza, Károlyinét pedig a nagyobb biztonsága érdekében felköltöztette a felső várba.⁸⁸ Felesége leveléből Károlyi arról is értesült, hogy a várban a lázongó hajdúk azt tervezték, miután a vár parancsnokaival végeznek, megölik őt is, gyerekeiket életben tartják addig, míg Károlyi a vár alá megy, majd kilövik őket az ágyúkból.⁸⁹

---

⁸⁴ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 4.

⁸⁵ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Zaluca, 1711. május 10. AR I/III. 648.; II. Rákóczi Ferenc levele Szentiványi Jánosnak. Zaluca, 1711. május 11. AR I/III. 652.

⁸⁶ II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak. Zaluca, 1711. május 10.

⁸⁷ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 9. Mészáros: *Bene regi...* 119.

⁸⁸ Sennyey István levele Károlyihoz. Munkács, 1711. május 4.

⁸⁹ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 7. Mészáros: *Bene regi...* 118.

Blokád és kapituláció

A vár sorsa a szatmári béketárgyalásokat követően sem dőlt el rögtön. Miután május derekán Kővár, Ungvár és Huszt megnyitotta kapuit a császáriaknak, már csak egyedül a Sennyey István vezette munkácsi őrség tartott ki Rákóczi mellett. A békekötés után a védők száma jelentősen megfogyatkozott, mindennaposak lettek a szökések.⁹⁰ A munkácsi őrség állapotáról Szentiványi János május 9-i levelében így tájékoztatta a fejedelmet: „*Itt hányja az hab az embereket, még az eleit is, az mostani nem pacificatiónak mézének mérges vize elkezdte fogni sokaknak száját, tekenőben levő vízhez hasonló elméket tántorítani*”, rögtön hozzá is tette: „*de ne búsuljon Felséged, valamint valahogy de lélekben találja Felséged Munkácsot*”. Továbbra is kitartanak, de kérte Rákóczit, hogy amivel lehet – lóval, emberrel –, támogassa őket, mert Szentiványi saját ezrede, Károlyi és Bagossy ezredei létszámban jelentősen megfogyatkoztak.⁹¹ Május első felére szinte teljesen feloszlott a Pelargus János, Béltteki Tivadar és Kozma János hadnagyok parancsnokságai alatt álló három szabad század hajdúság, amiket még 1711 elején Rákóczi állíttatott fel a munkácsi őrség segítésére, akiknek a strázsáláson kívül az éléshajtás, portyázás, adószedés volt a feladatuk.⁹²

Május 13-án Nagymihályon keltezett levelében Pálffy meghódolásra és a vár átadására szólította fel a munkácsiakat. Abban az esetben, ha átadják a várat, akkor módjában áll kiterjeszteni rájuk a béke érvényességét, mind személyükre, mind jószágukra nézve teljes kegyelmet kapnak. Kilátásba helyezte, hogy ha nem adják fel a várat, akkor ő maga fog odamenni és blokád alá veszi őket. Mihelyt azonban a vár alól elmegy, az odarendelt tiszttel már nem lesz módjuk tovább tárgyalni.⁹³ Sennyey Rákóczi álláspontját tolmácsolva arra hivatkozott, hogy a király halálával megszűnt az ellenségeskedés oka és minden alapja, nincs kinek feladni a várat. Meg kell várni az új király megválasztását, azt követően ők is egy akarattal csatlakoznak az ország döntéséhez. Addig azonban semlegesek kívánnak maradni és biztosították a császári csapatok főparancsnokát, hogy ők mindenféle erőszaktól tartózkodni fognak.⁹⁴

---

⁹⁰ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 4.

⁹¹ Szentiványi János II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 9. Károlyiné is tájékoztatta férjét május 5-i levelében a szökésekről. Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 7. Mészáros: *Bene regi...* 117.

⁹² Szentiványi János II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 9.; II. Rákóczi Ferenc instrukciója Munkács főparancsnokának. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 589–590.

⁹³ Pálffy János levele Sennyey Istvánnak és a munkácsi őrségnek. Nagyszentmihály, 1711. május 13.

⁹⁴ Sennyey István és munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak. Munkács. 1711. május 13. után. Sennyeyék feltehetően május 14-én kapták meg Pálffy Nagyszentmihályon keltezett május 13-i levelét, mert Szentiványi említi Rákóczinak május 15-én írt levelében, hogy előző nap későn hozták Pálffy levelét. Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 15.

Eközben a császári csapatok közeledtek Munkács felé, május közepére már ők tartották ellenőrzés alatt a vár környékét. A Tiszántúlon is megkezdték a hadműveleteket, Rabutin⁹⁵ már Szőlős felé „comandírozta”,⁹⁶ Ebergényi László Kálló, Pálffy pedig Ungvár felől közelített, mintegy kétezer lovassal és néhány száz gyalogossal.⁹⁷ A császáriak megkezdték a szatmári erőd újjáépítését,⁹⁸ melynek lebontását még 1705 elején rendelte el Rákóczi és az év végére gyakorlatilag a vár mint katonai objektum megszűnt létezni.⁹⁹

Rákóczi korábbi, minden ellenségeskedést megtiltó parancsa ellenére, május 17-én délelőtt 10 óra tájban Pálffy János vezetésével a vár alá érkező német corpust háromszori ágyúlövessel „köszöntötte” a munkácsi őrség.¹⁰⁰ Még aznap kiengedték Károlyi feleségét, Barkóczy Krisztinát is Munkácsról.¹⁰¹ Másnap Pálffy indulatos levélben utasította el a védők minden kifogását és kilátásba helyezte további ellenállás esetén, hogy nem katonai ellenségként, nem kurucként, hanem tolvajok s rablók módjára fog bánni velük.¹⁰² Május 19-én kelt levelében az őrség ezt a fenyegetést még visszautasította, s kitarítottak amellelt, hogy minden ellenségeskedés nélkül, az ország törvényeinek megfelelően, mint ahogy azt többször hangoztatták csupán a vár ura, Rákóczi Ferenc számára kívánják megtartani Munkácsot, de az új király megválasztása után készek azt átadni.¹⁰³

A császári főparancsnok egyre türelmetlenebbül sürgette a vár átadását. Sennyey István írja Rákóczinak május 21-én – miután megírták Pálffynak, milyen feltételek mellett adnák át Munkácsot, melyre neki egyéb válasza nem volt: „*hanem össze szidván az anyánkat*” elment, Löffelholzot hagyta ott olyan parancsal, hogy „*valamit kaphat közülünk, mindgyárt felakasztassa*”. Sennyey azért írta ezeket Rákóczinak, hogy a külföldi hatalmak is lássák „*mely méltatlan, mely igaz ok nélkül kívánja eő Ngha Munkácsot, s oda nem adásért több vérontást, s könnyen következhető újabb hadakozást s édes hazánknak nagyobb pusztítását igyekezzen szerezni s tapasztalhatóképpen egyenesen arra fog okot adni csak ő nagysága és*

---

⁹⁵ Itt feltehetően a Rabutin dragonyosezredről van szó, mivel 1710–11-ben Jean Luis Rabutin de Bussy gróf a tényleges katonai szolgálatból már visszavonult. ez időben Carl Ludwig Acton báró (ezredes) parancsnoksága alatt állt az egység. Mészáros: *Bene regi...* 412–413.

⁹⁶ Nagyszőlős (Ugocea vármegye), ma Vinohragyiv (Ukrajna).

⁹⁷ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek, Munkács, 1711. május 20.

⁹⁸ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek, Munkács, 1711. május 15.

⁹⁹ Oross: *Várrombolások*. 1043. Szatmár várával kapcsolatban lásd még: Markó Árpád: *Le Maire francia-kuruc hadmérnök brigadéros szemlejelentése Szatmár és Ecsed várainak állapotáról 1705 februárjában*. HK, 1955/3-4. 432–451.

¹⁰⁰ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek, Munkács, 1711. május 20.; Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek, Munkács, 1711. május 20. és május 21.

¹⁰¹ Károlyi Sándor levele Koháry Istvánnak, anyósa bátyjának. Olcsva, 1711. május 18. Bánkúti: *Dokumentumok...* 77.

¹⁰² Május 18-i levelén kívül Pálffy János titkára is élénken ecseteli a tábornagy bosszús fenyegetőzését. Pulyai: *Szatmári békeség*. 216.

¹⁰³ A munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak. Munkács, 1711. május 19. és a vár feladásának 6 pontja.

*nem más, mert midőn szóval is kérdezték volna ő nagyságátul embereink hogy ki lesz már nekünk ellenségünk Munkácsnak fel nem adásáért? Azt felelte, hogy senki nem egyéb, hanem Pálffy János.*¹⁰⁴

A császári főparancsnok már távozni készült, amikor – még május 19-én – Károlyi a vár alatti táborba ért, majd ő is kísérletet tett a védők küldötteinek meggyőzése érdekében, de ő sem járt sikerrel. A tárgyalások eredménytelensége után ő is azzal távozott, hogy részéről a várvédők „*vesszenek ottan*”.¹⁰⁵ Ebergényi László is nehezményezte, hogy tárgyalással nem sikerült megadásra bírni a munkácsi őrséget. Véleménye szerint körültekintőbben kellett volna tárgyalni velük, mivel ő is így ért el eredményt Kassán.¹⁰⁶ Károlyi is azon az állásponton volt, hogy ha úgy tárgyaltak volna a munkácsiakkal, mint korábban Huszt és Ungvár védőivel, már német őrség lenne a várban.¹⁰⁷

Munkács szabályos ostromára nem került sor, a vár alatt Löffelholz altábornagy maradt az ostromzár kiépítésére, aki a város Podherung¹⁰⁸ felé eső kertjénél foglalt állást.¹⁰⁹ A várvédők követve Rákóczi korábbi parancsát, továbbra is tartózkodtak ellenségeskedéstől,¹¹⁰ ahogy a császáriak is. Ők azért tartózkodtak a támadástól, mert Löffelholznak nem volt elég olyan katonája, aki ismerte volna a vidéket, ezért Károlyitól kért száz katonát május végén, aki azonban nem tudott eleget tenni a kérésnek.¹¹¹

Május 31-én, vasárnap azután bekövetkezett az első összecsapás: a császáriak elhajtották a várbeliek vágómarháinak jelentős részét és számos lovat is, 16 embert vágtak le és 12-t fogtak el.¹¹² A következő napokban Löffelholz megkezdte az előkészületeit, Sennyey István becslése szerint ekkor már a császáriak 1500 gyaloggal, 2000 lovassal és 12 ágyúval rendelkeztek, ez utóbbiak közül három 12 fontos, a többi pedig kisebb ágyú volt, melyekhez még három mósárágyú is járult.¹¹³ Sennyey június 3-án Zay Andrást küldte követségbe Pálffyhoz

---

¹⁰⁴ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 21. R. Várkonyi: *Esélyek és alternatívák*. 1004.

¹⁰⁵ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. május 21. Mészáros: *Bene regi...* 141.

¹⁰⁶ „*s nem is hasznos ott ijesztéssel s fenegetéssel ágálni s haragra erupálni [„gerjedni”] a’ hol nem fílnék,*” Ebergényi Károlynak. Oros, 1711. május 24. Mészáros: *Bene regi...* 148.

¹⁰⁷ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 23. Mészáros: *Bene regi...* 143.

¹⁰⁸ Podhering, majd később Órhegyalja (Bereg vármegye), ma Munkács egyik városrésze.

¹⁰⁹ Ebergényi szerint hibás döntés volt, hogy Löffelholzt hagyták Munkács alatt, mert ha tárgyalni akarnak is a munkácsiak, Ebergényi nem hiszi, hogy Löffelholznak adnák át a várat. Ebergényi László levele Károlyi Sándornak. Oros, 1711. május 24. Mészáros: *Bene regi...* 149.

¹¹⁰ Sennyey írja Rákóczinak június 4-én: „*Miulta az német ideszállott, azulta mint egymás baráti valánk...*”

¹¹¹ „*a katonái tudatlanok*” voltak „*az föld situatiójában*” Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. május 23. Mészáros: *Bene regi...* 143.

¹¹² Lásd Sennyey imént idézett június 4-i levelét. Károlyi már június 3-án tájékoztatta Ebergényit a rajtaütésről. Mészáros: *Bene regi...* 165.

¹¹³ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 4.

Kassára: háromhavi fegyverszünetért¹¹⁴ cserében készek neki átadni az alsó várat, amely Sennyey szerint „*úgyis oda lesz, ha a malom elvész*”, mert az ellenség „*még most csak malmainknak elrontására igyekszik*”.¹¹⁵ Pálffy hajthatatlan volt, Zay által vitt fegyverszüneti ajánlatra elutasító választ adott.¹¹⁶ Zay június 11-én tért vissza Pálffy válaszával, mire az őrségben felgyorsult a bomlás. Zay másnap így írt Rákóczinak: „*Az újvári hadak¹¹⁷ nem kívánván megvárni az capitulatiót, úgy magam tisztje is enyhány, íme elbocsátottam, (...) magam pedig brigadiros Szent Iványi János Uram és több hadakkal csuportossan indulok, s valahol Felségedet feltalálom, elmegyek...*”¹¹⁸ Ezek szerint mind Zay, mind Szentiványi a Lengyelországba vonulást tervezte már a kapitulációs tárgyalások előkészítése előtt. A várőrség drasztikus megfogyatkozásáról számol be Szentiványi János is Rákóczinak írt utolsó levelében: saját ezredében¹¹⁹ június 12-re 4 fő, Bagossy ezredében szintén csak 4,¹²⁰ Turcsányiében¹²¹ 2 fő maradt, kapcsos¹²² viszont már egy sem volt a várban. Nem akarnak meghalni, mindenki haza kívánkozik, írja Szentiványi. Amíg a császáriak napról napra többen és egyre közelebb jönnek addig a várőrséget kevésnek ítéli az erősség védelméhez, sem Rákóczi után menni, sem a várat védeni nem akarják, megfogdossák a tiszteket és az ellenség kezére adják őket, így „*az capitulatióban kell fognunk, minden igaz ok nélkül*”.¹²³ 27 főt rabot és sebesültet is említ, akik feltehetően a császáriak ostrom tüzérségének belövésai következtében sebesülhettek meg. Szentiványi remélte, hogy lesznek, akik vállalják a lengyel földre vonulást, s a császáriak is hozzájárulnak a zászlóval, dobszóval történő, fegyveres elvonuláshoz, így „*nagyobb böcsületemre esnék elmenetelem*”. Leveléből bepillantást nyerhetünk várban uralkodó hangulatról a várőrség és a császári csapatok magatartásáról.

Közben a császári tüzérség folyamatosan lőtte a várat. Sennyey István június 14-én kölcsönösen kezeseket állítva tűzszünetben állapodott meg Löffelholzcal, a várvédők Turcsányi alezredest, az ostromlók pedig Stern őrnagyot küldték kezesnek.¹²⁴

---

¹¹⁴ Szentiványi négyhavi fegyverszünet ajánlását említi. Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12.

¹¹⁵ Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 4. A császáriak itt is, mint ahogyan azt Kassán tették, úgy rontották el a vízimalmok gátjait, hogy a védők már csak a szárazmalmokban örölhettek, ezzel is nehezebb helyzetbe hozva őket. Bánkúti: *Források Kassa védelméhez*. 879.

¹¹⁶ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12.

¹¹⁷ Miután 1710. szeptember 24-én Érsekújvár kapitulált a császáriak előtt, az ott állomásozó őrség egy része tovább harcolt Rákóczi oldalán.

¹¹⁸ Zay András levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12.

¹¹⁹ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 9.

¹²⁰ Szentiványi ezredének létszáma áprilisban még 916 fő volt.

¹²¹ Károlyi Sándor volt ezrede. Turcsányi János Károlyi gyalogezredének alezredese volt.

¹²² Lásd a 29. jegyzetet.

¹²³ Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. június 12.

¹²⁴ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 17. Mészáros: *Bene regi...* 169.

A vár feladásának körülményeit és lefolyását Pulyai János munkájából ismerjük. A munkácsi őrség június 15-én egy háromtagú küldöttséget (Szentiványi János, Rhédey Ferenc és Dobay László) indított Pálffyhoz Kassára a kapituláció előzetes feltételeinek megtárgyalására. Munkács védői ebben a szatmári békepontok rájuk való kiterjesztését és a békekötés után történetekre is érvényes teljes amnesztiát kértek. Az okmányt Sennyey István, Szentiványi János, Bay László, Zay András, Bagossy László, Rhédey Ferenc, Turcsányi János, Nagyidai Sámuel, Horváth György és Boda István írták alá és pecsételték le.¹²⁵ A császári főparancsnok június 18-án, a követelések nagy részét elfogadva visszaküldte őket, majd ő is Munkács alá érkezett.¹²⁶ Pálffy titkára, Pulyai János említi, hogy miután Pálffy Munkács alá ért, a várat rögtön át is adták neki, viszont Károlyi Sándor levelében azt írta, hogy a vár feladása éppen Pálffy neve napján, június 26-án történt.¹²⁷

A vár díszlövésekkel, dob- és trombitaszóval kapitulált a császári főparancsnok előtt, az átadást követően hálaadó szentmisét is tartottak.¹²⁸ Miután a helyőrséget – amelyet ekkor legalább 4000 gyalogosra és 500 lovasra becsültek – Pulyai János feleskette a császár (király) hűségére, azok elvonultak a várból, helyüket császári alakulatok foglalták el.¹²⁹ A várral együtt jelentős hadianyag és élelmiszerkészlet jutott a császáriak birtokába.¹³⁰ Szent János napját a várban maradt volt kurucok és a császáriak már közösen ünnepelték, a mulatságra már Károlyi is megérkezett „...*Szent János napján megtáncoltatám az tiszteket és az male contentus köszvényeseket [az öreg Sennyeyt], hogy egyik egy, másik más szegeletben hevert.*”¹³¹ Már három nappal korábban, június 23-án Pálffy jelentette Eleonóra régens királynénak, III. Károlynak és Savoyai Eugén hercegnek Munkács meghódolását, s ezzel a magyarországi harcok lezárását.¹³²

Sennyey István és a munkácsi őrség a szatmári béke megkötése után még majdnem két hónapig kitartott a fejedelem mellett. A vár védői, még ha nem is tudták megismételni azt az évekig tartó ellenállást, mint amelyet Zrínyi Ilona véghezvitt negyed évszázadal korábban, mégis szorosan kötődnek a magyar történelem egy rövid, de annál meghatározóbb

---

¹²⁵ Pulyai: *Szatmári békesség.* 223–226. Károlyi is említi: Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 17. Mészáros: *Bene regi...* 169.

¹²⁶ Pulyai: *Szatmári békesség.* 222–223. (Pálffy válasza) 228.

¹²⁷ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 30. Mészáros: *Bene regi...* 183.

¹²⁸ Ebeczky István miután Ungvár várát átadta Pálffynak és bevitték a császári helyőrséget, „*dél tájban maga is bément Pálffy, mingyárt meg is lövette az örömét*” Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek. Munkács, 1711. május 15.

¹²⁹ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Nagykároly, 1711. július 5. Mészáros: *Bene regi...* 186.

¹³⁰ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 30. Mészáros: *Bene regi...* 182.

¹³¹ Károlyi Sándor levele Ebergényi Lászlónak. Olcsva, 1711. június 30. Mészáros: *Bene regi...* 183.

¹³² Lukinich: *A szatmári béke tört.* 476–477.

időszakához. Sennyey István mindvégig Rákóczi álláspontját közvetítette a vár feladását követelő Pálffy János és Károlyi Sándor felé. Végül a külső segítség elmaradása, a császáriak túlereje és a védők demoralizálódása miatt Munkács kapitulálni kényszerült.

Rövidítésjegyzék

AR I/III.	<i>II. Rákóczi Ferencz fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712.</i> Közli: Thaly Kálmán. (1710–1712) (Archivum Rákócziánium, I. osztály, III. köt.) Budapest, 1874.
AR III/I.	<i>II. Rákóczi Ferenc Fejedelem Emlékiratai a magyarországi háborúról, 1703-tól annak végéig.</i> (Archivum Rákócziánium. III. osztály, I. köt.) Budapest, 1978.
AR I/XII-II.	<i>II. Rákóczi Ferenc felségárulási perének története és okirattára.</i> Közli: Lukinich Imre. Függelék: II. Rákóczi Ferenc kiadatlan levelei Károlyi Sándorhoz 1708–1711. (Archivum Rákócziánium, I. osztály, XII/II. köt.) Budapest, 1935.
Bánkúti: <i>Dokumentumok...</i>	Bánkúti Imre: <i>Dokumentumok a szatmári béke történetéhez.</i> Budapest, 1991.
Bánkúti: <i>Források Kassa védelméhez.</i>	Bánkúti Imre: <i>Források Kassa 1710–1711. évi védelméhez.</i> HK, 116. (2003) 876–932.
Bánkúti: <i>Hadellátás</i>	Bánkúti Imre: <i>Hadellátás és hadtápszervezet Rákóczi hadseregében.</i> In: <i>Rákóczi tanulmányok.</i> Szerk.: Köpeczi Béla, Hopp Lajos, R. Várkonyi Ágnes. Budapest, 1980. 169–182.
Bánkúti: <i>Rákóczi hadserege.</i>	Bánkúti Imre: <i>Rákóczi hadserege.</i> Budapest, 1976.
<i>Barkóczy Krisztina levelei...</i>	<i>Barkóczy Krisztina levelei férjéhez, Károlyi Sándorhoz.</i> Szerk.: Fogarassy Zoltán – Kovács Ágnes. Debrecen, 2011.
Birkenstein	Anton Ernst Burckhard von Birkenstein: <i>A körző és vonalzó használatának főhercegi fortélyai avagy válogatott bevezetés a velük való matematikai tudományba. (Részlet)</i> In: Kis Domokos Dániel – R. Várkonyi Ágnes: <i>A Rákóczi-szabadságharc.</i> Budapest, 2004. 22–23.
Czigány, 1990.	Czigány István: <i>A kuruc állam katonai helyzete és a szatmári béke.</i> HK, 1990/3. 30–55.
Frecskay, 1912.	Frecskay János: <i>Mesterségek szótára.</i> Budapest, 1912.
HK	Hadtörténelmi Közlemények
Köpeczi – R. Várkonyi	Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes: <i>II. Rákóczi Ferenc.</i> Budapest, 2004.
Köpeczi, 1958.	<i>II. Rákóczi Ferenc válogatott levelei.</i> Szerk.: Köpeczi Béla. Budapest, 1958.
Lukinich: <i>A szatmári béke tört.</i>	<i>A szatmári béke története és okirattára.</i> Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta: Lukinich Imre. Budapest, 1925. (Fontes historiae Hungaricae aevi recentioris. Magyarország újabkori történetének forrásai. Hivatalos iratok és levelek.)
Markó, 1934.	Markó Árpád: <i>Francia katonák II. Rákóczi Ferenc seregében.</i> Magyar Katonai Szemle, 1934. 200–213.
Mészáros: <i>A szabadságharc tisztikara</i>	Mészáros Kálmán: <i>A szabadságharc tisztikara.</i> In: <i>Az államiság megőrzése. Tanulmányok a Rákóczi szabadságharcról.</i> Szerk.: Czigány István. Budapest, 2002. 157–188.
Mészáros: <i>Bene regi...</i>	<i>Bene Regi – A király javára. Ebergényi László császári altábornagy szerepe a szatmári békekötésben. Ebergényi László válogatott levelei és Bivolínyi István töredék naplója (1710–1711).</i> Szerk.: Mészáros Kálmán. Budapest, 2010. (Rákóczi Források)
Mészáros:	Mészáros Kálmán: <i>Akik legtovább kitartottak – Munkács védői 1711-</i>

<i>Munkács védői</i>	<i>ben.</i> Előadásként elhangzott 2011. március 24-én Beregszászon, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által „Rákóczinak dicső kora” címmel megrendezett konferencián.
MOL	Magyar Országos Levéltár
Oross: <i>Várrombolások</i>	Oross András: <i>Várrombolások a Rákóczi- szabadságharc idején.</i> HK, 2011/4. 1037–1050
Pulyai: <i>Szatmári békeesség.</i>	Pulyai János: <i>Szatmári békeesség.</i> Sajtó alá rendezte, a bevezetőt írta, a jegyzeteket és mutatókat Mészáros Kálmán közreműködésével összeállította Bánkúti Imre. Budapest, 2007. (Rákóczi Források.)
R. Várkonyi: <i>Esélyek és alternatívák</i>	R. Várkonyi Ágnes: <i>Esélyek és alternatívák a szatmári béketárgyaláson.</i> HK, 2011/4. 985–1012.
Rákóczi: <i>Vallomások</i>	II. Rákóczi Ferenc: <i>Vallomások. Emlékiratok.</i> Szerk.: Hopp Lajos. Budapest, 1979.
Soós, 1910.	Soós Elemér: <i>A munkácsi vár.</i> HK, 1910.
Varjú, 1932.	Varjú Elemér: <i>Magyar várak.</i> Budapest, 1932.

Sennyey István és a munkácsi vár védőinek válogatott levelei

(1711)

1.

Munkács, 1711. január 19.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Szentiványi János Ungvárról Munkácsra érkezett, elégedetlen a távolléte alatt végzett munkával, beszámol a csónakjavítással és szénégetéssel kapcsolatos intézkedéseiről. Január 19-én Károlyi Sándor elhagyta Munkácsot, 12 pontos utasítást hagyott hátra számára. Lafond, a francia mérnök 19 szekeret és 76 embert kapott a szállításra. Nagyszegi (Leuka) Gábor váratlanul meghalt, Erdődi¹³³ nem érkezett meg a haláláig. Túl sokan kérnek elszállásolást, a behozott fa eltűnt, a fatároló leégett, a borban és búzában is kárt szenvedtek. Jean-Jacques Charrière-nek inkább búzában kéne a járandóságát kiadni, nem lisztben, s pontos rendelkezés szükséges ki kaphat a profontházból ellátást. Teknőket csináltat, hogy a kenyérsütést meggyorsítsa. Károlyi Sándor a mestereit rendelkezésére bocsájtotta, akiket Svancz mérnök mellé rendel.

Felséges Uram!

Én elvégezvén dolgomat Ungvárt, ideérkeztem, azólta semmit sem míveltek, tudom meg is fog neheztelni érette Felséged, mióltahazajüttem csak zsémbelődék¹³⁴ mint a vénasszony. Az csolnakokat hogy meg nem vaszták, adták okul, senek nem volt, de bár csak fával hevederezték volna meg, nem romlottak volna meg annyira, már is alkalmatlanok az jég miatt, mert az orrok elkopott. Ma expediáltak öreg hajókért, oly rendeléssel, hogy most az havon vontassák ide, de nem esék nagy kár benne, mivel jó vastag fából lehet csinálni korcsolyákotalájok; nem az a hajó, hanem az korcsolyák kopjanak. Szenünk is lesz, abban mesterkedem hat-hét rakás is égjen egyszersmind, már is kettő ég actu. Hiszem Istent, nagyobb perfectióra is mehetek, abbul nem lesz fogyatkozásunk, csak ne főzzenek mellette az szakácsok, doktor patikáriusok, kovácsok és lakatosok, kit magam experiáltam.

---

¹³³ Valószínűleg egy görög-keleti pópáról van szó, akit halála előtt hívatott, mivel Nagyszegi román származású és görög-keleti vallású volt.

¹³⁴ A kéziratban jól olvashatóan a nemlétező *sérbeludék* szó szerepel, feltehetően zsémbelődék-nek kell itt állnia.

Ma ment el nagyságos generális Károlyi uram, hagyott 12 punctumot, melyeket effectuálnomköll, az mely írást láttam volt effectusban ment már, az barbettekon¹³⁵ kívül: az mogyorófa is az hidalást vagyon.

Lafondnak mindennap volt szekere, de embere nem, ma is adtam 19 szekeret kívánsága szerint, 76 embert travershez, excavatióhoz és barbettekhez az embereket elbocsátotta, az szekerekkel mit míveltetett, tudom számot ad.

Nagyszegi hirtelen megholt tegnap, halála óráján Erdődít kívánta, de nem várta, míg lejött Erdődi, elbúcsúzott.

Itt az szálláskérés rettenetes sok, complancealni minden embernek nem lehet, sok a kívánság. Oda az fa, míg oda jártam, elkültem belé, hogy bėjüttem, oly hirtelen hova lött, hogy restaurálja az panaszt, rajta leszek.

Hogy az famagazinum¹³⁶ megégett, vagyon tuttára Felségednek, elhiszem. Az bor oda, az életben¹³⁷ is vallottak kárt, de tűrhető. Nagy lármájok volt, de nem árt, hozzá szoktat az idő bennünket afféléhez, kicsiny kárral bár gyakrabban lenne, ha anélkül sokkal jobb volna, talán nem ártana olykor vaklarmát is csinálni, sed haec maneant in suspenso.

Az praestatiok miatt nagy fogyatkozásban voltunk. Nem volna-e jó, ha Charriere-nek élettül adni ki, hogy sem lisztül portióját.

Megszaporodván az portio, akinek élni köll az prófontházbul, jobb dispositiót köll tenni aziránt. Már sütőnk vagyon, tekenőjek nincsen, deszkákból csináltatok tekenőket, míg Felségedet Isten visszatéríti, azon leszek 1200 prófont¹³⁸ kisüljen 24 óra alatt.

Gróf Károlyi uram ő excelentiája maga mesterembereit ideadta, accomodálni fogom őket, és Svancz kezében assignálom.

Ezzel Felséged Kegyelmességében ajánlom magamat, és maradok Felségednek alázatos szolgája,

Sz[entiványi] J[ános]

m[anu] p[ropria]

Lelőhely: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattára, továbbiakban MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

---

¹³⁵. A barbette (francia, ejtsd: bárbett) olyan emelvény, amelyről a mellvéd mögött álló ágyúval lörés alkalmazása nélkül lehetnek.

¹³⁶ Faraktárat jelent.

¹³⁷ Jelentése itt: búza.

¹³⁸ A prófont egy napi élelemadagot jelent.

2.

Sztaroszel, 1711. március 3.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Munkács parancsnokságát Sennyeyre bízza, Vay Ádámnak pedig megparancsolta, siessen utána. Károlyi Sándor is segíteni fogja. Bizik hűségében és buzgalmában

Jóllehet, nem kétljük, hogy az előbbeni dispositiönk szerint munkácsi várunk és az egész praesidiumunk commandóját, – a ki Kegyelmedre transferáltatott, – nem apprehendálta volna Kegyelmed: mindazonáltal, ha Vay Ádám Úr – Hívünk ekkoráig ottvaló késése miatt dispositiönk véghez nem ment, – minthogy bizonyos, ő Kegyelmével való dolgainkra nézve utánunk való jövetelit parancsoltuk ő Kegyelmének, – annak is resignatióját egyszersmind committáltuk, teljes remenségünk az Kegyelmed dexteritásában lévén, hogy az mely bizodalommal említett várunk és praesidiumunk commandóját concredáltuk Kegyelmednek, minden tehetségével conservatióját munkálkodni fogja. És mivel generális Károlyi úr levelébül értjük, hogy ő Kegyelme is ebben minden igyekezetünket secundálni kívánja: végye mindenekben opinióját ő Kegyelmének, s valamit hazánk és magunk szolgálatjának promotiójára s azon erősségünk conservatiójára leghasznosabbnak lenni tapasztalni fogja Kegyelmetek, – légyen annak elkövetője; a mint tovább is Kegyelmed tapasztalt hűségére és dexteritására azon várunkat recommendáljuk.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III. Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 709–710.*

3.

Munkács, 1711. március 13.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Átvette Vay Ádámtól Munkács parancsnokságát és Rákóczi intrukcióját. A hadi állapotok jók, a hadsereg nem fogyatkozik, a tisztek kitartanak. A mérnökök dolgoznak, Svancz jól halad a malmokkal. Ellenben Lafond hol beteg, hol részeg, hátráltatja a munkát. Órlik a búzát, hordják a palánkba és a felsővárba is. A vitézlő rend panaszait Szentiványi János, Turcsányi János, Bagossy László, Bagossy Mihály közvetítették számára: egy hónapja nem kaptak a hadak hópénzt, Károlyi intézkedik eziránt. Rákóczi rendelkezése szerint a havi zsoldot öthetenként fogják fizetni. Kevés a pénz, Colfeier nehezen tud fizetni, mert megszorodott a gyalogság. Kőrössy György komornyik Rákóczi ezüstkészletéből fizet a karabélyosoknak és

másoknak. Az őrséget 2500 főre becsüli, Szentiványi János alatt 895 fő van. Hogy Rákóczi kincstárát megőrizze, szorgalmazza az adószedést. Komáromtól értesült béketerveket elfogadhatónak tartja.

Felséges Fejedelem, jó kegyelmes Uram!

Felséged levelét alázatosan vettem az commandatiónak kezembe való vétele felül. De minek előtt érkezett volna, már annak előtte, úgy mint 3 praesentis,¹³⁹ Vay Ádám uram az instructióval együtt resignálta, kinek is eleget akarván tenni, teljes tehetséggel azon vagyok, Fölséged instructiója is secundáltassék. Az mint is nem lévén semmi informatiómaz előtt, lassan-lassan tanulgotok, és pro exigentiarei et conjuncturarum kormányozzam az dolgokat.

Az militaris állapotok az magok rendjén folynak, azokban fogyatkozás addig nem volt, vagyok oly reménységben, azután is eltávoztatjuk. Actu is jó vigyázásban vagyok, vigyázván az külső operatiókra is. Látván szép resolutióját az tiszteknek, ha az Isten abban megtartja, minden jót reméllek.

Az inginireket a mi illeti, Svancz látom serénykedik, az kézi malmok is idefel készek 4. bokorra,¹⁴⁰ a ki az mint próbáltattam 24 óra alatt, ha meg nem áll, kijárja a 10-12 köblöt.¹⁴¹ Aztán munkálódik az alsómalmon, aki marhával fog forgattatni, azzal bíztat, két hét alatt felállítja.

Lafond hol betegségével, hol részegségével, hol egyéb difficultásokkal igen retardálja az közönséges szolgálatot. Most azon kanálist, akin a kupás malom vagyon reparálja, mivel az mostani árvíz nagy kárt tött benne.

Az oeconomia mostani mostoha időhöz képest folydogál, az őrlés continuáltatik az liszt nem csak bé az palánkba¹⁴², de ide fel is hordattatik.

Micsoda difficultásokat adott bé az vitézli rend, brigadéros Sz [ent] iványi János, colonellus Bagossy László, Turcsányi János, Bagossy Mihály főstrázsamester uram által repraesentált, és mit resolváltam, Fölségednek alázatosan accludálom, az mundér, fegyver és hadak kivitele, négy leutnantúr fizetése megjobbítását Fölségedre relegáltam, az többiben pedig tehetségem szerint consolalni igyekeztem.

---

¹³⁹ Március 3-án.

¹⁴⁰ A *bokor* szó a korban *egy pár* jelentéssel is bírt.

¹⁴¹ Kassai köből mértékegységet gabona mérésére használták (124,16 liter).

¹⁴² Levert és egymással összekötött cölöpökből, gerendákból és közjük döngölt földből készített védmű. De itt az alsóvárról van szó.

Igaz az is, hogy ugyan csaknem egy holnapja, húsa nem volt az hadnak, de méltóságos generalis Károlyi Sándor uram Kegyelmessége tölt azzal is dispositiót. Nehéz ugyan várakozni, de consoláltatnak abban is.

Azt lássa Fölséged, dispositiója szerint foly[ik] insensibiliter minden, kedvetlensége nélkül az hadnak Fölséged instructionalis calendáriumuma szerint 5 hébül egy holnapot csináltak.

Az prófontházzal is, olykor egy két napot ellopatom, annak erogatiójában punctualis kívánok lenni és nem másképpen, hanem csak secundum purum statum effectivum, hogy annyival is inkább conserváltassék az élés, mostani suspensiónak alkalmatosságával, olykor olykor hol egy, hol más hasznos dolognak véghezvitelére és szolgálatokra ki szoktam arundíroztatni. Fölséged pro Fundo rendelt vala az cassának abut, supponálván találtatik 1000 csak Fölséged részéről is, investigáltattam, de 500 sincsen, hová lött azólta, nem találhatom ki.

Minthogy pedig az circulatio igen megcsökkent, az pénznek nem léte miatt, nem jön annyi be, hogy az hebdomadalis kifizetést beérje Colfeier uram, megfeleledvén¹⁴³ az infanteria, más commissióira is köllett erogálni Fölgednek. Az karabélyosokban egymásoknak is e jövő hétre pro sublevatione fog adni Kőrössy György komornyik uram 1000 rénes forintot Fölséged argenterijából vett summából, azalatt jön valami bé, és szaporodni fog az jövendő fizetésre és következő exolutiókra az cassa.

Az hadnak extractusát, Fölségednek más alkalmatossággal el fogom küldeni az summát, az mint constal előttem, 2500 ember már is vagyon bőven itten, bővebben is találkozik az kapcásokkal együtt, csak az Szentiványi uram is 895 effective.

Azon is vagyok minden tehetségemmel, az argentariáját conservaljam Fölségednek, actu kinn vannak mindenféle embereim és szedik az vármegyékre obveniált impositiókat, az kiket Fölséged ennek az cassának secundatiójára deputált, ha nem egészlen is, de incassálnak valamit benne.

Komáromi által lött első projectumábanaz császárnak, nem látok oly nagy difficultást, hogy nagyobb közönséges javunkat illető dolgok is ne exoperáltathatnának. Ha azért Fölségednek jobb s nagyobb dolgokban oda bé nincsen bizodalma, (melyet Fölséged nálunknál jobban tud s lát) nem ítélvén rossznak ennek continuatióját, mind azáltal álljon Fölséged tetszésében, mind az alatt is faciemus incumbentia, s készen vagyunk s várjuk az

---

¹⁴³ Értsd: megszorodván.

ellenséget. Ezzel Fölséged kegyelmébe ajánlván magamat, maradok Fölségednek holtig igaz híve és szolgája,

Sennyey István
m. k. [maga kezével]

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

4.

Sztaroszel, 1711. március 14.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Rábízza a munkácsi vár főparancsnokságát. Ráthy Gergely és Palóczi Horváth György letartóztatásával, ami Károlyi Sándor parancsára történt, ő is egyetért. A rejtjelezést maga végezze vagy bízza Körössy György komornyikra.

Ő Felsége concredálta ő Kegyelmenek az munkácsi várnak főcommendansságát; el is hitette ő Felsége; valami az haza s azon erősségnek maradására lészen, hátramarádást nem fog szenvedni. Azonban Ráthy Gergely és Palóczi Horváth György, Károlyi Sándor generális uram parancsolatjából Munkácson némely vádlásokért és suspiciókért lett megtartóztatások, Urunk ő Fölsége híre s Kegyelmes akaratja kívül nem esett. Azért tovább is, míg magok igaz hívségeket s hazafiságokat nem demonstrálják: ott maradjanak, cselédjeknek s portékájoknak oda való által szállíttatásokat nem ellenezvén. Az clavisatiót, a mennyire erőtlensége engedi, maga vigye véghez; ha pedig nem, Körösy György komornyikra bízhatja.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III. Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 602.*

5.

Sztrij, 1711. március 21.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Az udvar ellátására a munkácsi várból szalonnát, bort és egyéb élelmiszert kíván, Vay Ádám szükségleteire is requiráltasson.

Spectabilisac Magnifico Baro Amice Nobis observandissime

Salutem et felices rerum suceosus. Mellettünk levő udvarunk intertentiójára kívántató szalonna, bor és egyéb victuáléknak konyhához való eszközöknek munkácsi várunkból való kihozattatások iránt, nem különben tekintetes nemzetes vitézlő Vay Ádám udvarunk és praetoriana militiánk marschallusa, úri hívünk szükségére való naturáléknak kivittetések iránt is midőn requiráltatni fog, bocsáttassa ki szabadosan Kegyelmed.

Datum Szerich, die 21 Martii, anno 1711.

Ejusdem praetitulatae Dominationis vestrae
amici ad officia parati

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

6.

Munkács, 1711. március 25.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Svancz malma még nem készült el. Lafond is jobban dolgozik. Grass mérnök az elbocsátását kéri, Rákóczi rendelkezését várja ez ügyben. Folynak a kifizetések. Részletezi ki mennyit kapott. A placzmajor (udvarmester) alkalmatlan a szolgálatra. A kapudiák fizetésemelést kér, a porkolábnak főstrázsamesteri fizetést ad. Kérdi, Bay László fizetésével mi legyen. A bástyákon való bateriák készülnek, fizetés híján pálinkával ösztönzi a munkát. A premislei püspöknek adott 40 hordó bort, hogy a bujdosásban ellássa. Bornemissza György harmincados várja a harmincadot. A felső várban lévő őrség felől Károlyi Sándorral üzent.

(...)¹⁴⁴ az Svancz malma még el nem készülhetett, meglévén, arról is alázatosan informálok Felsőgedet, nagyon biztat, mire mehet elválík.¹⁴⁵

Lafond is jobban s serényebben kezdett forgolódni, miolta denunciáltatott neki, hogy csak akkor lesz fizetése, amikor dolgoztat, ha nem dolgoztat, nem praetendálhat fizetést.¹⁴⁶

Grass revir ingenieur leutnant¹⁴⁷ obsitot kér, senki nem adhat informatiót, kívánja-e Felsőged tovább is maga szolgálatjára applicálni vagyis dimittálni, talán insinuálta magát, olyan válasza vagyon, Felsőged dispositiójátul várok iránta.¹⁴⁸

---

¹⁴⁴ A levél eleje hiányzik.

¹⁴⁵ Beszúrás a margón: „A kézi szárazmalmokkal segít, amennyire lehet, míg egészen Svancz munkája el nem készülhetett.”

¹⁴⁶ Beszúrás a margón: „Lafond is már jobban serénykedik.”

¹⁴⁷ Hadmérnök hadnagy.

¹⁴⁸ Beszúrás a margón: „Grass obsitot kér.”

Az fizetés continuáltatik, az stabalis tiszték is kifizettettek, úgymint

	Or.	egu	Rf.	Fr.
Hansz Jakab obester és kapott				
2. Portio	10	11	31	30
3. Porkoláb	3	3	9	–
4. Placzmajor	6	7	19	–
Kapudiák menstr. ¹⁴⁹			4	

Az prófontháztól valók is specificatiójuk szerint, mind ezekről tudom relatiót teszen cassirer uram.

Az placzmajor inhabilis lévén az szolgálatra, Felséged kegyelmes dispositióját elvárom, mitévő legyek véle, más subordináltassék-é helyette, aki tehessen szolgálatot, kivált ha szorosabban leszünk, ővéle pedig mit csináljak.¹⁵⁰

Az kapudiák kevesli menstruális fizetését, 4 rénes forint, ha Felséged többet rendel, én ehhez alkalmaztatom magamot, igaz dolog oly, hivatalja vagy az kívül absolute nem távozhat sehova, és magának semmit sem prosperálhat, de drága szolgát Felséged erszényére nem fogadhatok. Porkoláb uramnak főstrázsamester fizetését rendeltem, azzal úgy tetszik contentus lehet, de ha Felséged többet resolvál, álljon Felséged Kegyelmességében.¹⁵¹

Bay László uram ottan-ottan búsit fizetésre s egyéb accomodatiója felül, semmi parancsolatom nem lévén iránta, magamtul semmit nem tehetek, abban is Felséged parancsolatát várom.¹⁵²

Az bástyákon való bateriák¹⁵³ készülnek lassan-lassan fizetés nélkül, hogy jobb kedvük legyen, ottan-ottan pálinkáltatom nyavalyásokat, ha az eső nem akadályoztatott volna bennünket, elkészültek volna az egész bateriák.¹⁵⁴

A premislei püspöknek adtam 40 hordó bort minden pénz nélkül, oly végül, hogy bujdosásomban házánál adván szállást, abbul éljek. Bornemissza harmincados uram urgeálja az harmincadot tőlek, kérem alázatossan Felségedet, parancsolja meg ő kegyelmének, addigára halogassa, míg megadgyák az árát. Azon naturálékra bár nem lévén szükséges, ide kelletvén transferálnom magamat, úgy informáltatom annyiban assignálni akar Bornemissza uram, amennyit importál az bornak az harmincadgya.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Értsd: menstruális.

¹⁵⁰ Beszúrás a margón: „A tabilis tiszték fizetése continuáltatik.”

¹⁵¹ Beszúrás a margón: „A porkolábnak főstrázsamester fizetését rendelte.”

¹⁵² Beszúrás a margón: „Bay uram fizetését és egyéb accomodatióját kívánja.”

¹⁵³ Ágyú üteg állás

¹⁵⁴ Beszúrás a margón: „A bástyákon való bateriák pénz nélkül készülnek, néha pálinkát adat nekik.”

¹⁵⁵ Beszúrás a margón: „A premislei püspöknek adott 40 hordó bort, azért hogy bujdosásában ellássa.”

Az idevaló praesidium (értem az felsővárakban valót) felől üzentem méltóságos generalis Károlyi Sándor uram által Felségednek bővebben, talán jó volna idein gondolkodni hosszas defenziójára nézve, Felséged is in tempore dispositiót tenne iránta. Én magam minden által így maradok Felségednek holtig alázatos igaz híve és szolgálója,

Sennyey István
m[anu] p[ropria]

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

7.

Munkács, 1711. április 4.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Teljesíti II. Rákóczi Ferenc parancsát a fizetésekről és egyéb rendelkezéseit. Elkészültek a bateriák a bástyákon, megjavították a Latorca gátjait. Folytak a munkálatok a malmok körül, sok lisztre van szükségük. Balogh Gáspár biztatja, a fizetésekre áprilisban elég lesz az adóbeszedés, de a későbbiekben kételkedik, hogy elég lenne. Vay Ádám parancsára a várból élelmet és árut is hordanak. (Valószínűleg a külföldön tartózkodó udvar ellátására.) Pálffy János javaslatai felől betartja Rákóczi rendelkezését. Károlyi Sándor kérésére közvetíti a tiszteteknek Rákóczi utasítását. Nem tapasztal változást közöttük. A vár alatti vízimalmot megerősíti, nehogy egy portya kárt tegyen benne. 1000 rénes forintot kölcsönöz a saját pénzéből.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Felséged Kegyelmes parancsolatját alázatosan vettem, mind az stabilis tiszteteknek fizetéseket az szerint szolgáltatom ki, mindpenig több dolgoknak effectuatiójában serénykedem teljes tehetségem szerint.

Az bateriában az bástyák ormaiban annyira elkészültek, pénzbeli erogatio által, csak deszkázás vagy is padoltatás híjával vagyon, földbül nem lábakon erigáltattak az bateriák. Az kupás malombeli kanális is annyira reparáltatott, hogy már az víz sem ki sem mehet az vár árkából, sem az Latorcárul be nem jühet, sőt az három rendbeli árvíz mintegy megerősítette az gátakat, s iszappal is kezdte behányni. Amikor reá érkezhetünk, annak betöltéséhez is hozzáfogatok. Most penig minden erőmet fordítom az szárazmalomnak felállítására, mivel az liszt dolgában, az marhák gyengesége, szekerének nem léte, és az utaknak gonoszsága miatt mintegy megkezdünk fogyatkozni. Feles lévén az had, sok liszt kívántatik, ez az malom insufficiens, az többivel magunkat praemittált ratiókra nézve nem segíthetjük, míg az fű

valamennyire meg nem indul. Oly hiszemben vagyok hogy az felső malom ezen az héten vagy az másikon talán megindul, mert az mely lizstem vagyon már idefel készen, azt nem örömet adtam le, ha elkészülhetne, csak nem is adnám, az szárazmalommal kívánnám segítenem aziránt.

Balogh Gáspár uram ugyan bíztat, hogy ad medium aprilis ex circulatione ugyan kifizeti az hadakat, de hogy csak abbul fizethesse azután ki, és máshonnan ne legyen segítségére, nincsen reménye. Noha semmit el nem mulatok benne, valamit találok az circulations beszédére. Úgy látom az vármegyéből is keveset hozhatnak, amikor expediáltatnak is az tisztek holmi impostitióknak exactiójára. Hoztak ugyan egynéhány száz forintokat az borom árában, ha látom szükségesnek lenni (s más böcsületes tisztek is találkoznak, az kik erga futuram revisionem adnak) ha Felséged parancsol és assecuratus lehetek s lehetnek akik adnak, kész leszek succurálnom, minden holnapban könnyen reá megyen 4000 rénes forint az fizetés, annyit excirculatióval be nem várhatni menstruatim, hanem annutim ugyancsak bevárhatni, s jön is, vévén azért Felséged Kegyelmes parancsolatját, ahhoz fogom alkalmaztatni abban az matériában magamat.

Innen az erősségből hopmester uram ő kegyelmének kívánságára, úgy Vay uram szavaira, nem csak portékát, de élést is kihordattak, úgy informáltatom pedig, Felséged mind az ilyenről inhibeálta volna, elvárom azért Felséged Kegyelmes parancsolatját, ha az olyatén állapotokat Felséged speciális commissiója nélkül ki engedjem-e vinni.

Pálffy generalis projectumára lött Felséged Kegyelmes resolutióját ugyan gróf Károlyi uram akaratjából imponáltam az praesidiarius tiszteknek, valakik itthon voltak convocáltatván, nem tapasztaltam semmi alternatiókat vagy egy, vagy más felé való csapongásokat, alázatosan ragaszkodván Felséged atyáskodó gondviseléséhez, mind az gyűlést, mind pedig Felséged kormányzása által folytatandó dolgoknak kimenetelét homagiális obligatiójukkal elvárják.

Az vár alatt való vízimalom lévén, legfőbb portéka pro hinc et nunc, azon vagyok mentül hamarébb fortificáltassam, bár csak annyira, hogy az nyargaló vagy más valami kevés erő könnyen belé ne üthesse az orrát, még rossz embertül is tartok, sem éjjel, sem nappal ezentül strázsa nélkül nem hagyom.

Magam részéről adok most 1000 rénes forintot, egyebeket is valamit látok, Felséged szolgálatjának segítségére szükségesnek lenni, el nem mulatom.

Kívánván ez előttünk való szent ünnepeket szerencsésen jó egészségben eltölteni s több következőket is boldogul elérvén, maradok Felséged holtig igaz alázatos hív szolgája,

Sennyey István

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

8.

Munkács, 1711. április 10.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

A tüzérség csekély, Lafond a munkát nem végzi megfelelően, nem teljesíti a parancsait. Horváth Györgyöt Károlyi Sándor kérésére vicecolonellusszá lépteti elő seregében. Kimita János az új főstrázsamester, a régit Husztra küldené. Boda István és Szentkereszti Ferenc előléptetésre vágynak. Továbbítja a Kassáról érkezett leveleket, Ráday Pál tegnap elment Olcsva felé.

Felséges Fejedelem, jó kegyelmes Uram!

Vettem Felséged két rendbeli kegyelmes parancsolatját, kikhez is alázatosan kívánván magamat accomodálnom, hozzálatok az munkához az mint lehet, szűk lévén mind az ember, mind az szekér, mind az marha.

Az artelleria igen csekélyen vagyon, azolta igen kevés ment effectusban, Lafond uram pedig ha szólok valamihez, apprehendálja. Másfelül Felséged universalis parancsolatja azt tartja, semmi dolog el ne múlték, látom sok agykerék és laffeta¹⁵⁶ nélkül lenni, az marin laffetáknak continuálása is megszűnt, ő kegyelme a végre tétettetett majorra az artelleriában, hogy jobban folyják dolga, ha urgeáalom valamit, búcsúzik, resignálni akar.

Horváth György uram ő kegyelme iránt vettem parancsolatját gróf Károlyi uram őexelenciájának, vicecolonellusnak instalálja regimentemben. Kimita János uram főstrázsamester ünnepekre interveniálna, eddig haladott, most megint egy expedíciójára nézve tovább vonódott. Az régi főstrázsamesteremet talán el kellene elsőbben küldeni Husztra de bono ordine, azután lenne meg ezeknek installatiójok, ne lenne disgustus inter officiales, úgy is az kik az promotióra vágynak, úgymint Boda [István] az vicecolonellusságra, Szentkereszti majorságra, nem contentussak ezeknek accomodatiójokkal. Elvárom ezért Felséged Kegyelmes parancsolatját iránta.

Ezzel Felséged Kegyelmességében ajánlom magamat, maradok Felséged alázatos szolgája,

---

¹⁵⁶ Ágyúcsövet tartó állvány, amelyek az ágyúcsőnek a célpontra való irányításra szükséges szerkezeteket is alkalmazott.

Szentiványi [János]

m[anu] p[ropria]

P. S. Ezen levelek Kassáru! érkeztek, igen sietve specialiter recommendáltattak, kiket ezen expressus alkalmatossággal elküldöttem. Ráday tegnap déltájban ment el innen Olcsva felé, tudom szóban lesz az generalissal elébb.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

9.

Munkács, 1711. április 10.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

A munkácsi dolgokról és a szatmári helyzetről Károlyi Sándortól értesülhet Rákóczi. Várják Rákóczit.

Felséges Fejedelem, Kegyelmes Jó Uram!

Miben legyenek itten a dolgok, Felséged mind méltóságos generalis Károlyi Sándor uram levelébül, mind az szatmári concursus által Felségedhez expediált követek által megfogja Felséged kegyelmesen érteni. Magam is alázatosan reménykedem Felségednek, amennyiben lehet kijüvetelét admaturálja és ne procrastinálja, hogy ezen dolgok jól és rendesen s hasznosan mehessenek végben. Casu quo valamely oly aggravans ratiók és consideratiók, avagy más consequentiák, az Felséged kijüvetelit és megírt dolgoknak folytatását impediálnának, avagy félben szakasztanának. Azalatt pedig valamely insperatus casus interveniálni találna, mit kellessék cselekednünk ezen praesidiumban, Felséged kegyelmesen méltóztassék parancsolni, és végképpen mindenekrül, de kiváltképpen ha elhagyattatunk, és az végső extremitásra jutunk, disponálni. Mely Felséged kegyelmes resolútióját ezen főtiszt által el is várom. Ezek után Felséged kegyelmességében ajánlom magamat, maradok Felséged holtig való alázatos szolgája, igaz híve,

Sennyey István m. p.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

10.

Ungvár, 1711. április 14.

Ebeczky István levele Szentiványi Jánosnak

A munkácsi őrség a szatmári végzéssel nem ért egyet és nem is akar. Károlyi Sándor Ungvárról várja követeit, de ő előbb Munkácsra küldi őket, a munkácsiakkal fog tartani. Várja Szentiványi János tudósításait.

Kedves Sógor Uram!

Ajánlván köteles szolgálatomat Kegyelmednek. Igen nagy perplexióban voltam mind addig valameddig ezen utóbbi Kegyelmed levelét nem vettem. Akarom igen, hogy társom találkozott, mert valamint az munkácsi praesidium az szatmári végzésnek nem annuált, nem is akart annuálni, hasonlóképpen én sem annuálok nem is igyekezem annuálnom, egymás után három rendbéli levelét vettem méltóságos generális Károlyi S[ándor] uramnak, urgeálja igen, hogy pro 20. Károlyban küldjem innéd az követeket. Én ha szintén küldök is, megparancsolom, hogy elsőben Munkácsra menjenek. Az nagy Istenért kérem édes Sógor Uram Kegyelmedet engem mindenekről tudósítson, mert én még nem akarnék megvakulnom, Munkáccsal tartok. Ezzel maradok Kegyelmednek köteles szolgája sógorja,

Ebeczky István

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

11.

Munkács, 1711. április 16.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Károlyi kemény hangú leveleinek okát nem tudja, valószínűleg a békét minden áron elfogadni akaró vitézlő rend magatartása indította arra. Ő vigyázni fog Munkácsra, de ha Rákóczi a huszti gyűlésre nem jön el vagy gyors segítséget nem küld, nehéz lesz őket a további hadakozásra rávenni.

Felséges Fejedelem!

Felséged Kegyelmes parancsolatát az accludált copiákkal együtt alázatosan vettem, melyeknek megolvasásával nem kevésbé szomorodtam meg, tapasztalván Károlyi Sándor uram ő Kegyelme Felségednek írott kemény stílusú levelébül szomorú indulatát Felségednek. És noha megvallom Felséges uram lehetett volna ő Kegyelmének gyengébben is mint maga sentimentumát, mind pedig hazájához való buzgó indulatát (az mint ő Kegyelme írja) Felségednek declarálni, de micsoda indulatbul lett az az kemény írás nem, affirmálhatom,

mert igaz lélekkel írom, soha semmi nemű discursusibul valami rosszra célozó szándékát ő Kegyelmének még eddig nem observálhattam. Elhiszem azt is, hogy a mostani Szatmárt lett dolgok Felségedet jobban fogja conturbálni, kiben noha miként lett, én semmit nem tudok, mert azt valamennyin beszélük, annyiféleképpen referálják. De akár mint lett, mivel továbbment, annál meddig kellett volna menni, semmiképpen nem approbálhatom ugyan, de hogy az is ő Kegyelme dispositiója s akarata által ment volna positive végben, még eddig nem lehetett magammal elhítenem. Hanem inkább odajár az elmém, hogy ez a mi hadakozást megúno és csak otthon lakni kívánó nemzetünk az hamar leendő succursus iránt teljességgel kétségbe esvén, az Pálffy uram által ámbár imilyen amolyan oblatumokhoz gondolatlanul ragaszkodván, ösztönözte őket arra, hogy Felségedet ily importune is kívánják ide ki az békességnek exoperatiojára. Mivel mindazonáltal én senkinek szíve titkát nem tudhatom, Felséged Kegyelmes parancsolatja szerént igen fogok vigyázni mindeneken, s azon leszek, hogy Felségeded vagy kijövetelég, vagy bizonyos tudósításáig az praesidiumot mind eddig való állhatatosságában conserválhassam. Itt ugyan még miközöttünk nem tapasztaltam senkiben semmi alteratiót, de ha Felséged vagy ki nem talál jöhetni az praefigált gyűlésre, vagy bizonyos succursussal nem fogja őket consolálni, Pálffy penig mindent fog ígérni, bezzeg akkor lesz mesterség benne mostani resolutiójokat tovább is megtartani, amint is egyedül Istennek nagy munkája lesz (ha kiváltképpen Felséged ki nem talál gyűhetni az huszti terminusra) az hadakozásban tovább való megmaradások. Én ugyan (noha lesznek talán felőlem is egynémelyek balítélettel) meg fogja Felséged tapasztalni, hogy valamíg csak leszen kivel, az leszek, akinek Felségednek ajánlottam alázatosan magamat, amint ezután is maradok Felségednek holtig is alázatos híve és szolgája,

Sennyey István s[aját] k[ezével]

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

12.

Munkács 1711. április 16.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Tájékoztatja, hogy Máriássy Ádám találkozott Zay Andrással, jelenteni fogja a helyzetet Rákóczinak. Ő is és a tiszántúli hadak Rákóczival tartanak, de kedvetlenséget tapasztal. Horváth György Boda István, Kimita János, Szentkereszti Ferenc, Characzer, Huszt, a kővári milícia és Sáni ügyeivel kapcsolatosan is beszámol. Bárhogy alakulnak Szatmáron a dolgok,

kitart Munkácson, de várja a segítséget. Ungvárról, Kassáról és helyi ügyekről Máriássy jelenteni fog Rákóczinak. A karabélyosok készek Rákóczi után menni.

Felséges Fejedelem jó Kegyelmes Uram!

Máriássy uram itt lévén, Zay András uram ő nagyságát is itt találván, az kiket hallott s látott, tudom genuine referálni fogja Kegyelmednek. Itt Istennek hála nyilván semmi infectió nincsen ugyan, de 27. vagy az hadak követői érkezvén, nem hoztak semmi bizonyost Felséged kijövedele iránt, csak tudták az Tiszántúl való hadakról, magam regimentjiben találkozni az kik velem edgyütt minden extremitásra resolválják magokat, noha most egy kicsinyig azok is disgustáltattak, Horváth installációjával Boda, az Kimitaival Szentkereszti, úgy kívántam mindazáltal dirigálni az dolgot, eddig még senkinek azáltal nem volt injuriája. Boda consoláltatik, ha vicecolonellusi character által condecoráltatván¹⁵⁷ első dispositio szerint Huszton accomodáltatik. Igen szükséges is volna, kivált mostani conjuncturákra nézve az honnét kővári militiához kormányozhatná, bennem azért ez az utolsó resolutio, vagy vétek így nem véle. Várjuk Károlyit bé, én az várban bé megyek, azokkal együtt, az kik bévalók lesznek. Ha látom akarnak valamit az urak, vagy az Tiszántúl való hadak, az urakat árestálni, amazok ellen fegyvert fogok, Sánival végeztem, secundál, tudom. Omne Regnum in se divisum desolabitur, de in extremis extrema sunt tentanda, arrul nem tehetek, úgy tetszik eleget tesznek obligatiómnak, ha fidelitásomat s hitemet megtartom, Felséged dolga, oszt mit csinál velünk. Ma fogatok, minden dolgot elhagyván, az alsóvár kapuja előtt való revelényhez¹⁵⁸ két felül az árok partján, az galleriákhoz való fának felhordásához csak ahhoz látok, azok meglévén ha szorongattatva is, akár kívül, akár belül leszek, az farba csavaloknak [sic!] is zabálást vetek azáltal az szájokban. Tudom én azt jól, ha lesz is, hamarjában nem lehet. És ha ugyan csak úgy fordulnak az hazánk dolgai Szatmár táján az mint hallom, az Tiszán túl való had is rebellálni talál, az alsó várost egészen quietálnom köll, és az felsőben magamat retirálok. In illo casu csak úgy maradok mint a madár az ágon, csak az város kapui eleiben száll az ellenség, avagy az hegynek az aljára, minden communicatiómat praevideálja, kinél nehezebb sem lészen, de semmi, azt is provideálván, már régen arra is resolváltam magamat, ha késik is az succursus, csak jól jöjjön, jó lesz.

Mit írtam Ungvárra, Kassára és máshova, úgy egyéb itt való particularitásokrul, téssen elégséges relatiót óbester Máriássy uram, én pedig vigyázok mindenre, és mindenekrül, még

---

¹⁵⁷ Értsd: kinevezik vicecolonellusszá.

¹⁵⁸ Más néven pajzsgát, külső védmű, amelyet a kurtina (kötögát, bástyákat összekötő fal) elé építettek, hogy védelmezze a falat az ostromlók közvetlen ágyútűzétől.

legkisebbs particularitásokról is Felsőgedet informálni el nem mulatom. Tovább is Felsőged kegyelmességében ajánlván magamat, maradok Felsőgednek alázatos engedelmes szolgája igaz híve,

Sz. J. s. k.
[Szentiványi János]

P. S. Most vittem fel az 14 fontos ágyút az felsővárban, ha extremitásra köll fakadnom, és az alsóvárost elhagynom (melyet csak in casu rebellionis követem el) az több ágyúkat is felvittem.

Az karabélyosok mind resolváltak magokat az Felsőged után való menetelre egyen kívül, az tiszteket értem, az felső vármegyéből álló katonákban is találkoznak, de az többihez nem igen bízik szám. Ide be jünni pedig készek, csak hogy semmi intimatiójok nincsen Iulitul, még csak nem is írnak az regimenteknek.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

13.

Huszt, 1711. április 17.

Móricz István levele Szentiványi Jánosnak

Várja Szentiványi János tudósításait. A hajdúságot és a várbeli dolgokat listába íratta. Rákóczi parancsa, hogy Mönis Károlynak engedelmeskedjen.

Bizodalmas jó Uram, ajánlom Kegyelmednek kész szolgálatomat!

Nagy jóakaró brigadéros Uram, Kegyelmednek tudósítását igen kedvesen vöttem, kérem Kegyelmedet tovább is minket az dolgokról informálni ne terheltessék énnekem is. méltóságos Generális uram parancsolatját ottan-ottan vöttem, s vészem. Kívánta mind-mind az hajdúságot listába írni, mind az várbeli dolgokat, azt megcselekedtem. Opinióját is az praesidium kiadta, és relegált Kegyelmes Urunk ő Felsőgére, de itt ő Felsőgének semmi híre nem hallatik, soha azolta miolta az méltóságos úr elment, levelét nem vehettem. Akkor pedig azt parancsolta, hogy mindenekben az méltóságos Generálistul függjek. Ezzel maradok Kegyelmednek jóakaró kész szolgája,

Móricz István

Azon nálam levő kevés pénzt én kiadtam az hajdúságnak.

Címzés: Tekintetes nemzeti és vitézlő Szentiványi János brigadérius uramnak, Kegyelmes urunk őfelsége palotás regiment őbesterének, nagy jó uramnak ő Kegyelmének Munkácson.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

14.

Kukizova, 1711. április 18.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Beszámol a diplomáciai helyzetről. Várja a cárral való találkozást, biztatják a támogatásról a franciák is. Az angolok és a hollandok is támogatják a béke terveket. Tartsa Munkács várát, nem akar benne csalódní, mint Károlyi Sándorban. Pálffy János ígéreteire pedig ne hallgasson.

Megvallom, véletlenebb dolog nem lehet előttem, mint azokat hallani, az melyek az hadak követjéitől proponáltattak előttem; és noha mindezeket sajdíhattam a minapi levélből is, a melynek párját adott válaszómmal megkültem Kegyelmednek, – remélhettem mindazonáltal, hogy Ráday bémenetelivel nem fogják praecipitálni roszra indúlt szándékjokat; annyival kevesebb vala ezeknek történeti, a mennyibe itt láttatik közelíteni Isten ő szent Felsége felvett dolgainkat: mivel még jövelele előtt tudtomra adta a Cár, hogy resolválta az francia királlyal való colligatiót, s kéretett, ne praecipitáljam a tractát, mert elérkezvén, kész minden lehetőképpen megsegíteni bennünket, – melyet igen titokban adom tudtára Kegyelmednek; – már pedig két napi járó földnyire van ide, s óránként várom emberem tudósítását, hol lehetek szembe véle? Másfelől pedig az anglusok és hollandusok mely erőssen vették fel békességünk folytatását: az includált embereim levelei extractusiból, – a melyeket csak ma vettem, – megláthatja Kegyelmed, melyre nézve Rádaynak mit parancsoltam? Annak is copiáját, ímé, includálom, úgy hasonlóképpen azon végső manifestumnak is, a melyet magának kell az hadak előtt elolvastatni, – ha ugyancsak istentelen szándékoktól meggyőzöttetvén, hanyatt-homlok rohannának az ellenség töribe, melykor szükséges, – ha úgy történnék a dolog, – Kegyelmednek is eztet az egybegyűjtött garnizon előtt elolvastatni és az ungváriak dicsőséges példája szerént annál is bátrabb resolúcióval keménykedni, a mennél irtóztatóbb volna ezen hitetlenség példája. Mert assecurálom Kegyelmedet, hogy Isten ő szent Felsége szembe juttatván a Cárral, nemcsak voltaképpen kívánom értetni Kegyelmedet remenségünk valóságáról, de késedelmét látván a dolgoknak, az extremitást sem fogom

Kegyelmedtől kívánni hogy megvárja, – csak már addig, míg ez iránt orderemet veszi
Kegyelmed, Istenére, lelkére s hitire kérem s kényszerítem Kegyelmedet, viselje gondját
váramnak, a melyet, mint egyetlenegy kécsemet, particularis bizodalomtúl viseltetvén,
bíztam Kegyelmedre, – hadd ne csalattattassam már meg az Kegyelmed személyében is, úgy,
mint Károlyiében, s lássa a keresztény világ, hogy állhatatos szívű magyar is találhatik, s ne
legyünk épen csúfjára az keresztény- világnak, s ne tetézzük hitetlenséggel dicsőséges
Confoederatiókat! Vegye Kegyelmed szívére igyünknek igazságát, melyhez való zelustúl
viseltetve, sokszor láttam könyvbe lábni az Kegyelmed szemeit, s felbuzdúlni szívét. Hiszem,
akármiképen esküdjék Pálffy, de Kegyelmed is jól tudja azt, hogy soha nem proscribálhatnak
annyt, hogy capitulatiója ne légyen Munkács várának, akármely szükségben is, midőn ez
iránt való ordere léssen tülem Kegyelmednek. (Kántor István udvari titkár keze írása)

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy.*
III. Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 623–624.

15.

Munkács, 1711. április 18.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

*Husztról tájkékoztatta Vay Ádámot, Ebeczky István válaszáat csatolja, de ez még nem az, amit
Máriássy Ádám is olvasott. Károlyi Sándor még nem járt itt, Salánkon várja Ráday Pált
Debrecenből. Kéri Rákóczit, hogy leveleit rejtjelekkel írja neki.*

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Úr!

Husztnak particularitásirul írtam az méltóságos uram Vay Ádám hofmarsall uramnak. Én
megértvén az históriát, mindenfelé írtam azonnal, kire mit felel Ebeczky, alázatosan
includálom, de ez még nem arra az levélre való válasz, akit olvasott Máriássy uram, melyet
oly perderose [esetleg provisore] kívántam írni, induljon meg mind szíve, mind lelkiösmereti,
megmozduljon aki olvassa, vagy olvasni hallja. Károlyi még itt nem volt, Salánkon hallom
fogja várni Ráday uramat Debrecenből. Én pedig tovább is Felséged kegyelmességébe
ajánlván magamat, maradok aki voltam, Felségednek alázatos engedelmes szolgája igaz híve,

Sz[entiványi] J[ános]

m. p.

P. S. Ha Felsőged nékem kíván valamit parancsolni, in particulari akár, clavisokkal méltóztassék írni, nem ok nélkül íróm.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

16.

Munkács, 1711. április 18.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Megkapta Móricz István és Trencsényi János válaszát, Trencsényit akadályozni fogja, hogy kimenjen a várból. Móricz ki akarja osztani a pénzt, Trencsényi nem. Nem teljesítették maradéktalanul a parancsot, mely szerint a kocsmáltatásból teljék a helyőrség fizetése.

Felsőged Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Most veszem éppen Móricz és Trencsényi válaszát, mit írtak, meg fogja látni Felsőged, én Trencsényit inhibeálni fogom, ki ne menjen az várból, talán studio ki akarják küldeni. Az pénzt parancsoltam kiosztani, akit még az előtt küttem vala, azt írja Móricz, hogy kiosztotta, Trencsényi írja ki nem akarja adni, az is rossz consequentia. Az bor intacte volt mindig, az ki ki korcsmároltatott, más vette fel, nem adták ki az hadnak, holott az volt pro fundo rendelve, abbul teljék az praesidium fizetése.

Ezzel maradok Felsőgednek alázatos szolgája,

Sz[ent]Iványi János s. k.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

17.

Munkács, 1711. április 18.

Szentiványi János levele Vay Ádámnak

Husztról megérkezett Nagyidai Sámuel és Nagy János. Móricz István készülődik. A vár összeíratott. Károlyi Sándor számára Losonczy, vagyis Csanádi hadbíró által készleteket foglaltak, Károlyba vitetnek puskaport. Ír Trencsényi János, Móricz és Kővár ügyeiről. Fejérvári Györgyöt Nagybányára küldte ezüst és arany pogácsáért, Barcsai Ábrahámnál is van, ezekből tudnak pénzt verni.

Méltóságos Hofmarsall jó Uram!

Husztrul érkezvén, Nagyidai Sámuel és Nagy János uram mirabilia referunt, inter caetera Móricz készül, rakodik ki az várbul az praesidiummal együtt, conscribáltatott egészen az vitézlő rend, benn való élés, az bor elfoglaltatott Károlyi uram számára Losonczi, vagyis Csanádi nevű hadibíró által. Az benn való szorultak is kaszkalódnak, én nem tudom hova tette az eszét a vén apám csak pruszkkal látom, 10 mázsa port és büdeskövet Károlyban vitet. Ego haec subintelligens omnia contra mandavi a parte írtam, Trencsényinek is írtam, így ha Móricz akar valamit, vegye elő az szepesi modalitást. Kővárban is feci quod potui et debui, megválnak mit csinálnak. Fejérvárit, az karabélyos kapitányt elküldettem Nagybányára az bergmesterért,¹⁵⁹ hozza el az ezüst és arany pogácsákat. Itt a mi obveniál nekik, készpénzül kifizetjük, s vissza convagiroztatom. Az mását pedig felteretjük, ha csak valamivel szaporodik is az kasszánk, jobb semminél. Barcsai Ábrahám uramnál is vagyon két ezüst pogácsa ex certa scientia tudom. Ezek után maradok az Méltóságos úrnak alázatos szolgálja,

Sz. J. s. k.

[Szentiványi János]

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

18.

Munkács, 1711. április 20.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Elmúlt este egy makói ember érkezett Temesvárról, továbbküldte a levelekkel Rákóczihoz. Pálffy várja Rákóczit, ahogy Károlyi és a munkácsi őrség is. Lafond a bateriákon dolgozik, az elővédműveket is csinálnák, de nincs elég fa, szekér és marha. Jobban folya a munka, ha lenne pénz, a hajdúk szívesen dolgoznának. A kocsmabevételek is nőnének, ha lenne fizetés.

Felséges Fejedelem! Jó Kegyelmes Uram!

Az elmúlt estve kapuzáráskor érkezvén ezen makói ember Tömösvárrul az accludált levelekkel, kívántam ezen siető alkalmatossággal Felsgedhez expediálnom, úgy tudom szóval is mond valamit.

Pálffy valóban várja Felségedet, impatienskedik is, eddig való ki nem jöveteléért, sőt csak nem kétségbe is esett, Felséged kijövele felül, noha Károlyi Sándor uram váltig biztatja, de még ő kegyelmét is suspicióba kezdi venni, az mint hallom. Egyebek is, megvallom óhajtva

---

¹⁵⁹ Bányamester.

várják Felségedet, mink is az egész praesidiummal, az ki egyedül Felséged kegyelmes dispositiójához kívánja accomodálni magát.

Lafondnak most nem lévén oly szorgos munkája, az bateriáknak jó statusban való hozatásában fáradoz. Hanem az felsővárnak alsó kapuja előtt való revelinnek erectióját is végbe vitelét committáltam, de még most is az szekér és marha nem léte miatt épületre való fában és paliszádban nagy fogyatkozásban vagyunk, ki miatt az munka is nem folyhat az maga rendin, de ennek utána az főnek kijövele nagyon fog segíteni bennünket mindenekben.

Itt az munka most jól folyhatna, az sánc körül való elmaradott része kívánt státusban helyeztethetnék, ha pénzünk volna, örömost dolgoznék az hajdú fizetésért, de még csak az hadak fizetésére is alig kaphatunk egyik hétrül az másikra. Tudom az korcsmáknak is jobb keletje lenne. Felséged Kegyelmisségében ajánlom magamat, maradok Felségednek holtig igaz híve,

Sennyey István s. k.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

19.

Munkács, 1711. április 22.

Sennyey István levele Károlyi Sándornak

Ráday Páltól értesült a szabadságharc ügyeiről. Részletesen kifejti véleményét Pálffy Jánosról, továbbá a felkelés helyzetével és a békekötéssel kapcsolatosan.

Mint Kedves Öcsém Uramnak ajánlom Kegyelmednek igaz atyafiságos szolgálatomat.

Rádai Pál uram ökegyelme által értvén, miben legyenek dolgaink, minemű veszedelemben forogván szegény Nemzetünk dolga, annak orvoslásáról hogy ne gondolkodgyam s abban ne fáradozzam, se Magyar vérem, se Hazámhoz való szeretetem, se ehez az ügghöz hűttel való kötelességem nem engedheti, azért ez eránt való csekély opiniomot Kegyelmednek ki nem jelentenem nem lehet. Mostani hadakozásunknak céllya nem egyéb lévén annál, hanem hogy el tapodtató! szabadcságunk mind helyre álléttassék, s mind megtartassék, ha azt az Felséges Római Császár megadgya, s meg is tartani obligállya magát, tovább ha hadakoznánk, vagy a hadakozást contiunálni igyekeznénk, se hadakozásunknak, se penig Hazánk pusztulásának, úgy a sok keresztyén vér kiontásának se Isten, se világ előtt igaz okait nem adhatván, úgy tetcik mind ez világ fejedelmitül ítéletet, s mind Istentül ő Fölségétül haragot méltán várhatnánk fejünkre. Mivel penig, amint hallom, szabadcságunknak megadása, azoknak meg

is tartása s egyéb helyes kívánságunk is Méltóságos Pálffy János ő Excellentiája, úgymint ő Fölsége Plenipotentiarius által nagyubrészt megígértettek, elhiszem ugyan, hogy Felséges Fejedelmünk ezen pacificationnak rendesen leendő conclusiojára és végben vitelére az már praefigált huszti terminusra minden tehetőségével ki igyekezik jöni, végét is akarván vetni már ezen hadakozásunknak. Ha mindazonáltal oly bizonyos akadály miat ezen utolsó és peremptorius terminusra ki nem jöhetne, török sokan igen elméjetez velem edgyütt azon, hogy in eo casu mit kellessék cselekedni, hozzáfogjunk-é a békesség tractájához Vezérünk nélkül, avagy csak tovább is az hadakozásra resolvályuk magunkat, és noha ezen tractához való fogáshoz sok difficultások occurrálnak, sok tusakodásim után is mindazonáltal megnyugtattam azon elmémet, hogy nem csak lehet, de ugyan szükséges is hozzáfognunk, mert:

1mo Ámbár a Felséges Fejedelmünk jelen nem lehetne is bizonyos impedimentumok miat, de az olyan impedimentuinért szabadcságunk helyre állítását ezen mostani alkalmatossággal, melyre töb üdő adást alig remélhetünk, nem illik elmulatnunk.

2do Nem is vétünk véle se ő Felségének, se confoederalionalis obligatióink ellen, mert mind ő Felsége sokszori resolutiója, mind hites obligatiója nekünk is confoederalionalis obligatióink, szabadcságunk helyre állításának exoperatiójára nem csak ad szabadságot, hanem ugyan kötelez is bennünket.

3^{io} Lehet, jó is lesz ő Felsége jelen léte nélkül is ehez fognunk, mert akármely országokban, communitásokban capitibuss eu principalibus legitime impedicionomine et in persona totius communitatis pro tranquillitate publica comparanda praesentes concludunt concludereque obligantur, kiváltképpen efféle extremitásokban.

4to Módunk s üdönk most lévén Nemzetünk javának exoperatiójára, annak elmulatásával méltán mi okoztathatnánk jövendő beü romlásáért s veszedelméért Nemzetünknek, magunk Nemzetétül is, sőt Fejedelmünktől is, nem Hazánk nyugodalmának exoperatiójáért, hanem annak elmulatásáért hogy neheztelést vennénk magunkra, nyilván elhitettem magammal.

5to Idegen segítséghez való bizodalunk sem halasztathattya az mostani békesség confusióját, mert az a segétség nem csak bizontalan még, de ha bizonyos volna is, annak győzedelme igen kétcséges; sőt ha mindazok bizonyosok volnának is, ha megadatik szabadságunk most és így, miért és micsoda lelki ismerettel lehetne az hadakozásra fakadnunk, nem capiálhatom. Kire nézve tovább is szükségesnek ítélem lenni, hogy minekelötte is Fejedelmünk a terminusra kijönne, ez eránt mások opinióját is vévén, ha mindeneknek így fog tetceni, Pálffy uramat assecurálhatni, hogy non obstante Ducis Nostriabsentia kész a Confoederatio a békességet és az ő Fölséges grátiáját acceptálni, csak

postvilatumink ígértessenek meg, az hostilitással el ne vegye üdönket ő Excellentiája, ha az ő Felsége ki nem jövelele miat ezen jól kezdet dolognak effectuatiója az terminusnál két három nappal továbbra haladna is. Ezen opinióm penig csak úgy értessék, ha Urunk ő Fölsége ad terminum ki nem találna jőni s az tovább való tractára üdő semmiképpen nem adattatnék; mert ha ő Felsége ki talál jőni, vagy a tovább való tractára üdőt nyerhetünk, óllyon Isten, ő Felsége nélkül ezen dologban ereszkednünk, annyival inkább valamit concludálnunk. Egyebeket penig, mellyek nekem nem occurálnak, bízom Kegyelmed bölcs elméjére s dexteritássára, javalván tovább is mindeneknek, mellyek nemzetünk javára valók, elkövetését. Maradván Kegyelmed igaz atyafia, szolgálja

Sennyey István m. p.

Kiadva: Bánkúti Imre: *Dokumentumok a szatmári béke történetéhez*. Budapest, 1991. 64–65.

20.

Munkács, 1711. április 24.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Sok az árulás, de közöttük még senki nem tántorodott meg. Várták Rákóczit a Husztra összehívott gyűlésre. Ennek ellenére nem tántorodnak meg, kitartanak mellette, nem saját magában kételkedik, hanem a helyőrség esetleges leromlásától, elkedvetlenedésétől tart. Az ellenség támadásától tartva, megerősítetteti a malmot, berendeli Zay Andrást is, nehogy serege megtántorodjon. Radics Pál pedig Szatmárra megy, hogy elérje a fegyverszünet meghosszabbítását.

Felséges Fejedelem, nekem nagy Kegyelmes Uram!

Itt való tiszt által keseredett szívvel nekem írott Felséged levelét hasonló keserőséggel olvastam alázatosan, melyből értvén Fölséged mind parancsolatját s mind egyebekről való tudósításit, azokat végbe vinni el nem mulatván.

Hogy ide ki nagy confusiók és elméknek hányattatási ne lettek volna s ne is volnának az ellenségnek csalárd és ámítózó mesterségei miatt, az tagadhatatlan dolog, de mégis Istennek neve dícsértessék, itt közöttünk meg nem tántorodott senki annyira, hogy Felséged hazájához való mind szeretetében s mind annak boldogulása exoperatiojában kételkedett volna. Noha azt sem tagadom Felséged előtt, hogy Felségednek sokféle lehető impedimentumait meggondolván voltunk olyan opinióban, hogy ha Felséged az közelebb esendő 27-dik napjára ezen holnapnak Husztra az confoederatio közé ki nem jöhetne, sokat törtük azon elménket in

eo casu mitévők legyünk, és sok rendbeli tusakodásink után járt ott elménk, mind praesidiarius tiszt, mind exulans uraimékkal együtt, hogy Felségednek az gyűlések promulgatióját, arra penig ki nem jövetelét insinceritas, hogy ne magyarázza az ellenség, s penig az értetlenökkel közülünk el ne hitesse azt, hogy Felséged csak szóval és nem valósággal akarja az békességet exoperálni, s azzal hanyatt homlok ad igratiam és disgratiam ne rohanjon az ellenség tőrébe. Azok az kik Felséged convocatiója szerint összegyűlnek, kezdjenek hozzá ezen békesség exoperatiójához, úgy mint közönséges és az haza megmaradására célzó jóhoz, teljes bizodalommal lévén abban, hogy Felségednek (ilyen nagy confusióban az közönséges jót tevén célul) nem fognak vele véteni. De azt is csak avégre, hogy az ellenség lássa s hitesse el magával, hogy realiter akarja Felséged azt végbe vinni, amire ígéri magát, úgy is mindazáltal, hogy Felséged az continuatiójára és conclusiójára közinkbe érkező Felséged által menjen végbe az tracta. Értvén mindazonáltal Felséged tegnap érkezett levelébül úgy onnan visszajött emberünk szóval való relatiójából Felséged kegyelmes parancsolatját és intentióját s mai napon azt communicálván mind az itt való praesidius tiszt és exulans uraimékkal, úgy az ungvári praesidium és vármegye követjeivel, kik azon huszti gyűlésre szándékoztak menni, ezen opiniókat és intentiókat is abba hagytuk minden kedvetlenség nélkül, s egész resolutióval bízván egyedül mindenekben Felséged kegyelmes dispositiójátul és parancsolatjátul egyebekben is. Sze mélyeinkhez való bizodalomban, hogy még Felségedet persistalni Kegyelmes levelébül látom, újulok, s az Isten áldja meg Felségedet érette kérvén alázatosan, ne is legyen balítélettel felőlem. Mert bizony az vagyok s leszek is, akinek Felséged eddig tapasztalt lenni, s valamint hogy Felséged sokszor könnybelábadt szemmel látott nemzetem veszedelmén keseregni s óhajtani boldogulásunkat, de most könnyhullatásokkal is látott volna Felséged mind nemzetemnek ilyen boldogtalan sorsát, mind Felségednek ennyi keserűséget sóhajtani. Kiváltképpen keservesen forogván sokszor elménkben, hogy ha Felséged itt nem bízott dolgaiban, nemzetemnek állhatatlansága miatt úgy nem szolgálhatnék amint Felséged kívánja, mert higgye el Felséged, hogy midőn Felségednek már egynéhányszor mintegy félélmemet láttattam is leveleimben jelenteni, de bizony nem személyemnek vagy perfidaminitas¹⁶⁰ [!]vagy Felségedhez való igaz szeretetemnek s hűségemnek változtató jelének magyarázza, hanem egyedül az már megbódult és valami elhanyaglásul félő praesidiumbeli hadnak megbolondulásából, elhanyaglásátul tartván, annak orvoslásának remediumot kívántam alázatosan Felségedtől. De ha az találna is benne, kirül az irgalmas Isten oltalmazzon úgy is,

---

¹⁶⁰ Hitszegőség.

soha bizony csak magyar vérem vissza nem változik, s Felségednek s hazámhoz való egyszer meggyűtt érezett szeretetemet s hűségemet szívemből semmiféle változás ki nem fogja gyökerezni.

Mivel azért ennek utána várhatom inkább az ellenségnek dübörgését magamra, mint sem az armistitiumnak prolongatióját, holnapi napon mind szekerek s mind marha hajtására kiküldök, az vízimalom valami palánkkal való megerősítéséhez fogatok, hogy csak valami nyargaló által is éjcsakának idején fel ne égettessék, s egy szóval valami lehet s érkezhetvén, mindenekről amik szükségesek provideálni igyekeztvén. Zay uramnak is írtam, hogy az karabélyos regimenttel jöjjön be mind azért, hogy az szatmáriakról űk is netalántán megcsalattassanak mind penig hogy itt ha hostilitásra fakadnak, cavaleria nélkül épen nem lehetünk. Radics Pál uramat innen ma küldém vissza Szatmárra, onnan tudom tovább is continuálni fogja Felséged Kegyelmes parancsolatját. Elvállik ha obteniálhatja-e tovább is az armistitiumot. Ezek után kívánván, hogy Felségednek ezen reám bízott kincset viszont kezéhez resignálhattam, kiben is utolsó vérem cseppjéig minden tehetséggel szívesen fáradoztván, kívánom édes nemzetem boldogult állapotába sok számú esztendőig csendesen lakhassék Felséged mindnyájunk örömére. Maradván Felségednek holtig alázatos igaz híve és szolgája,

Sennyey István m. k.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

21.

Szatmár, 1711. április 28.

Károlyi Sándor levele Szentiványi Jánosnak

Tájékoztatja a béke megkötéséről, s kéri, hogy mindenféle ellenségeskedéstől tartózkodjanak

Szolgálok Kegyelmednek.

Nem mint mi, hanem mint Isten akarta, conclamatum est. Pax hominibus bona evolutatis et non filysmendacy, az ki ártatlan Fejedelmünk neve alatt hietetien manifestumával nyolc esztendeig való hitetlenségét s mostani pribekségét akarja vala elsimítani.

Írtam, hogy el ne roncsátok az Fejedelmet, magatokat is, legyetek az terminusig jól, nullumenim est periculum, azon leszek... (...) ¹⁶¹ az excursiók ne legyen, mert nem mint

---

¹⁶¹ Egy lap a levélből valószínűleg hiányzik.

kurucoknak lesz dolguk. Beatus homo, quisédet insuadomo etc. Tisztek feleségeit külsőket bocsássátok ki inkább, mint kedvetlenséget okozón. Itten úgy látom egy labanc sem lesz, mert Isten arra nem szorította. Az dolgokat meghalván, ítélye meg, ámbár lutheránus is Kegyelmed, nem átkozhat mint az kozák Mazepa, job volna feleségemet is csak bocsátanátok ki, mint sem azt is suspicioba vegyétek, mint magamot, ki miá nem csak magatokat, hanem Nemzetünket is majd elvesztétek. Istené az dücsőség quod conclusit, qvod operatum est, in cumbo et subeo.¹⁶² Ezzel maradok

Kegyelmednek jóakarója szolg(ája)

Károlyi Sándor

Kiadva: Bánkúti Imre: *Dokumentumok a szatmári béke történetéhez*. Budapest, 1991. 69.

22.

Munkács, 1711. április 29.

Sennyey István II. Rákóczi Ferencnek

Máriássy Ádám meghozta Rákóczi parancsát. Rossz a helyzet, mert Rákóczi nem jött vissza, sokan átálltak Pálffy pártjára. Zay András idejött a regimentjével, Géczy Gáboréból is egy-két száz. Draguly Farkas ezredét Beregszász környékén hallja, Nyúzó Mihály Károlyi előtt publice renunciált a labancosságnak. Vasárnap feladták Kassát. Károlyi Husztról ki akart hozatni élelmet és lőszert, ő utasította Móríciz Istvánt, hogy semmit ki ne adjon. Munkácson még kitart a had, az idejött lovasság a malom körül védelmet épít. A bateriák az alsó bástyákon készen vannak, az ágyúk a helyükön. Fel tudja tartani az ellenséget.

Felséges Fejedelem nekem nagy Kegyelmes Uram!

Máriássy uram által küldött Felséged Kegyelmes parancsolatját alázatosan vettem. Itt a dolgok igen nagy confusióban vannak mert constatálván Felségednek az praesigált huszti terminusra ki nem jöhetése, avval az békesség tractájának continuatiójáru is sokan kételkedvén. Ellenben penig Pálffy mindent igérvén, sokan az hadak közül Pálffy ígéréthez láttatnak ragaszkodni, sokan penig bízván inkább Felséged által leendő jobb békességnek exoperatiójában, igyekeznek tovább is Felségeddel maradni s jó békességet. De még kik maradnak Felségeddel, kik mennek Pálffyhoz, bizonyosan nem constál. Zay uram ugyan az karabélyos regimenttel egészen idejött s Géczy Gábor uram regimentjébül is mint egy-két

---

¹⁶² Javítottuk a kiadott forrást.

százig való. Az Draguly ezerét is Beregszász tájékán hallom lenni. Nyúzó is hallom, hogy publice renunciált Károlyi uram előtt az labancosságnak, ha azután azt is meg nem csábították, s a tiszteken kívül, az mint hallom, az közvitélő rendnek csak nem közönségesen semmi kedve nem volt még eddig az labancságra, mire resolválják mindazonáltal magokat, csak harmadnap alatt is meghallván, Felségedet alázatosan tudósítani el nem mulatom. Kassát is feladták vasárnap, de Károlyi uram parancsolatjából-é vagy csak magok közt hasonlottak meg, még eddig nem érhettem. Husztra is parancsolta volt Károlyi uram, hogy bort, huszárt, szalonnát s az porban, golyóbisban is kivigyenek, én ugyan meg hagytam Móricz uramnak, hogy semmit ki ne adgyon, nem tudom azok is ezután hogy lesznek. Itt még mink állhatatosan vagyunk, nem vettem észre az hadnak semmi változáson való indulatját, azon is leszek minden tehetséggel, hogy tovább is tarthassam meg benne hűséget és jó resolutiójokat. Amely lovas had idejött, azoknak most csináltak valami kis erősségecskét az vízi malom körül, hogy mind maguk holmi portyázó ellenség ellen megmaradhassanak, mind penig az malmot valamíg lehet oltalmazhassam. A bateriák az alsó bástyákon már mind készek, az ágyuk is már rajtok mind helyben vannak. Egyszóval vagyok oly dispositióval mind az alsó s mind az felső erősségekben, hogy az ellenségnek dühösségét már sustineálhatom, igyekezvén is egyebekben Felséged kegyelmes dispositiója és parancsolatja szerént eljárni. Kívánván Isten Felségedet tovább is hazánk megmaradására, tartsa sok esztendőig szerencsésen. Maradok Felségednek holtig alázatos híve és szolgája,

Sennyey István m. p.

P. S. Az Olasz Doctor¹⁶³ itt csak hever, semmi hasznot nem teszen, ha Felséged nem bánna, én bizony a kenyerét elfognám, jobb volna a hajdú enné meg, mint ő.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

23.

Munkács, 1711. április 29.

Szentiványi János II. Rákóczi Ferencnek

Átvette Rákóczi Ilvórol kelt parancsát. Máriássy Ádámtól információkat kapott. Rákóczi leveleit felszakították. Kassa el fog veszni, Pálffy, Ebergényi László és Georg Wilhlem Löffelholz odavonult. 2000 gyalogossal és 1500 lovas fog elveszni. Náray László, Nikházi

---

¹⁶³ Francesco Paresi.

György, Rétey György, Janos Jür és néhány francia tiszt átálltak. Ráday Pál próbálja elérni a fegyverszünet meghosszabbítását, ám kételkedik benne. Bizonytalan, hogy Pálffy Károlyban vagy Kassán van. Csatolja Zay András, Károlyi, Diószegi Sámuel, Sőtér Tamás és Pogány István leveleit. Huszt és Kővár is el fog veszni.

Felséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Felséged Ilvóruul 23. kelt Kegyelmes parancsolatját vettem nagy alázatossággal, kihez is mindenekben teljes tehetségem szerint magamat alkalmaztatni kívánom.

Veszem észre Máriássy uram informatiójából, hogy Felséged mint egy difficilisnek láttatott lenni, hogy üzent, s írtam is az diffidentiárul, néha 212. 551. 555. 509. 719. 513. 102. 907. 545. 809. ex subsequentibus volt egy kis 441. 111. 700. 790. 101. 435. 500. 349. 115. 100. 441. rationibus s Felségednek 697. 300. 519. 519. 513. 399. 100.¹⁶⁴ nem tudom hogy transmittáltattak volna

2. Nagy confidentiát látván, a ki mint extra spheram is volt. 3. Felséged levelei felszaggattattak 619¹⁶⁵ 500¹⁶⁶ 100 200¹⁶⁷ szóló 4. 615¹⁶⁸ levelei volonter expediáltattak erre, a nagyobb pecsétel bepecsételtetvén, úgy expediáltattak. 5. Nem anuenciáltatott mindenneműnek, hanem csak akinél occasionaliter jelen lehettem. Másként én semmit palpabiliter nem tudok, hanem az is igen tetézte opiniomat, hogy sok discursus volt a contrario időnek előtte s proponáltattak sok dolgok, édesgető formalításokkal. De inkább difficultásokkal innováltattak, hogy sem azokat találni láttattak volna. Olyan dolgok pedig az kik nem propositióra valók voltak, item az Munkácson deteniált s már elbocsátatott asszon relatiója mely az méltóságos Vay uram jól constált. Károlyinak s Sennyeynek hoztak levelet ab hoste, sed possum falli, genia bono sum serutari venes et corda nequeo, melyről bocsánatot várok.

Látom ugyan már aversióját, hogy felségednek gyakran kezdenek járni levelei s emberei, s jobban is kezdi látni vagyis inkább láttatni holmihoz, kirül már is praevie írtam Felségednek. Ha az asszony kimegyen, annyival is inkább nem leszzen alkalmatossága, de az asszony hogy bocsátják ki, elválík, an cum omnibus impedimentis, vel sine illis, ego positivis urgerem et hoc sine comitiva, quia non meretur.

Kassa már is odavagyon, Felséged levelét ugyan bevitték, de már hiában volt, azt már vissza nem practicáljuk, nem is kérjük, ríjük, mert benn 2000 gyalog, 1500 lovas, Pálffy,

---

¹⁶⁴ Korabeli feloldatlan rejtjelezés.

¹⁶⁵ Jobb felső indexben: 7

¹⁶⁶ Jobb felső indexben: 2

¹⁶⁷ Jobb felső indexben: 2

¹⁶⁸ Jobb felső indexben: 7

Ebergényi, Löffelholz, kirül már bizonyos relatióm érkezett, Náray kutyává lött, Nikházi, Rétey György, Janos Jür, és egynéhány francia tiszt, utóbbi ki császár szolgálatában állott, aki letötte ezért, 30 forintot adtak, 20 fél rénes forintot az fegyverért, de ezek egészen kiteccettek a minapi alkalmatossággal elküldetett Dániel uram és Náray leveleibül, ez már megvaygon.

Ráday kergeti az suspensiónak prolongatióját, hol találja nem tudom.

Nem capiálva, hogy Pálffy Kassán is volna, Károlyban is, egyiknek hazugságnak kell lenni, noha csak el is hiszem, Pálffy proponálja Kassát ennek az böcsületes coloratus tractának, mivel az bizonytalan s fundamentum nélkül való historia, amaz resignatiója bizonyosabb Pálffynak etiam ex propria interessantia, et principalis sui commodo. Ne adna bár azt ez idei campaniam, az mind el is hiszem hogy nagyobbra aestimálja campaniájának kétséges kimenetelénél, hát ha itt teljesedik bé az tessera consideratio mellett jövendölésem. Kassa is oda lesz, az prolongatio is denegáltatik, a ki igen könnyen meg fog történetni. Beéri ő Kassának capitulatio és vérontás nélkül való kézhez vételével, azonban qui semel falsus et in una inversas materia, facile potest esse in altera vice non versus. Noha nem tudom mit csinál, mert nevezetes operatióhoz hozzá nem foghat, mivel az kaszáló még nem foghatja meg az füvet, jászolhoz nem kötheti a lovat, nem futasirozhat, ménesben venni nem tanácsos, és így nolle velle, sine laesione servitii principalis sui extendálhatná, ha az hazának szolgálni kívánna, mivel jár Ráday, elválík, de in rebus jam sic stantibus, Tamás vagyok benne.

Zay mit írt levelemre in A. accludálom, in effectu is megmutatta, mert itt vaygon, az újvári hadban is mindegy 150 való, Károlyi és Tar vaygon vélek. Mit ad válaszul Károlyi Zaynak, B. megmutatja. Diószegi Sámuel nevű kapitányom ír az hadaknak litera C.

Hogy contramandálta az tiszteimet Károlyi, mind pénzszedést is, mind vágó és szekér hajtástul, maga Sötér Tamás és Pogány István leveleibül kitetszik. s[ub] lit[tera] D.

Minapokban csak extractusát küttem meg leveleinek Károlyinak, az többit in originali. De most mivel már továbbra úgy hiszem, Károlyi ellen nem lesz rá szükségem, oly suppositióban vaygom, soha többé Felségedet urának nem agnoscálja, mivel már Pálffy terminusát usurpálja és csak hercegei Felségedet, íme azért lit. E. accludálom, az copertában az fő commendánsnak is a feleségének is szóló volt.

Koncz elhibáztatta leveletem, meg fogják mondhatni az expeditus társok, most ment Felséged Máriássy által küldött Károlyi és Ráday leveleivel Bideskuti oda. Az oly conditióval expediáltatott tülem, közikben menjen és persvadeálja nekik visszavaló jüveteleket, mire mehet más alkalmatossággal, megírom. Az lovas had közé tétetessék oly ember, akitül dependeálhassanak, mert fejetlen láb lévén, egyéb nem lesz belőle, az egy fosztogatásnál. Egymást vágja, rontja, fosztja, prédálja, aki jól tudom, nem célja Felségednek. Pongráczot

Felséged valahova tegye, már is hozzáfogott a prédáláshoz, előveszi az régi stílust úgy látom, innen is kicsalja az hajdút, kinn sem teszen hasznot, hanem prédál eleget, azután kutyává lesz.

Huszt agonizál, odalesz minden órában, Kővár is hasonlóképpen, megszaporodik, így lévén az dolog, akaratom ellen is itt az regimentem, mindazokrul amikor bizonyosabb leszek, informálni Felségedet el nem mulatom, addig pedig maradok Felségednek alázatos engedelmes szolgája igaz híve,

Szentiványi János

P. S. Úgy látom valamennyi had Felséged hívségében fog maradni, idegyülekeznek, innen az annonával is él, ha sok lesz és sokáig mulat, maga emészt ki bennünket, elűzni nem jó, tartani nem tanácsos, ergo quid facto opus est én az híveit is Felségednek örömet conserválnám, de ha lehetne, ne kívánna enni, mind a kettő pedig együtt pro hic et nunc apud nos sunt impatibilia, mert ha szoros lesz az kapca, elmegyén itthagya bennünket, az élésünket megemészt pedig.,

Követeinknek instructióját communicáltam Máriássy urammal, akit adtunk vala Szatmárra expeditussoknak, Begaszi, Szentkereszti, Széplaki, Károlyi, Capi, Delnai László voltak denominálva, ha parancsolja Felséged el is küldtem postán.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

24.

Munkács, 1711. április 30.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Megérkezett Ráday Pál Szatmárról, Károlyi szolgájának levelét és feleségének írottat is elküldi. Kérdezi, hogy megtartsa-e a háromhetes fegyverszünetet. Kérdi még azt is, mit csináljon az elpártoltak javaival, cselédeivel és Károlyi feleségével, akit a felső várba nem enged be. Szakmári János porkoláb súlyos beteg, kinevezheti-e helyette Komlósi Sándort? A helyzetről Ráday és Máriássy Ádám részletesen tájékoztatja majd Rákóczit.

Felsége Fejedelem nekem nagy jó Kegyelmes Uram!

Midőn előbbi leveletem elvégeztem volna, megérkezett Ráday uram is Szatmárrul, utána csakhamar Károlyi szolgája is nekem szóló leveleivel, melyben feleségének írott levelét is volonter accludálván azt Felségednek alázatosan megküldöttem, melyből Felséged alkalmasint megértheti, miként folynak Szatmárt az dolgok.

Mivel pedig azon levélben Károlyi emlékezik valami három hétig tartandó armorum suspensióról, megtartsam-e azért én, azt várok Felséged kegyelmes parancsolatjátul, nekem ugyan megvallom jól és szükséges is volna, mert az alatt jobban készülhetnék mindenekhez.

Az új labancok cselédjeivel is, úgy jószágokkal mitévő legyek, elvárom aziránt is Felséged kegyelmes parancsolatját, kiváltképpen Károlyné asszonyomnál, kirül noha parancsolt ugyan Felséged, hogy a várban ne engedjem lenni, de az most sincsen az várban, hanem csak a palánkban, azért ott maradhat-e a többekkel együtt, elvárom Felségednek Kegyelmes parancsolatját.

Én ugyan az én opinióm szerint, akinek kedve nem volna a kimenetelre, valamint úk is a mienket, az mint hallom, helyben hagyni szenvedték minden egyetmásokkal együtt, mindazáltal ebben is atevő leszek, amit Felséged fog parancsolni.

Szadmári, az itt való porkoláb igen nehéz beteg, talán meg is hal a sebben. Szolgálatot éppen nem tehet, kit rendel Felséged helyette, álljon Felséged kegyelmességében. Komlósi amint veszem észre, bejönne, vagy ha más tetszik Felségednek, elvárom az iránt is Felségednek Kegyelmes parancsolatját. Egyebekről pedig Ráday uram és Máriássy uram elhittem, bővebben fogják Felségedet informálni.

Kívánván Isten Felségedet tartsa szegény nemzetünk örömére sok esztendőig szerencsésen, maradok Felségednek holtig alázatos híve és szolgálója,

Sennyey István m. p.

Hátára írva:

Károlyné asszonyom levelét Máriássy uram fogja elvinni Felségednek.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

25.

Verbina, 1711. május 1.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Vette Sennyey április 27-én írt tudósítását. Nem tudja mire ment a Szatmáron tartott, majd Károlyban folytatott gyűlés. Nagy Péter orosz cár futárától is értesültek a császár, I. József haláláról, ezzel új lehetőségek nyíltak meg előttük. Továbbra is bízik kitartásában.

Spectabilis, etc.

Salutam, etc. Kedvesen vettük Kegyelmed levelét s abbanvaló tudósítást. Pro 27. Aprilis Szatmárra terminált s onnét Károlyban transferált gyűlés mire ment? – nem tudhatjuk. Mindazonáltal, akármiként légyen ottan a dolog: az császárnak halála – melyet nemcsak privata személyeknek, de magunknak, az Felsőleges Cárnak Bécsből jött curéra által tudtára adtak, – hazánk szabadságának helybenállítására. Magunk munkálódásink felett utat nyitott, s reménjük is, Istennek segedelme által Confoederatióknak restabiliálását és az által rövid üdő alatt – melyben semmit hátra nem hagyunk – régen óhajtott szabadságunknak reductióját elnyerhetjük. Azalatt is pedig semmit nem kételkedvén Kegyelmed hozzánk és hazánkhoz való igaz hűségében és szeretetiben, elhitettük magunkkal, mindazokat cselekedetivel elköveti, valamirül bennünket írásban s személyében is felajánlásival assecurált. Kire – kívánjuk, – erőt s egészséget adjon Isten Kegyelmednek! Eandem in reliquo, etc.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 646.

26.

Munkács, 1711. május eleje¹⁶⁹

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Várja Rákóczi vigasztaló levelét, a hadak elcsüggedtek De bízik az új királyválasztásban, hogy az majd megteremti az egységet.

Az Felsőleges Magyarországi vezérlő s erdélyi választott Fejedelem, második Rákóczi Ferenc nagy Kegyelmes Uramnak ő Felsőségének alázatossan íram

Felsőleges Fejedelem, nagy jó Kegyelmes Uram!

Látván az itt való praesidiariusok közül egynémelyeknek, kiváltképpen a közvitézlő rendnek, az császár oblatumára nézve s az lovas hadaknak hazaszállásokat szemlélvén, csüggedéseket és nékiek is az hazamenetelre való hajlandóságokat, midőn szintén annak orvoslásáru Felsőgedtül valami vigasztalás vételérül beszélgetnék ide fel az főtisztekkel, érkezék azonban Felsőgednek oly vigasztaló levele, mely mind eddig való sok búslakodásinkat reménséginkben való csüggedésinket, annyira kiver elménkbül s éppen kigyükeresi, hogy már teljességgel látjuk s nem csak reménljük, nem emberi segítség, mely

---

¹⁶⁹ Nincs datálva, a szatmári béke megkötése után írhatta.

igen változó szokott lenni, hanem az mindenható nagy hatalma Istennek megfoghatatlan irgalmasságából, meglenni szabadulásunkat. Kihez már egyebet kívántatni nem látok, hanem csak egyedül nemzetünk közé Istennek oly Szentlelkét, mellyel az új királyválasztásban egyenlő értelmet s akaratot adgyon, s szakadásra ne bocsásson bennünket s avval is világosítsa elménket, ne csak valóságosan helyreállítsa, hanem azokat valóságosan meg is tartsa. Most lehet bezzeg módunk abban, kit sokszor Felséged előtt óhajtottam, hogy tudnia illik plundrás királyunk ne légyen, mely hogy világi instrumentumok és mediumok által is eltávoztassék, elhittem, hogy Felséged is minden erejével munkálódni fogja. Nékem már úgy tetszik, hogy Magyarországnak egészen megvan a békesség, nincs se kuruc, se labanc, mert ura sincs most Magyarországnak, annyira inkább ellensége, az ki ellene hadakozzék, s a német hadak is, én nem tudom mit csinálnak itt Magyarországnak, s ki mellett, vagy kiért hadakoznak, mert urok nem lévén azoknak is, tolvajságnak mondanám inkább hostilitásokat, mint hadakozásnak és egy szóval oly csúfosnak látszik most előttem Magyarországnak primátusa, mintha Magyarország egészen fenékkal felfordult volna. De mindezeknek jó végét tovább is egyedül jó Istennek nagy irgalmasságára bízván, én itten Felséged kegyelmes parancsolatja szerint követek el mindeneket mindaddig, valamíg Felséged minapi instantiám szerint másra nem bizza ezen erősségnek conservatióját és gondviselését.

Kívánván hozza Isten Felségedet ezen már ellenségtől megszabadult és mintegy nagy halálos betegségéből kigyógyult nemzetünknek tovább való öröme és igazgatására. Én pedig maradok Felségednek holtig alázatos igaz híve és szolgája,

Sennyey István m. p.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

27.

Munkács, 1711. május 4.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Beszámol Nagyidai Sámuel és Péchy Miklós lázadásáról, mely Károlyi Sándor Zay Andrásnak írott levele, a Horváth György által hozott Rákóczi manifestumának fel nem olvasása és Károlyi feleségének ügye miatt robbant ki. Nehezen lettek úrrá rajtuk, kéri, hogy küldjön más parancsnokot. Szatmárról megérkezett Ilosvay Imre. A béke pontjait a tisztekkel egyetértésben nem hozzák nyilvánosságra a katonaság előtt, hanem elküldik Rákóczinak. Rákóczi manifestumát közhírré tette. A kapcsosok kifogásolják fizetésüket.

Felséges Fejedelem!

Az elmúlt pénteken, Szentiványi János uram ő kegyelme paroláért jöven hozzám, s ő kegyelmével együtt Nagyidai és Péchy uraimék, az kapcsosok¹⁷⁰ tiszteit hozta fel Szentiványi uram. Károlyi Zay uramnak frott levelét melyben intimálja s inti Károlyi Zay uramat, hogy két vagy három hétig az hostilitásrul suspendeáljon ő kegyelme, mely levelét midőn én is elolvastam volna, és azután a másában Horváth György uram által küldött Felséged manifestumainak az hadak alatt leendő elolvastatása modalitásáru csak ketten beszélgettünk volna, Nagyidai és Péchy uraimék kimenvén a szállásomrul mentenek egyenesen Bay László uram szállására s ott mingyárt nagy indulattal és haraggal kezdik beszélteni Bay uramnak, hogy mind én s mind Szentiványi uram tiszta labancok vagyunk, mert most is titkon az császár levelét olvassuk, Károlyinét is ki akarom eresztene mindenével s a Felséged manifestumát is elrejtetem és titkoltam előttük etc. De meglátjuk nem sokára, mi ér bennünket, mert vadnak ők többen is, az kik még Felséged igaz hívei, s amint csak nem bizonyosan kezdem már hallani oly szándékot akartak végben vinni, lévén már több egynéhány complex társok is, hogy elsőben Károlyiné asszonyomat öljék meg, azután Szentiványi uramat, ezek után a szegény itt nyomorgó Felséged exculánsait, végtére pedig amikor módgyok leszen, engemet s megöletésünk után után mindenünket felprédálják. Sőt még olyan is hallatott közöttük, hogy az Felséged sok pénzét is, melyet Kőrössy uramnál hagyott, magok akarnák kezekhez venni és azzal magoknak fizetni. Mivel pedig amelyeket Bay uram előtt beszéllették, magok kérték ő kegyelmét, hogy nékem mongya meg, mindazokat ugyanakkor mingyárt Bay uram, hozzám jöven, mit hallott tőlük, megbeszélette. Mely dologbul mivel láttam, hogy igen nagy rossz fog következni, csendesesen igyekeztem inkább ezen tüzet eloltani, rossz feltett szándékokat csendesíteni, és Szentiványi János uramat, mingyárt ugyanakkor hozzájuk küldöttem azon Felséged nékem írott levelével, melyben kegyelmesen parancsolja, hogy sem Károlyiné asszonyomat addig ki ne bocsássam, sem pedig az manifestumot addig el ne olvastassam, valameddig Károlyi és hadak az Felséged hűségétől el nem állanak. Amint is, a megnevezett két kapcsos tiszt szállására menvén, ugyanakkor mingyárt éjszaka Szentiványi uram, noha már ott több tiszteket is, úgy az magok hajdúiban is egynéhányat talált, de bemenetelével az házban Szentiványi uramnak, azok mind eloszolván, csak a két kapcsos tiszt maradt benn, kiknek is exprobrálván elsőben rossz beszédeket és intertentiójokat az Felséged parancsolatjának megmutatásával és olvasásával, capacitálta őket, miért engedtem meg Károlyiné asszonyomnak kimenetelét s az

---

¹⁷⁰ Testőrök, nevüket a köpenyüket összefogó díszes ezüstcsattól kapták.

manifestumnak olvasása is miért haladott. Megcsendesednék ugyan, gondolván mindazonáltal, hogy ne talán ezen factio annyira praevaleált másokban is, hogy ugyan csak securus nem lehetek bal opiniójok miatt, se én se Szentiványi uram, sem egyebek, más nap felhívtam a tiszteket s mind ezeket proponálván, kértem azon hogy ha ugyan difficultiájok vagyon hozzám, kész vagyok resignálni commandómat s Felségedhez menni, hogy ha Felséged előtt labancságomat reám bizonyíthatják, büntessen Felséged érdemem szerint, s légyen átkozott az ki gratiát kér is fejmenek. Ezt követvén el Szentiványi János uram is. De mivel hármon s négyen kívül a tisztek közül mentették magokat, hogy ők ebben nem complexek, és hogy ő nekik irántunk semmi suspiciójok nincsen s az commandónak sem engedték resignálni, noha ilyen gyalázatot szenvedvén, igen nehezen esik szolgálatunk. Hogy mégis mindazonáltal ezen Felséged erősségét valami rossz ne kövesse, mind ilyen veszedelmünkben is magunk felekezetünkül való félelmünkben, Felséged tovább való kegyelmes dispositiójáig s hamar leendő orvoslásáig viseljük tisztünket s szolgálunk Felségednek igazán, minden tehetségünk szerint.

És noha Felséges Uram jól emlékezem arra, hogy idejövetelemtkor, minden veszedelemre, sőt halálra is resolváltam magamot, kire most is, ha vagy Felségednek, vagy hazának láthatnám javára lenni, kész volnék. De mivel az ilyen veszedelemmel s halálommal senkinek semmit nem használhatok, alázatosan borulván Felséged lábaihoz, resignálok Felséged előtt commendánsi tisztemet, könyörögvén Felségednek, helyettem ide más oly commendánst küldeni méltóztassék, az ki én nálamnál ezen garnizont jobban igazgassa minden differentia nélkül s evvel mentsen ki Felséged ezen veszedelembül, melyben ugyan azoktól, akiknek szolgállok minden cselédemmel s kevés itt levő jószágocskámmal, minden nap és minden órában veszedelemben vagyok s had menjek inkább Felséged mellé, szolgáljak ott, amint szolgálhatok Felségednek. Mivel már itt annyira vagyon dolgom, hogy parancsolatim közül nem mindenekben cselekszik azt, ami csak nékem tetszik, hanem az mi nekik is, s többire amit vittem is eddig véghez vélek, értvén az gregariusokat csak kérésem és persvasiom által vittem végben.

Azonban midőn ezen leveletemet végezvén, érkezék Ilosvay Imre, az Szatmárt concludált békesség punctumaival, kit is ha bebocsássam-é vagy nem, mivel már az tisztek híre nélkül semmit sem merek cselekedni, kérdést tévén főtsizt uraiméktul, tetszett ő kegyelmeknek is, hogy bebocsájtassék ugyan, de azon scriptum a vitézlő renddel ne communicatassék, hanem Felségednek küldessék. Íme azért Felségednek is in origine alázatosan megküldöttük, és noha minden tehetséggel vagyok azon, hogy Felséged azon punctumok iránt tovább való resolutiójáig, a közvitézlő rend előtt ne innotescáljon azon írás, de mivel más particuláris

relatiókbul és hallomásbul lehetetlennek látom, hogy tudokra ne essék, s ők is el ne tántorodjanak, s a többi szerint, kik is már mind hazamentenek, ezek is haza ne oszoljanak. Szükségesnek látom, hogy Felséged mindazon oblatumoknál is, bizonyosabb jobbal consoláljon és erősítse őket, mert ha ennél jobbhöz reménységek nem lesz, félek, hogy csak egynéhányad magammal ne hadjanak itten vagy hogy amint már elkezdették, valamely rosszra is ne fakadjanak.

Elvárván azért magam iránt leendő Felséged kegyelmességét, úgy a praesidium részéről való consolatióját is, kívánom Felségedet tartsa és éltesse Isten hazánk boldogítására, sok esztendeig.

Maradván Felségednek holtig alázatos híve és szolgája,

Sennyey István m. p.

P. S. A manifestumot Felséged kegyelmes parancsolatja szerint az egész vitézlő rendnek, úgymint fő s közép rendű tisztek s egész gregariusok előtt regimentenkint publicáltattam. Mindazáltal non obstante eo, csak tegnap és ma is több szökött el ötven hajdúnál.

Amint értettem Felséges uram, az mely hadak az császár hűségére letették az homagiumot, azok mindenestül letévén az fegyvert, házokhoz szándékoztak és hadi szolgálatra éppen nem resolválták magokat.

Az kapcsolókat Felséges Uram én még mindekkoráig nem látván szükségesnek instructiómhoz képest, fel nem hoztam, hanem megizenvén nékiek, hogy készüljenek fel, difficultást tettek fizetések iránt, praetendálván minden restantiájokat s nem akarván contentusosak lenni az új regulamentumok, szerint való fizetéssel. Eziránt azért nem akarván magamtul resolválni, halasztottam Felséged Kegyelmes dispositiójára, másként mihelyest a szolgálatra bejönnek, mint másoknak hasonló fizetéseket resolváltam. Kik mindazonáltal ha feljönnek is, én nem merek közöttük lenni, netalántán már egyszeri ellenem feltett szándékokat akármely korhely suspicióbúl is elkövessék rajtam.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

28.

Munkács, 1711. május 5.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Beszámol Nagyidai Sámuel és Péchy Miklós lázadásáról. Rákóczi manifestumát vasárnap közzétették, a hadak jól fogadták, kötelezték magukat Rákóczi hűségére. Bideskuti Lajos

megérkezett, aki Károlyi Sándornak vitte Rákóczi levelét és Rádayval is tárgyalt. Papp István és Bagossy László kapitány elhozták a béke pontjait, nem tartja szerencsésnek közzé tenni. Folynak a munkálatok, de a gátak átszakadtak. A malmot és lovasságot sánccal vették körül, a bateriák is készülnek. Ilosvay Imre Rákóczihoz akart menni kémkedni. Pálffy János, Károlyi és Cusani ügyei Kassáról és Olcsváról. A karabélyosok Ungvárra nem akarnak menni, de Lengyelországba kimennének. Pálffy 182 zászlót kísértetett Debrecenben, Nyúzó Mihálynak vásárjövendelmet adott. Ilosvay Imre pedig beszél Rákóczi és Thököly erdélyi, horvátországi és sójövendelmeiről.

Felséges Fejedelem!

Nagyidai Sámuel, Péchy, társaival együtt, sine ulla ratione mit akartak elkövetni, remélem megírta az fő commendans, melyet penig értvén, azonnal lementem ő kegyelmekhez azon estve, ugyan mihent lementek az várbul forgójokat szakaszták, farkas bőreket igazgatták. Kérdést tévén, miért kellett erre fakadniok, azt adták válaszul, onnan belül meg ugyan nékiek parancsolva, írásban is, szóval üzenve is, mihent legkissebbet észre vesznek olyat, aki nekik nem tetszik, halomban vágják bennünket. Felséges Uram, vagy diffidál Felséged vagy nem, ha diffidál, helyettem mást méltóztassék deputálni, és én nekem az kimenetelre engedelmet adni. Megmutatom én azt, hogy el tudom én úgy várni hazám szerencsés és szerencsétlen állapotját, mint akárki azok közül, s még boldog vagy boldogtalan állapotját láthatom, addig is keresek én egy darab kenyeret magamnak. Ha pedig nem diffidál Felséged, mit piszkol más hívségemben, és subordinál másokat életemnek ártatlan elfogyásában. Ha az Istent oly igazán s oly híven szolgáltam míg Felségedet, régen lábom mentem volna menyországban. De az Felséged szolgálatja miatt, az istenire reá nem érkezhettem, az német proverbium szerint: Herrens dinst gehet dem Gottes dienst übers, mégis ilyen fizetéssel fenyegetnek, de fizetni is akarna Boldog Isten! Veszem észre Isten rendelése ez (úgy látom calvinistává köll lennem abban) itt tetszik ám ez ki, per quod quis peccat etc. Felséged szolgálatja miatt nem gyakorolhatom az Istenét egyedül, magamon fordulván meg az egész teher, mások mind mulatságra, mind egyébbre reá érkezhettek, én penig laboribus obrutus, semmire sem, ugyan azáltal büntetem, alázatosan reménekedem Felségednek adgyon időt nékem is, had depreceáljam az Istent is, s mást állíthasson helyettem, kinek hívségében megnyughatni és folytatja az Lengyelországban valóknak genusok szerint az dolgokat. Hogy ezen intentióm is balra ne magyaráztassék, s valaki ne gondolja félelemből resignálom és ki akarok menni, arra is resignálom magamat. Itt várom meg személyemben Munkácsnak extremitását, noha már az kik diffidentiában vettek, azok

miatt securus nem leszek életem felől, de hogy tessék ki, non me favere ex particulositate propter securitatem mei ar[r] estatis is kész vagyok elvárni. Isten látja lelkeket, csak ne hajtanék az olyan cselekedetekre, mert pueniálhatnám szép szóval is, kemény kézzel is, de az csinál sokféle consequentiákat, talán hogy onnan belül vagyon intimatiójok, általok akartam másokat is megzabolázni, az kötelékben tettem volna a fejemet, ihon azok támadnak ellenem és halálra kergetnek.

A manifestumnak publicatiója megvolt az elmúlt vasárnap, az hadak jól resolváltak, ha megtartják, az tiszték felül ugyan tetszik felelhetnék, azok készek velem együtt Felséged után bujdosásra kimenni és kenyerüket keservesen keresni, hogy sem hazájoknak nyomorúságát tiszta szemükkel nézni és keserülni s szív sóhajtásokkal s könnyhullatásokkal tetézni.

Ez az császár levele, akiért vesznem kellett volna, ha nem praeveniáltam volna: A.

Micsoda passus mellett hozták, B. az leveleket, kitetszik, nem írja már F. uramnak, hanem F. fejedelem etc.

Bideskutit, aki elvitte vala Felséged Károlynak szóló levelét és Rádayval is megtartóztatván, megérkezett. Papp István is az Bagossy kapitány, aki levelekkel járt, elhozák az pacificatiót, melyet proponálni vagy publicálni éppen nem találok jónak. Procedalván az manifestum confortáltattak az szívek valamennyire, ennek publicatiójával eszket vesztenék s nem jó lenne az historia. Szánja meg az Isten Felséged szíves munkálódását, nemzetéhez való szeretetét, mely csalárdul állott el Felségedtől. Már nem csak azt írhatják az históriások, hogy az német nemzetből való királyokhoz állhatatlan az nemzetünk, mert abban keresünk mindenkor módot, hogy az királyban találjunk okot, ő ad nem az nemzet, azzal palliálni kívánván dolgot, de írhatják valóságosan, úgy vérehez, nemzetéhez s választott urához is, minden igaz ok nélkül állhatatlanságát, megbizonyíthatják mostanában, kiváltképp már pacificatióval, mely ha akármi jó lenne is, de csak azért is rossz, hogy feje s vezére nélkül követett legyen.

Micsoda levelek érkeztek az labancok közül, íme alázatosan elküldöttem.

Itt az munka folydogál, csakhogy az gátcsinálással rettenetes bajunk vagyon, most is újobban elszakasztotta az gátakat. Az malmot és az kavalleriát körülvették paliszatával, az barbettek is mind készülnek.

Ilosvay Imre be akart Felségedhez menni holmi committusokkal, aki csak praetextus lett volna, és infallibilis kém lött volna, vissza küldtük, itt absolute senkivel szóban nem lehetett, sem széjel nem járhatott. Kivettem azt belüle, hogy megbánta Károlyi dolgát, mert Kusáni érkezvén Debrecenben, írt levelet Pálffynak, melyet communicálván Károlyival, két óráig is nem felelt senkihez, csak búsult. Az alatt csak érkezett levele is Kusáninak, sietve el kellett

mennie, alig várhattam végül az dolgoknak, kit az többit csak Károlyira bízta és elsietett. Az passusában csak örökös főispánnak teszi magát, de hallom ő fog itt commandírozni, sőt az kassai generálisságot is megadták volna neki, három hét múlva fog csak azzal az characterrel élni, az mintis gvardiája is vagyon Olcsván 150 granaterus, 300 rác.

Az karabélyosság absolute Ungvárra nem akar menni innen, de máshova, akár Lengyelországba, akárhova elmegyen, már lássa Felséged mit csinál vélek.

Pálffy 182 zászlót kísértetett Debrecenben, az kiket az hadak letették, az had eloszlott, az erdélyiek, exulánsok setko setko.¹⁷¹

Asszonyvásárát conferálta Pálffy Nyúciónak, a többi mi ökröt mi sőt vásárol, egy ugyan képen.

Felségednek horvát-, magyar- és erdélyországi jószágot Thökölyét, az sóaknákot meg akarták adni, azt mongya Imre.

Ezzel maradok Felségednek alázatos szolgája,

Sz[entiványi] J[ános]

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

29.

Munkács, 1711. május 9.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Megkapta Rákóczi május 1-jén Verbináról írt parancsát. Embereit elküldte Debrecenbe, Hegyaljára, Leleszre, Újhelyre, Kassára és Eperjesre a papokhoz. Bercsényi Miklósnak is írt. Bízik a I. József halálával előállt új helyzetben, kiváltképp, ha Károly Barcelonába szorul, csak a franciák fogják el. Pálffy és Károlyi haddal akarják az öröklést kikényszeríteni. Beszámol a sereg fogyatkozásáról. Trencsényi János a parancsa ellenére Szatmáron járt, Huszt kitart, Móricz Istvánnak parancsot küld. Károlyi kivitetett Husztról lőszert és élelmet, nem tudja ellen tudnak-e állni. Innen is próbált, de nem engedték neki. Elküldi a Kassa feladásáról szóló leveleket, Diószegi megírja Krucsay János és Ilosvay Imre tetteit. Pálffy bemegy Kassára, innen várja a királyválasztást.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

---

¹⁷¹ Jelentése: mind-mind, szláv nyelven.

Felséged 1. May¹⁷² Verbináruul írott Kegyelmes parancsolatját nagy alázatossággal vettem. Igaz dolog, nálunk is futamodván ezen hír,¹⁷³ promajore indignatione expediáltam bizonyos embereimet Debrecenben, az Hegyaljára, Leleszre s Újhelyben az papokhoz, Kassára, Eperjesre, gondolván azt, az clerus mond miséket az lelkéért, arrul leghamarább megtudhatjuk, azok külemb külemb praetextusok alatt mentek el, ex multis particularibus relationibus, nem palliálhatják úgy az dolgot, hogy meg ne tudgyák. De az nem pacificatio is adott okot az gondolkodásra, körül bővebben írtam méltóságos Bercsényi uram ő excellentiájának, hát amikor sokat tusakodtam volna magamban, és consideráltam volna az sok consequentiákat, ihon hozzák Felséged tudósítását. Nem scupulisálok már, hanem egyenesen hiszem, hogy megholt, csak mondották már hát az kissebbet, nem tudom használ-e az megholt császárnak, de bezzeg használ nékem s más szegény magyarnak az meghalólozása. Itt van ám ez: Je größer ist die Noth, je neher ist Gott. Látjuk s tapasztaljuk Istennek ő Szent Felségének ingyen való Kegyelmességébül, szegény megromlott s elpusztult hazánkra való gondviselését, amidőn legnagyobb szorongattatásokban lennénk és elhagyattatoknak lenni magunkat tartanánk, ihon ilyen nevezetes casus által aki sok harcoknak, nagy armadáknak megrémítettésénél külemb s nagyobb szerencsétlen s boldogtalan korszakot szerencsésé s boldoggá teszi. Kivált, ha Károly¹⁷⁴ Barcelonában talált szorulni, az mint sok felül írják, nosza most emberkedjék az francia, kerítse kezére Károlyt, holtig tartsa rabságában, vége lesz az austriai ház birodalmának, az melyet az egész imperium csak nem két seculumtul fogvást óhajtva kívánta, melyet adgy Isten mindnyájunk javára s maga dicsőségére, Isten engem Teremtő Szent Háromság irgalmas Isten úgy segéljen szívesen kívánom. Megérdemli az császár halála, hogy országostul megbőteljük az napot, az melyen kimúlt, valamint az izraeliták, amikor az egyiptomi fogságbul megszabadultak, mert mi is most szabadultunk fel az egyik szabadságtalanságnak kötelékébül, megérdemli hogy az örömét is megkövessük. Karolus¹⁷⁵ Pálffy, az sógorom berzenkedni fog országunkban való hadakkal ellenünk praetendálván az pozsonyi articulus mellett az successiót, kinek már is hízelkedni kívánván, az neu pacificatiónak alkalmatosságával, a formula juramenti contra stylum et leges az successoroknak hívségére is kényszerítette megesküdni az pártosokat, de semmi, annak is horgot vet az orrában az Isten, s nem engedi dühösségét terjeszteni s bosszúját tölteni. Quia nec est Rex Hispaniae, nec Hungariae, nec Bohemiae, nec Romanorum, ergo quid est nihil non potest ergo praetendere ex gradu successionem, sit

---

¹⁷² Május 1-jén.

¹⁷³ I. József császár haláláról van szó.

¹⁷⁴ III. Károlyról van szó.

¹⁷⁵ Szintén III. Károly.

contentus Archiducatu Austriae: ebből egyebet nem concludálok, hanem egyé köll lennünk mindazokkal, az kik az császár pártján voltak is, et eligemus nobis Regem, quem Deus in cordibus nostris designabit et liberam votationem injungere faciet, csak azt érjem meg, azután nem bánom, ha meghalok is. Úgy értettem az hofmestere holt meg elébb az császárnak, ugyan úgy illik, ut habeat praecursores. De bár az v. rex is a palatinus halna meg, eleget élt már az is, interregnum lévén, hírünk nélkül ne választhatna most, én mind ezeket Istenre bízom.

Itt hányja az hab az embereket, még az eleit is, az mostani nem pacificatiónak mézének mézes vize elkezdte fogni sokaknak száját, tekenőben levő vízhez hasonló elméket tántorítani, de ne búsuljon Felséged, valamint valahogy de lélekben találja Felséged Munkácsot, csak az diffidentiát extirpálhatván, nékem módjával sokat kell dissimulálnom. Meg nem kél ad rem az dolog, akkor az idő és alkalmatosság megmutatja, kivel miként köllessék bánni, és hogy accomodálni, addig Felséged is ottan ottan hol lóval, hol ember, végtére succusa által is secundál bennünket, az alatt az hadban az reménséget fent tartani igyekezem és az szökéstül oltalmazom. Az Pelargius serege egészben eloszlott, csak elhittem magammal per conniventiam, 140 személyben hatan maradtak, kitartottuk őket az télből, pénzt is adatott nekik az generalis, az sánkra fizetésért dolgozni soha menni nem akart. Magamé ment el 67, Károlyié több 200, Bagossyé 60-ig való. Az Béltelki és Kozma seregét reducáltuk, de igen kevés maradott meg benne, Béltelkiék el is mentek régen, Kozma itt motoz még nagy kedvetlenül. Az én regimentem még 916 személyből állott in Aprili.¹⁷⁶

Huszt még tartja magát, Felséged Kegyelmes parancsolatját expressus tisztem által expediáltam, el nem sikkaszthatják, az praesidiárius tiszteknek is megírtam. Itten sógorom, Trencsényi három s négy rendbéli positivae parancsolatim s ordereim ellen is, odajárt Szatmárra követségben s ide kütték pro relatione, az kapunál Husztrul jütnék lenni mondotta izent, bejüvén hozzám, kezdi beszélleni, hogy volt s mint volt melyet felvivén az generalishoz, nem akartam valakivel szemben légyen, parancsot adván, az kezében Móricznak szólót expediáltam, eleiben adva jó formában az dolgot, ha mi bizonyost veszen észre, vegye elől a szepesi casust.

Károlyi onnan kivitetett mind az élésben mind munitióban, melyet megírtam Vay uramnak marschalussnak már régen, ha ad hostilitatem deveniál az dolog, nem tudom lészen-e elégséges munitiójok. Itt is úgy kívánta enerválni, mind az annondriát, mind az munitiót, hogy már az békesség örömének megkötésére, de reá akadván itten az emberekre, semmit

---

¹⁷⁶ Áprilisban.

absolute kivinni nem engedünk, sőt azt is sokan difficultálják, hogy Felséged ennyi keserűségében is portékástul resolválta kimeneteleket az asszonyoknak.

Én ugyan megírtam vala Felségednek Kassának feladását, melyet szánja Isten, de az mint látom, még akkor nem vette volt Felséged iránta, úgy egyebek iránt való tudósításomat avagy teljességgel elveszett. Igen bánnám leveleimnek való elveszéseket, ugyan azért is nincsen punctualis válaszom sokakra, vagy nem is szükséges, de ő non obstante, szükségesnek látom Felségedet minden circumstantiókrul alázatosan informálnom, azokbul Felséged magának opinálhat szükséges consequentiákat. Azért az Felséged Kassára szóló leveleket íme in origine vissza küldem.

Litera A.¹⁷⁷

Mit ír Diószegi B. megmutatja, úgy látom confirmálja.

Pártos Krucsay Jánosnak, a ki Szatmárral együtt Kassát túlünk oda vészett, D., meglátja Felséged, én contradicáltam Felségének portékástul való kibocsátásának, ő volt az átkozott, aki Felséged ellen Ilosvay Imrével nyelveskedett, s Kassán éccakának idein, factiókot csinált, az bátyját hívogató leveleit is E. F. accludálom.

Pálffy Kassára bemene, talán csak ott várja meg az dolgoknak kimenetelét és az új királynak electióját, vagy is dispensatiókat térszen qua Kassai generalis az hadi operatiókrul.

Ezek után is Felséged Kegyelmességében ajánlom magamat maradok Felségednek alázatos szolgája igaz híve,

Sz[entiványi] I[stván]

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

30.

Munkács, 1711. május 10.

Jenei Mihály levele II. Rákóczi Ferencnek

Az erdélyi fegyverviselők jobb része elállott Rákóczi mellől, ő kitart. Zay András mellett várja Rákóczi parancsát. Ő és társai kihez csatlakozzanak.

Felséges Fejedelem természet szerint való jó Kegyelmes Uram!

---

¹⁷⁷ A levél Litera A. megjelöléssel levélmellékletként maradt fenn.

Jóllehet az Erdélyből álló fegyverviselőknek jobb része Felségedtől deviáltanak, én mind azáltal Felségednek több hívei között, kívánván Felségedet egy csepp véremig való hívségemet contestálnom, recipiáltam magamat tekintetes Zay András óbester uram ő nagysága mellé Felségednek tovább való dispositiójáig.

Kire nézve kívántam Felséged előtt magamat alázatos engedelmisséggel insinuálnom s kérnem, úgy rólam is, mint más Felséged hívségében megmaradtakról Kegyelmesen disponáljon és parancsoljon, mitévő legyek, minthogy actualiter semmi regimenthez applicátus nem vagyok, amelyet midőn teljes szóval alázatos engedelmisséggel Felségedtől várok. Ajánlom Felségednek további Kegyelmességébe magamat és maradok Felségednek alázatos engedelmes szolgája és holtig való igaz híve,

Jenei Mihály m. p.

[Külső címzés:] Felséges erdélyi és magyarországi vezérlő fejedelem II. Rákóczi Ferenc jó Kegyelmes Uramnak alázatos engedelmisséggel.

Lelőhely: MTA KK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

31.

Zaluce, 1711. május 10.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Ráday Pál jelentése alapján várja a szatmári béke pontjait. A császár, I. József halálával új helyzet állt elő. Amíg új király nem lesz, nem folytatja a tárgyalásokat, birtokait, mint Munkácsot nem adja át. Ha el akarják venni, az törvénytelen, Sennyey ettől óvja meg Munkácsot. Károlyi Sándor javait bocsássa ki másodszeri kérésére. Továbbra is bízik hívségében, Nagyidai Sámuel és Péchy Miklós tetteit ő is helytelennek tartja, Sennyey nézze el nekik túlbuzgóságukat. A felső várba ne engedje őket és igyekezzen fizetést adni nekik. Károlyi feleségét csak másodszeri kérésére engedje el, ha az asszony kéri, akkor ne. Idegeneket ne engedjen a várba. Ha újonnan jönne valaki és felesküszik a konföderációra, csak abban az esetben maradhat, ha az élelméről gondoskodik.

Bizonyosabb kívánván lenni az odakint forgó állapotokról, a Rádai relációjából értvén, hogy naponként várhatom az jégen épített békesség punctumait is; s tegnap újonnan veszem

az Kegyelmed 4-ta May¹⁷⁸ írt levelét, a feljebb említett s az császár halálával már is olvadó békesség punctumaival, – melyekből megtetszik, hogy hazánk belső dispositiójára nézve csak egyedül az császár halála és abból praevideált sok rossz vezérelhetette csak ezekre is az felfuvalkodott nemzetet, az Isten pedig csudálatos munkája által úgyis megbékéltette az igazszívű magyarokat; amint is mind az dolgok folyásának rendi, mind eddigvaló igaz ügyű hadakozásunk oka hozza magával, hogy Kegyelmed nemcsak ezen három hét alatt: de ez után is az commandója alatt lévő hadakkal se magyar, se rác, se német ellenhostilitást ne tétessen, mert királyunk nem lévén, mindaddig cessált szabadságunkért való hadakozásunk, míg az valamely törvénytelen cselekedetekkel valamitől újonnan meg nem bántódik. Mindaddig azért, míg királyunk nem lesz: én a tractát nem concludálhatom, se váramat s jószágomat valakinek adni nem tartozom; ha valaki pedig azt el akarja foglalni: az erő és törvénytelen hatalom ellen a természet és szabadságunktól adott facultással lehet élni, és azok, úgy a practicák ellen szükséges is, hogy megoltalmazza Kegyelmed. Melyre nézve, valakik feleségeket kívánják, – azokat megtartóztatni nem kívánom: mert Magyarországba most ellenséget lenni nem supponálok senki is; Károlyi úrét mindazonáltal ne mindjárt, hanem ezentúl második kívánságára bocsássa ki Kegyelmed, kit-kit minden javaival és belső értékével – az boron és élésen kívül, – az mely ügyis nem övé volt, hanem assignált quártélyából hajtotta ki-ki. De reliquo, senkinek személyébe legkisebb bántódása se legyen: mivel az Isten maga csudálatos munkájával, az császár véletlen halála megcsinálta a békességet, s ezentúl csak akkor és azok ellen reviviscál Confoederatióink ereje, amikor és az kik szabadságunk rontására fognak igyekezni, és törvényes utakon nem fognak járni.

Melyre nézve tovább is az Kegyelmed hűségére és dexteritására bízom azon erősségnek in statu quo való conservatióját; és hogy azalatt is hűségemben megmaradt hadaim kár- és csintételre okot ne adjanak: Eszterház Antal urat fogom kiküldeni, hogy azokat hozza ki mellém, avégre, hogy ha ezután valaki találtatnék, aki törvényes igazságunkat és szabadságunkat sérteni és erőltetni kívánná, mindazoknak törvényünk és confoederationalis kötelességem szerint lehessen resistálnom, munkáim és fáradságim által nunc pro tunc szerzett modalítások szerint. Capacitálja azért Kegyelmed mindezekről alattvalóit, és tartsa magát is in statu defensionis az violentus aggressorok ellen, – akárcik légyenek, s meg ne ütközzék Nagy-Idai és Pécsi helytelen cselekedetin, az melyet éppen nem approbálok, hanem kinek-kinek közülök ezután is meg fogom parancsolni, hogy az subordinatiót megtartsák és respublicát ne csináljanak: mert consensusomból lett insinuatiók nem a belsőkre, de a

---

¹⁷⁸ Május 4-én.

külsőkre értettek, akik hűségében méltó volt kételkednem, és kit-kit praemoneálnom, akit igaz hívemnek supponáltam lenni. Remélem is, hogy amely indiscretus zelus ezekre helytelenül ösztönözte őket, ezentúl nyilvánban megértvén szándékomat, az engedelmességre is fogja hajtani elméjeket, – kivált, ha az által megértik, hogy eddig, Istennek hála, nincs okom, hogy valakiben kételkedjem. Kegyelmedet is kérem s intem azért, az egész alattvalóival együtt, hogy hitivel pecsételt kötelességében és particularis confidentiától is reábízott hivataljában instructiója szerint járjon el, mindazokban, amelyeket azon praesidium conservatiójára szükségesnek ítélni, – meggondolván azt, hogy az mostani conjuncturákhoz képest egyedül csak állhatatosságunkkal exoperálhatjuk hazánk állandó boldogulását.

Mindezekre nézve azért, ha Kegyelmednek szükséges nem léssen, ne erőltesse az kapcsoló companiát az felmenetelre, és amennyiben lehet, fizetések iránt consolálja őket. Remélem, rövid idő alatt kinyilatkoztatja az isteni bölcsesség nemzetünk boldogulására célzó s rajtunk könyörülő munkáit!

P. S. Hogyha Kegyelmedet Károlyi másodszer nem requirálná az felesége kibocsátása iránt: csak maga kívánságára semmiképpen ki ne bocsássa Kegyelmed az Asszonyt; s ha hostilitásokra kelne is a dolog: az otthon lakos mindennemű rendeknek személyekben való bántódása ne legyen. Ha pedig az ellenség tovább is nem bántaná Kegyelmedet, és mintegy armistitium formában megcsendesednék a fegyver: idegeneket bé ne bocsásson Kegyelmed a várba, a kik tudnillik láttattak elszakadni tőlünk, – hanemha újonnan a Confoederatióra kívánnának megesküdni, és a várba lakni, magoknak elegendő élésrűl provideálván. Az tolvajok persecuáltassanak, a kik tudnillik praesidiarius nevezet alatt akarnának kóborlani: melynek meggátlására nézve szükséges, hogy mindenkor a kimenőknek adattassék passus Kegyelmedtől.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 647–649.

Zay Andrástól informálódtak. Választ kérnek a jövőjükéről, Rhédey Ferencet küldik, hogy részletesen számoljon be helyzetükről. Kérdezik, hogy maradjanak-e Munkácson vagy menjenek-e át a Beszkideken Vay Ádámmhoz?

Felséges fejedelem, természet szerint való jó Kegyelmes Urunk.

Vagyunk oly bizodalomban, más információjokbul nem csak, de obester Zay András Uram ő Nagysága relatiójából is, vagyon tudtára Felségednek ezzel a praesidiumval való megtartózkodásunk. Igaz dolog, ide való jövetelünktől fogvást volt provisiónk, és mostani állapotokhoz képest majd semmi fogyatkozásunkat nem mondhattuk az iránt, de Felséged semmi dispositióját s kegyelmes parantsolatyát nem látván, tovább mihez tartuk s alkalmaztassuk magunkat, éppen nem tudjuk. Kire nézve tettet közönséges akaratbul alázatos levelünket praesentáló Tekintetes Nemzetes és Vitéz Rhedei Ferentz Oberst Laidinantt szolgatárs barátunkat s atyánkfiát, az ki szóval is többet fog mondani, oly végre expediálnunk, hogy igaz hűségünket s készségünket bemutatván Felségednek, kegyelmes parantsolatyát s dispositióját kinyerhesse, itt maradgyunk-e ezen Tekintetes Praesidiumban? avagy Felséged mellé bemennyünk és mikor; ott is ha lehet-e a Méltóságos Ur Vay Ádám Uram tudósítása szerint való accomodatióknk, tudván azt, ha tsak Beszkéden mennyünk is által, más monarchának az fundussa lévén, vagy készpénzen kell élnünk, aki körülettünk éppen nintsen, vagy szolgálatot vennünk, vagyis tsak itt várjuk meg az Felséged szerentsés, vagy magának személye szerint való, vagy bizonyos hadának s succursussának érkezését. Mindeniket örömet s nagy készséggel készen vagyunk acceptálnunk s ahoz magunkat alkalmaztatnunk. Melyet az midőn nagy kívánsággal várjuk, Felségednek tovább való kegyelmességiben ajánlván magunkat, maradunk Felségednek alázatos engedelmes szolgálai és holtig való igaz hívei Munkátsnál levő lovas hadak közönségessen.

Munkáts 10. maji 1711.

[Külső címzés:] Felséges Erdélyi és Magyar Országi Vezérlő Fejedelem II. Rákóczi Ferentz jó Kegyelmes Urunknak alázatossan. Gyűrűspecsét A. Z. monogrammal¹⁷⁹

Kiadva: Bánkúti Imre: *Dokumentumok a szatmári béke történetéhez*. Budapest, 1991. 75.

---

¹⁷⁹ Feloldása: Andreas Zay.

Munkács, 1711. május 11.

Szentiványi János levele Náray Lászlónak

Pálffy Jánosról, I. József haláláról és a Munkáccsal kapcsolatos álláspontokról. Nem akarnak erőszakot, de védekezni fognak. Petneházy Zsigmondról is ír. Urbik lovait elküldte, de Hurleber visszaküldte Kassáról. Ezután Szerencsen és Pesten át Bécsben lehetnek.

Mint jóakaró Uramnak ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek!

Die 8-a praesentis¹⁸⁰ Kassáru méltóságos mezei marsall gróf Pálffy János uram ő excellentiája parancsolatjából írott levelit vettem, kívül látom Döbröcönbül való visszajövetelit s egyszersmind ő excellentiája irántunk való nemcsak intentióját, de dispositióját is. Mégpedig teljességgel el nem hitethetjük magunkkal, hogy ő excellentiája ellenünk legkisebb hostilitást is elkezdni, nem hogy még Kegyelmed írása szerint is, végső veszedelemmel és oly kemény suppliciummal fenyegetne, lehetetlennek lenni látom azt követni ő excellentiája kit ír Kegyelmed. Mert tudgya azt ő excellentiája, hogy az Felső József római császár ez árnyékvilágbul való kimúlásával, mindennemű difficultusok találtattanak, az kik suboriáltuk vala, vagy suboriálhattanak volna, ezután nincsen ellenség, sem kuruc sem labanc, csak magyar. Eggyé kell lennünk mindnyájunknak, egy ügyünk lévén már, nem köll szakadoznunk egy diaeta elválasztja azt, Isten ő Szent Felsője magának tartotta meg azt az munkát, nem bízzák azt csak kettőnkre, ugyan lelkem uram ha föl kellene adnunk, kinek adgyuk föl az erősséget? Ki hűségére tennénk le az homagiumot? Bennünket ki assecuralna? A kihez kívánják obligatiókat?

Én is reciproce kívánom obligatióját respective, ego ut servus, ille ut dominus, tenetur vi formulae juramenti sui illa omnia adimplere quae ibi comprehenduntur, si vult me homagialiter esse obligatum, aki volt az már megholt, más nincsen, akit urának ismerné az ország. Ahoz ösmerem oly igaz magyarnak lenni ő excellentiáját, látván ezen alkalmatosságot, melyen lehet helyre állítani hajdani szabadságunkat, nemhogy oly kemény mediumokkal írása szerént Kegyelmednek persequálna bennünket. De még azon vagon, eggyé lehessen, jól is írja Kegyelmed, hogy számot kell adni az Isten előtt aki oka az ártatlan vérontásnak, lám nem bántjuk mi senkit, semmi hostilitást nem exerceálunk, offensive lenni nem is kívánunk, de az deffensiót el nem múlatjuk, ha bánt valaki, mind az természettül, mind az oktalan és okos állatok példáibul vezéreltetvén. Nem köll már most fegyverkezés,

---

¹⁸⁰ Május 8-án.

hanem csendesség mind Magyarorszáiban, mind Imperiumban, hogy csendesebben mehessenek véghez electiók körül való munkák mind Magyarorszáiban mind Imperiumban. Ezek meglévén, akinek mi praetensiója lészen, s penna által el nem végezhet s kedve leszen hozzája tanál s keres kardot, nekünk ahoz semmi közünk vagyon, elvégezük egymás között, az kiket illeti.

De nem csudálhatom eleget, hogy Kegyelmedre bízza ő excellentiája az erősségnek fölkerését és positive nékem ír. Nekem nem enyém, nem adhatom, nem is adom, tőlem kegyelmed ne kérje, abban ne is mesterkedjék, mert haszontalan fáradsága kegyelmednek, kegyelmed magát híjában offerálta ő excellentiájának, bár inkább mást beszéllett volna akkor kegyelmed. Megvallom választ sem akartam adni, mivel Petneházyt nem is láttam, de embertelenségnek ne tulajdoníthassa, ímé írtam. Ezt sem hallgathatom el, ugyan lelkem bátyám az szatmári pacificatiót kicsoda fogja sanctificalni? Most az méltóságos gróf Pálffy János uram ő excellentiája itt leszen, talán mint maga munkáját manuteneálni fogja, hát ha vagy Haister vagy más succedál, aki gonoszakarója ő excellentiájának, ellensége az magyarnak, felfordítja az dolgokat, hova mennek panaszra, kihez? Ki orvosolja meg, micsoda securitas az? Szálj magadban, várjuk hát csendes szívvel üdötül, jól adgya az Isten, csak ne hertelenkednénk. Gondot visel az Isten ő vérére, tapasztalom, tapasztaljuk, sok dolgom lévén, jól lehet többet írhatnék, de most elég legyen, ezek után maradok Kegyelmednek kész szolgája,

Sz[entiványi] J[ános]

P. S. Urbik uram lovait az mi illeti, ő excellentiája passusa útlevele mellett elküldöttem volt már egyszer, general Hurleber uram Eperjesről visszaküldött, mivel pestiseseznek mondotta lenni, azután ő Felsége parancsolatjából küldöttem Szerencsre őket, onnan úgy értem Pest felé vitték fel Bécsben, azért ő excellentiájának nálam semmi lova nincsen.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

34.

Munkács, 1711. május 12.

Szentiványi János II. levele Rákóczi Ferencnek

Huszt és Ungvár helyzetéről. Némethy Ferenc, Móricz István, Trencsényi János ügyei ezzel kapcsolatban. Továbbítja levelezését, Ebeczky István válaszát is. Náray László és Károlyi

követelik már a várat tőlük. Urbik lovait elküldette Szerencsre, úgy tudja, Pestre viszik, majd küldik Urbik után.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Felséged parancsolatját vévén 8. praesentis,¹⁸¹ ugyan akkor mindgyárt expediáltam Némethy Ferenc nevű hadnagyom által Móricznak szólót. Az ki is impediáltatván az árvizek miatt, elébb nem mehet bé hanem csak 10-én reggel, de már ott találta az németet, noha eleget írtak, az generális, magam is, Móricznak is, Trencsényinek is szóval eleget parancsoltak mi tevő légyen, de csak beléjek bújt volt az ördög, isztikéltetvén Károlyi által, ugyan az nap vettem Trencsényi levelét A. és azért az Felséged parancsolatját érné B.

Ungvárt kiáltanak az hajóban ülő és az tengeri háborútól tartó apostolok, domine salva nos perimus engedgye az Isten azzal is harmad negyed nap alatt Felségedet megszorítani ne kényszeríttessem, valamint Husztnak feladásával, constál levelekbül C. D.

Kívántam confrontálni őket 8a praesentis érkezett lengyelországi correspondentiámmal, kiket úgy Felséged Kegyelmes parancsolatját in originali transmittaltam vala ő kegyelmének mit ad azokra válaszul generális Ebeczky uram lit. E. megláthatni, de legkiváltképpen lit. F., azt írja, hogy el is kütte az követeket, noha nem írja mivel. Kívánván mégis retrahálnom őket, mit írtam nékiek. G. megmutatja.

Bennünket is kezdi kerengeni távolrul, elsőben Károlyi által kérette a várat, már most Náray által, melyet ha tutta volna, hogy az ő levele, fel sem szakaszthatta volna. De egy paraszt ember hozván, Ungvár megyei mind az Nárai H. mind az Uram (...) ¹⁸² novam electionem, de akkor is bezzeg meg kötik az országban ha akarja, és scissio nem léssen, úgy hogy helyre állhat szabadságunk, és ad liberam electionem de veniálhat.

Az hajdúk már bejüttek, jó forma emberek, újabban megesküttük őket és az regimentbe állítottuk.

Az Urbik lovait az halmai hidaktul Szerencsre küttem vala passusával együtt Felséged parancsolatjából, oly végbül mondotta vala Felséged, Pestre fogja küldeni Felséged, onnan felviszik utána, nem ért mind kettő tíz forintot, most rajtam praetendálják, bännám ha Urbiknak száraz korcsmát kellene fizetni s százakat praetendálna rajtam. Én pedig tovább is Felséged Kegyelmességében ajánlván magamat, maradok Felségednek alázatos engedelmes szolgája igaz híve,

Szentiványi János

---

¹⁸¹ Május 8-án.

¹⁸² Innen egy egész levékrész hiányzik, körülbelül négy oldal.

Lelöhely: MTA KK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

35.

Nagyszentmihály, 1711. május 13.

Pálffy János levele Sennyey Istvánnak és a munkácsi őrségnek¹⁸³

Ungvár alól előre küldi Philipp Ernst von der Lancken tábornokot, majd ő is követni fogja a tüzérséggel. Követeli a vár átadását, ne bízzanak Bercsényi szavában, ne álljanak ellen törvényes királyuknak. Ha nem adják át, előbb-utóbb el fogják foglalni. A háromhetes fegyverszünetben se bízzanak, mert az Rákóczinak szól, ha eljön a tárgyalásokra. Nem hogy eljött, még beljebb ment Lengyelországba.

Költ Nagy Szent Mihályon die 13a May 1711.

Istentül minden jókat kívánok Kegyelmeteknek!

Nem kétlem vette Kegyelmetek ennek előtte csak nem régen írott levelemet is, de hogy választ nem adott reá, mire magyarázni nem tudom, adom azonban tudtára kegyelmeteknek, hogy Ungvár alá praemittálván general Lancken uramot bizonyos számú lovas és gyalog vitézlő renddel, magam is actu megyek edgynéhány ezer lovas és gyalog hadakkal ő kegyelme után, álgukat és mozsárokat¹⁸⁴ is vévén magammal, mindezen vizes és sáros utakkal sem gondolván s holnap Isten az adván érnem, oda megyek. Egyéb aránt ha az ungváriak eddig is alkalmaztatták volna magokat, a nemes vármegyék, úgy az szegénység is mentek lettek volna ezen bajos és galibás vecterázástul, de kétség kívül Bercsényi álnok hamis hitegetésire nézve akaratoskodtak eddig is, hanem szinte mai napon adatik értésemre, hogy már ők is magokban szállván és az pacificatio hazánk és nemzetünk javára ineált punctumainak consentiálván, magokat és azon várat okvetlen feladgyák és így nékem ottan mulatásom nem lészen. Kihez képest kívántam ezen levelemet Kegyelmetekhez is küldenem, constalván Kegyelmeteknél is azon pacificatio, hogy miképpen gondolkozik, feladgya e azon várat vagy nem. Külgye előmben maga követjeit, félre tévén minden idő vontatást, ha föladgya azon punctumok tenora szerént lészen Kegyelmeteknek is mind életinek, úgy jószáginak teljes gratiája és ott is valaminemű jószága s portékája vagyon magával takarítva elvitetheti. Ha egyszerre nem lehetne, két három ízben is, hogy ha pedig Kegyelmetek talám

¹⁸³ A levél Litera A. megjelöléssel levélmellékletként maradt fenn.

¹⁸⁴ Rövid csövű ágyútípus, feladatuk a várbeli épületekés a védők pusztítása.

emlégett Bercsényi vakító álnokságának, melyeket bizony csudálom, hogy eddig is észre nem vehetett, tovább is hitelt adván megátalkodik és magát fenn akarja tartani, lássa Kegyelmetek, én meg nem foghatom, letévén már az egész Magyarország a fegyvert s törvény és természet szerént való királya hívségére visszajövé, minemő succursusban, vagy segítségben bízhatik, vagy vetheti reménységit, a kiből bizonyára megcsalatkozik, sőt magokat és maradékot örök gyalázatban és veszedelemben fogja hozni, mert tudva légyen, a mint el is hiszem voltaképpen constál Kegyelmeteknél, hogy nem csak ő Felsége hűségében lévő magyarság diaetaliter, sőt a Kegyelmetek confoederatiója, státusi és vitélő rendjei is proscibálván, sőt ha fel nem adja magát, ellenségnek pronuciálván egyenlő közakarattal Kegyelmeteket, mint a Felséges Austriai Háznak, úgy egész nemzetünknek rebellisei és ellensége leszen Kegyelmetek az egész világ előtt s abba bizonyos legyen Kegyelmetek, mihelyt fogom érteni Kegyelmetek resolutióját, hogy ugyan csak nem akarja feladni, hogy én magam is ez úttal a tájára lemegyek s a bloquadára való hadakat elrendelvén ott hagyom, azután ha az idén nem is, de kényszerítetik Kegyelmetek tandem az feladásra, se nem leszen módgya az oda rendelhető tiszttel tovább való alkura, mivel magam tovább megyek, s távolrul esem Kegyelmetektül, de hittesse el magával meghánnya ezen rendetlen cselekedetit s emiatt következő országunk pusztulásának is egyedül Kegyelmetek leszen oka és az ártatlan vérontásért Isten előtt kegyelmetek fog számot adni.

Várom ezért mentül hamarébb Ungvárról Kegyelmetek követjeit és azok által teendő válaszáat s maradok kegyelmetek jó akarója,

Gróf Pálffy János

P. S. Azon három heti terminusnak extensiójához pedig hogy elmétek ne bízzon, mert az egyedül a Méltóságos Hercegnak Rákóczi uramnak praefigáltatott, hogy ha ugyan visszajönne intra illum terminum, juramentumát leteheti. Azonban amint bizonyosan értem, nem hogy kijünne, sőt beljebb ment Lengyelországban s eszében sincsen a kijövetel. Azért ahhoz ne is bízzék Kegyelmetek, mert ha ugyan megátalkodik Kegyelmetek, azután sem velem sem mással nem engedtetik tractálni, hanem minden életinek s jószáginak gratiáját elveszti, most van ideje ennek.

Lelőhely: MTA KK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

Sennyey István és a munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak¹⁸⁵

Vették Pálffy János Nagymihályból május 13-án kelt levelét, melyben kéri a várat. Elutasítják, mivel nem látnak erre jogcímet, I. József meghalt, új király pedig még nincs, akinek erre hatalma lenne. Az országgal fognak tartani, kerülük az erőszakot, de a várat tartani fogják.

Méltóságos Generalis Feld Marschall!

Ajánljuk Excellentiádnak illendőképpen kész szolgálatunkat. Nagymihálybul de dato 13. praentis nekünk írott Excellentiád levelit illendő böcsülettel elvöttük, melynek continentiájából értjük, hogy Excellentiád resolúciónkat akarja venni és tudni, akarjuk-e Munkács várát föladni vagy nem, mely kívánságára excellentiádnak így resolválunk. Mivel az Felséges József császár, ki országunknak s nemzetünknek királyává tétetett vala, bölcs és titkos tanácsából és Istenünknek ő szent akaratjából az árnyék világbul kiszóllíttatást, nem tudgyuk teljességgel elménkkel feltalálni ezen erősséget kinek kellessék feladnuk. Mert az megnevezett Felséges császár és király halálával, mivel minden mi praetensióknak is s hadakozásunk okainak vége szakadott, úgy nevezeti alatt megnevezett megholt királyunknak praetensiókat formálni s számára valamit Magyarországon occupálni se Excellentiádnak, se másnak akárkinek ítéletünk szerént nem lehet. Vége lévén már azért mind a két részről való praetensióknak és hadakozásnak, mink ingyen sem gondolkodunk semmi tovább való fegyverkezés continentiájáru, hanem egyedül csak mint más haza lakosai csendességben s nagy óhajással várjuk Istennek szent lelkét nemzetünkre, melynek munkálkodása által egygyé lévén nemzetünknek szívek, lelkek egyenlő akarattal oly királyt magunknak, ki eltapodtatott régi szabadságinknak nem csak helyre állítója, de mind végig oltalmazója és megtartója is légyen. Kérjük azért Excellentiádat mind úgy, mind igaz magyart és édes hazánknak minden jóra segélő egy elsőbb igaz oszlopát, mind pedig, úgy mint keresztény és minden vérontást s pusztítást távoztatni igyekező Méltóságos Urat, ne gondolkozzék ellenünk való semmi hostilitásrul, se valami bloquadról. Mint csendességben lakni kívánó igaz haza fiai ellen ne kívánja Excellentiád, hogy egy igaz magyar szabadságunkért szüntelen nyughatatlankodó Fejedelmünk hazájához való igaz szeretetiért megfosztassék örökös várátul s jószágátul s Isten tudgya kinek adattassék általunk, mert nem kívánunk mi itt semmi egyéb nevezet alatt lennünk, hanem csak mint Fejedelmünknek igaz hívei és szolgálói s jót kívánó magyar vérei örökös jószágát magának conserválni. Assecuráljuk Excellentiádat, hogy nem csak minden féle hostilitástul tartóztatni fogjuk magunkat, de az egész országgal egyet fogunk érteni s ezek

---

¹⁸⁵ A levél Litera B. megjelöléssel levélmellékletként maradt fenn.

felett valakit közönségesen egyenlő értelemmel nemzetünk annak rendi s törvénye szerént királlyá fog választani, annak igaz hívei akarunk lenni. Mert tudgyuk jól, hogy Felséges Fejedelmünk is ugyan ezt kívánja s elhittük munkálódik is benne, nem is bízunk mi semmi succursusban s nem is kell nekünk valamég minden igaz ok nélkül ellenségünk nem támad, de ha nyugodalmunk nem engedtetik, Isten, világ, egy a természet törvénye szerént is kéntelen nekünk oltalmazni kelletik magunkat, sőt akkor tarthatni leginkább hogy fejedelmünk is ilyen minden igaz ok nélkül örökös jószágának elvételének távoztatásáért a succursus kihívására ne kényszeríttessék, mellyel újabb tűz a hazában és pusztulás ne gerjedgyen s ne támadgyék Isten előtt leendő nagy számadásával annak, a ki oka lesz ezen következhetendő veszedelemnek. Ha azért Excellentiád ezen csendességünkkel és hazánkkal egyetérteni igyekező resolútiókkal megelégszik, kinél többet Excellentiád se nem kívánhat s mink sem ígérhetünk, tudósít írásba bennünket, készek leszünk követeinket is Excellentiádhoz küldenünk a ki által ezen édes hazánknak csendességre s nyugodalmára való intenióknak s eltökélt szándékunknak több hozzá tartozandó szükséges circumstantiái és particularitási állandóképpen exoperáltathassanak.

Kívánván, hogy az irgalmas Isten Excellentiádat szegény hazánk valaha már egyszer megleendő csendes nyugodalmának megszerzésére felgerjedett igaz magyar szívét, lelkit tovább is minden jókra vezírelje, erősítse és segítse, maradván Excellentiádnak igaz magyar vérei, tagja és szolgálói,

Sennyey István és az egész munkácsi praesidium s benn való státusok.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

37.

Munkács, 1711. május 15–17. között

Sennyey István és a munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak¹⁸⁶

Megírják, miért nem adják át a várat, nem rebellesek, hiszen nincs törvényesen megkoronázott királya az országnak.

Méltóságos Generalis Feld Marschall, nekünk bizodalmas nagy Urunk!

Mit kellessék ezen várnak feladása iránt tovább is cselekednünk, noha eleget gondolkodtunk róla, de mivel az tegnapi napon mind embereink, mind írásunk által

---

¹⁸⁶ A levél Litera C. megjelöléssel levélmellékletként maradt fenn.

Excellentiádnak declarált okokra és conditiókra nézve, most is többre nem mehetünk s a várnak feladására most magunkat nem resolválhatjuk. Sőt már tovább való hazánk csendességének exoperatiójára Excellentiádhoz bizonyos emberünket sem merjük küldeni, mert a mocskos és illetlen szóbeli tractamentumok becsületünknek megsértődése miatt, nem az csendességnek munkálkodására, hanem inkább bosszúságra ingerelnek és gerjesztenek bennünket, többet azért hátra nem ítélünk lenni, hanem:

1mo Protestálunk azon most is, hogy mivel Excellentiád ítéleti szerént királyunknak rebellisei nem vagyunk, sem azok mellé nem igyekezünk, mert még most nekünk törvényesen megkoronázott királyunk nincsen.

2do Protestálunk azon is, hogy édes hazánknak s nemzetünkenk nem vagyunk rebellisei, mert mi attúl elszakadni semmiképpen nem szándékozunk, hanem mindenekben velek egyet akarunk érteni s értünk is.

3^{io} Protestálunk azon is, hogy mi senkinek ellenségei nem akarunk lenni, kárt s pusztítást senkinek az hazában tenni nem igyekezünk, hanem mint más haza fiai, csendesen akarnánk élni. Csendes megmaradást is kívánunk excellentiádtul megengedtetni. Ha pedig ezen resolúciónkra tovább is Excellentiád csak ugyan hostilitásra fakad, mink tovább is solonniter mind Isten s mind világ hatalmas fejedelmi előtt protestálunk s okai semmi veszedelemnek nem igyekezünk lenni. Ha pedig Excellentiád minden igaz ok nélkül tovább való vérontásra édes hazánk pusztulására, sok szegényeknek, özvegyeknek és árváknak nyomorgattatására vagy más akárki okot ad, mind azokat az mindenható Isten rettenetes igaz ítélő széki eleiben cselekedeteknek számadására citáljuk, várván még is mind azonáltal mint keresztény. És az vérontást s minden veszedelmet eltávoztatni kívánó magyarok, csendességben megmaradásunkra való keresztény resolúcióját Excellentiádnak, maradunk Excellentiádnak kész szolgálói az egész munkácsi praesidium.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

38.

Javoro, 1711. május 13.

II. Rákóczi Ferenc „visszahódoltató” pátense

Elítéli a szatmári békét. Bízik a császár, I. József halálával kialakult új helyzetben, hiszen nincs, aki ratifikálja a békét. Bízik továbbá az angol és holland békeközvetítésben, Nagy Péter orosz cár támogatásában. Megbocsát mindenkinek, aki csatlakozott a szatmári egyezséghez, Esterházy Antalt küldi pátensével, mindenki gyülekezzék Munkács körül.

Nos Franciscus, etc. Universis et singulis cujuscunque status, gradus, honoris, officii ac praeeminentiae, tam Regni Hungariae, quam et Principatus Transylvaniae Statuum et Ordinum Confoedatorum, concurrentis in Concursu Szatthmáriensi constitutis, ac aliis quibus in praesentes has Patentes Nostras visuris, lecturis et loqui auditoris ad notitiam. Ha dicsekedhetik valamely nemzet a mindenható Úr-Istennek ember okoskodása felett való nagy irgalmasságával: méltán mások felett is magának tulajdoníthatja ezt a mi nemzetünk, – ki minekutánna a keserves nyomorgattatásoknak habjai között verődvén, a mostani nemzetséges ügynek kezdetin felemelte fejét, valamint sok igyes-bajos dolgainak folytatása között, hol a szerencsének csillámlásával sok ízben bízathatta magát, hol a gonosz sorsnak elhatalmazása gyakrabban megszorította szívét: úgy szintén bizonyára most kiváltképpen tapasztalhatja azon isteni kegyelemnek magán fennderült csudálatos nagyságát, hogy a midőn az ellenség erejének dühössége miatt a szomorú kétségnek örvényében láttatnék esni: akkor nemcsak felindította sok fáradságos munkáink után a külső hatalmasságoknak szívét nemzetünk óhajtott békességének kimunkálódására, – de egyszersmind utat is nyitott a Felséges Római Császárnak reménten halálával teljes régi szabadságinknak helyreállítására. Bizonyára, váratlan nagy boldogtalanság, hogy a midőn egyrészt a Felséges Angliai Királyné és a Hatalmas Hollandiai Statusok nemzetséges ügyünknek és a békességre projectált törvényes propositióinknak igazságát megismervén, azoknak megadására ösztönzik a bécsi udvart: akkor más részről a Nemes Confoederatiónek tagjai az ellenségnek hizelkedő amnystiajára és a békesség némely mézes-madzag gyanánt kiadott conditióinak bevételére, Vezérlő Fejek nélkül, hanyatt-homlok rohannak. Tudja a népeket vizsgáló szent Isten, hogy valamint eleitül fogva a jó békességnek megszerzésében tiszta egyenes szívvel szorgalmatoskodtunk: úgy annyivalinkább a mostani, legközelebb folyini kezdett tractának munkájától idegenek nem voltunk; de valjon ki nem irtózott volna a három ízben kiadott resolutióktól, a mellyeknek acceptálásával mind magunkat notoriusoknak gyalázatosan kellett volna ismernünk, mind pedig fundamentalis szabadságinknak elhagyásával a jövő nagy gonoszokra magunk, magunk ellen consensust adnunk?! Sőt, ellenben, mi lehetett igazságosabb kívánság, mint midőn a peremptorius veszedelmes terminusnak csak annyira való extensióját praetendáltuk, hogy mind alkalmatosan kimehessünk, mind pedig a dolgok folytatásához az egész Nemes Confoederatus Statusokkal együtt annak rende szerint kezdhessünk; mindazonáltal mindezek tőlünk megtagadtatván, és az által Mi is a Felséges Muskva Czárral való negociatiókra ideki megtartózkodván, ímé, a mely gonoszra praecipitálta magát a szatthmári gyülekezet: azt az Isten nagy kegyesen jóra fordította. Mert a midőn az állhatatlan békességnek reménségéért a

Confoederatiónak megsértésével a hitit leteszi és az ellenségnek igája alá visszaadja magát: ugyanakkor a Római Császárnak már azelőtt egynéhány nappal történt halálával felszabadítja nemcsak hititül, hanem egyszersmind az igából is visszahúzván, újonnan utat ad a felvett nemzetséges ügynek teljes keresésére. – Minekokáért, mivel továbbra is mind a jó békességnek megszerzésére teljes szívvvel igyekezünk, mind pedig más úton is a mostani, Isten által reménségünk felett adott conjunkturákkal régi szabadságinknak helyrehozását a külső Felséges Hatalmasságok már is kezekre vették: magyarországi vezérlő, és erdélyi fejedelmi authoritásunk szerint az Nemes Confoederatiónak feljúlirtt minden rendbéli tagjait intjük, s magok s maradékok s egész hazájok javának meggondolására obtestáljuk, hogy megismervén az hirtelenkedéssel letött hittül való csudálatos felszabadulásokat, s úgy egyszersmind a szathmári végezésnek, (a mellyet valjon ki fog ratificálni?) nyilvánvaló erőtelenségét és haszontalanságát: újonnan a Nemzetséges Szövetségnek kebelén visszajöni, és az által, – minekelötte magunk is kimennénk, – Munkácshoz gyülekezni igyekezzenek, s el ne múlassák. A mely végre Méltóságos Gróff Eszterházy Antal Generál-Marschall urat kiküldvén, egyszersmind ezen pátensünk által kinek-kinek adjuk tudtára, hogy valamiképpen mindazoknak, a kik ezen szathmári hirtelenkedéssel a Nemzetséges Confoederatió ellen vétkeztenek, fogyatkozásokat örök feledékenységben kívánjuk venni: úgy ellenben továbbvaló akaratunkat s parancsolatunkat említett Generál-Marschall úrtól megértsék, és ahhoz alkalmaztassák magokat, – bizonyosok lévén, hogy abbéli összejövetelekkel, akárkit adjon Isten királyul hazánknak, magoknak jövendőre is semmi ártalmot nem okoznak, – sőtinkább nemzetségesügyünknek bizonyos boldogulását azáltal elősegélvén, nagyobb és csalhatatlan örökös jókban fognak részesülni. Praesentibus perlectis, exhibenti restititis.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 662–665.

39.

Munkács, 1711. május 14.

Szentiványi János levele Ebeczky Istvánnak

Ungvárt csak Bercsényi Miklós obligatusaként védje, a vár Bercsényi magánbirtoka. Ezt nem követelheti Pálffy és Philipp Ernst von der Lancken tábornok. Mellőzzenek minden erőszakot. Ha megtámadják Ungvárt és Munkácsot, újra háborússá fog válni a helyzet.

Bizodalmas Generális, nagy jó Uram!

Én kívánván eleget tennem kötelességemnek, levelem által akarám csekély opiniómat adnom. Talán jó volna Kegyelmednek az egész nemességet kibocsátani és a várat, nem úgy mint confoederalialis generalis, csak úgy mint obligatusa privatus úrnak Bercsényinek, oltalmazni vagy defendálni azokkal, az kik arra resolválják magokat. Qua de aula et famulitio Bercsényi, magáé lévén az palotás. Semmi hostilitást ne kövessen, az vármegyében semmit ne praetendáljon, csak az jószágából éljen. Bercsényinek, számára mind az várat, mind az jószágot megtartsa, mert ihon jűnek ratióim: elsőben, mint privatus urak (s ez étszaka vettem leveleket) és tagjai az országnak, nem ellenség, ha háborgattatnak, tudom lesznek defensive. Egy ügyünk lévén, egygé köll lennünk, nem lévén ellenség az hazában, mért jűn fegyverrel general Lancken Pálffy mért kéri az várat? Ha az király élt volna, méltán, de már nem ellenség sem Rákóczi, sem Bercsényi, hazajűnek, ha convocaltatnak az diétára, az többekkel együtt exoperálják az haza javát. Ne adjátok hát oda az lakóhelyét, hova száll. Ha az német bémegyén, tudom, fegyver nélkül nem engedi Bercsényinek Ungvárt, Munkácsot Rákóczinak, újabb tűz támad az hazában, akkor osztán kéntelenettetik az maga jószágáért fegyvert fogni! Az Istenért távoztassuk el a vérontást, mert jót s jól akarják az urak, nem léssen veszekedés az magyar korona felett, assecuralom, csak légyen meg az országban, avagy csak az Palatinus Fejedelem és Pálffy, végtére Bercsényi között az egyesség, de bezzeg lesz az császárság felett! Máris vadnak sessiók, kiket én úgy tudom mint mások tudgyák, de nekünk ahhoz nem sok közünk. Oly királyunk légyen, aki minket tartson meg törvényeinkben, szabadságinkban. Assecurálom az keresztény világot, hívebb nemzet nincsen királyához az magyarnál. Kész meghalni mellette, az mint az sok példák bizonyítják, de ha abban háborgattatik, dühösebb nemzet sincsen a magyarnál. No hát, ne hirtelenkedjenek Kegyelmetek, hanem várják meg az urakat, az ünnepre itt lesznek, assecurálom, az diaetán jelen kívánván lenni. Már ha egész készülettel jűn is az ellenség, nem oly hamar lesz annak vége, mert kettőn szokott lenni!

Ezzel maradok Kegyelmednek igaz szolgája,

Szentiványi János m. k.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

40.

Munkács, 1711. május 14.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Ungvárt feladták. Géczy Gábor és Károlyi Ferenc szerepéről. Csatolja a Náray László levelére adott válaszát. Ők Rákóczi szolgáinak mondják magukat, Pálffy nem követelheti tőlük a vár feladását. Eleonóra császárné megerősítette a szatmári békét.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Megíráom Felségednek, hogy szomorítanom köll Felségedet Ungvárnak feladásával, kinek is ma vagy holnap a requiemet elmondgyák. Tegnap köllött volna érkezni Lanckennek oda, de még 11-én mentek el az követek, azok egyebet nem hagynak vissza az sententiánál, noha én eleget írtam nekik, még 11-én vették leveletem, de már választ sem adtak. Hanem ezen levelet hozott az emberem vissza Géczy Gábornak, Károlyi Ferenc nevű kapitányának A. szólót és így desperáltam már felülék, mivel nem is válaszolnak, ezen levelekbül pedig már egészlen kiteccik a vasszög .

A minapi levelembül kint maradott az Náray levelére való válaszolásom, melyet most accludálni alázatossan kívántam, s azért stylizáltam úgy tudom, hogy Pálffy kezében megyen. Mind ez mind az ungvári indítsa meg lelkiismeretét is adgyon akkor az compactióra, nemcsak, de gondolkozásra is, hogy Felségedet az Palatinussal együtt (melyet hogy meghalt volna mondgyák) invitálják az vélek való megromlott hazánk szabadságának helyreállításában való egy értelemre, reménlem Felséged nem fogja tulajdonítani hűségtelenségemnek, talán csak azon okbul is, hogy offensióra nem offerálok magamat. Tudgya meg Felséged 333. 333. 100. 333. 142. 500. 200. 694. 808. 500. 555. 513. 595. 414. 309. 515. 918. 668. 315. azon okbul cselekedtem, de 909. 134. 415. 643. 414. 663. 430. 394. 505. 214. 214. 500. 500. 559. 559. 410. 410. 410. 315. 111. 319. 694. 400.¹⁸⁷

Ide nem csak gyakrabban írjon Felséged, de embereit is küldezzen, az kik nem minket, hanem az alattavalóinkat confortáljuk, noha én minden teljes tehetségemmel azon vagyok s leszek szép szerint disponáltassanak, de vagyon sok 646. 213. 514. 512. 222. 300. 100. aki nem építé az 200. 10. 512. 519. 219. 543. 315. mindazáltal abban nem lehet meg ötetni, mert az mindétig volt s lesz.

Mi ha használnánk véle, csak Felséged szolgáinak mondgyuk magunkot lenni s Felséged várát s jószágát oltalmazzuk, az ki az törvényeink szerint szabados, és így Pálffynak semmi praetensiója hozzánk nem lehetne. Csak kigondolunk valamit, hogy quoquo modo megtudhassuk Felséged számára, csak Felséged is secundálni méltóztassék bennünket. Ezzel maradok az előbbeni leveleimre is választ várván Felségednek alázatos szolgálja igaz híve,

---

¹⁸⁷ Korabeli feloldatlan rejtjelezés.

Sz[entiványi] J[ános]

Hogy Eleonora regimen dirigit cum ministerio bizonyos, általa confirmáltatott az szatmári pacificatio is, hoc ipsum iam est contra leges.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

41.

Munkács, 1711. május 15.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Pálffy János követeli a vár feladását, nem adják át neki. Jankovich Jánost küldte Ungvárra levelével, de mire odaért, Ebeczky István feladta Philipp Ernst von der Lanckennek. Diószegi Sámuel Beregszászról írt levelét küldi, Ritter is eljött. Ebergényi László Kálló felől jön, Szatmárt erődíti a német, Rabutin Szőlős felé vonul. Szatmárról és a Tiszán túl is kezdik a hadműveleteket.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Tegnap későn hozzák Pálffy levelét, szörnyen urgeálja az várnak feladását, resolváltuk, hogy nem adgyuk, hanem Felséged mint földesurunk számára tartjuk, mit csinál tovább meglássuk.

Én Jankovics uramot expediáltam oly véggel, vigye bé ezen utolsó leveletem, A. de már akkor az levelem nem mehetett bé, mivel reggel 5 órakor eleiben menvén Lanckennek Ebeczky az várbéli egész tisztekkal, minden capitulatio nélkül felatták. Az homagiumot le is tették, az praesidiumot bévítették, déltájban maga is bément Pálffy, mingyárt meg is lövette az örömét.¹⁸⁸

Mit ír Diószegi Beregszászbul litera C. megmutatja, ez már bizonyos Ritter is eljött, azt mongya ugyan, hogy meg nem eskütt, de az tisztek diffidálnak neki, és tartanak, ne légyen csinált ember. Ő amint veszem észre, Felséged mellé kívánkozik, de particularibus teszen relatiót, ha mind igaz.

Én Felséged Kegyelmességében ajánlván magamat, maradok Felségednek alázatos szolgája és igaz híve,

Sz[entiványi] J[ános]

---

¹⁸⁸ Örömöt lő: ágyúval lőnek, hasonlóan a mai tűzijátékhoz.

P. S. Ebergényi Kálló felül jön erre. Szatmárt építetteti az német, Rabutin commandíroztat Szőlős felé, hihető onnan is, Szatmár felül is, az Tiszán túl is kezdik el az operatiót.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

42.

Zaluce, 1711. május 17.

II. Rákóczi Ferenc levele Szentiványi Jánosnak

Elítéli panaszkodásukat. Részletezi a császár, I. József halálával előállt helyzetet, az orosz segítséget, akik legyőzték a kijevei palatinust és a tatárokat, továbbá, a török háború lehetőségét, melytől tart a bécsi udvar. Tartsanak ki Munkácson, az ellenség nem tud ide hadakkal jönni, ugyanis nem tudja ellátni magát a területen. Rhédey Ferenc is bizonyosságot tesz Esterházy Antal és a fizetőcomissarius meneteléről. Pálffy János levelét elküldi Sennyey Istvánnak. Bagossy Mihálynak nem szükséges kegyelmet biztosító irat. Urbik lovairól parancsát továbbítsa főlovászmesterének. Károlyi Sándor regimentjéről tájékoztatást kér.

Alkalmas időtől fogva kitetszik: mennyiben hanyattassék az kétség és remenség habjai között még Magyarországon fent lévő Híveink elméje; és az midőn az Kegyelmed 9-na¹⁸⁹ és 12-ma¹⁹⁰ írott leveleit olvasom: még azok között is oly különbözőséget látok, hogy, ha Kegyelmed nem írta is, – de méltán veszendő-félben ítélném dolgokat lenni; melyet minekutánna régen praevideálván, úgy kívántam dolgaimat kormányozni, hogy, ha egyesegyedül hagyattnék is: mégis, Isten után, mások pártfogása által lehetne reménlenem hazám boldogulását, – kivált már most, interveniálván a császár halála, – mégis, nem lehet keserűség nélkül értenem elméteknek habozását, azmidőn rész szerént végső resolútiókkal nevelitek reménségemet, s assecurál Kegyelmed a tisztekről, s rész szerént mások példáján megütközvén, magatok között erővel – csaknem, mondhatnám, diffidálván egymásban, – a sok rosznak praevisiójával confundáljátok magatokat. Mert ugyanis, az midőn maga helyesen Kegyelmed animadvertálja: amennyiben virradott fel szabadságunknak napja a császár halálával? animadvertálja: mennyiben hányja az hab az embereket, de mégis assecurál, hogy lélekben találom Munkácsot, – s másfelől 12-ik¹⁹¹ írott levelében fél, hogy egynéhány napok alatt újabbakkal meg ne szomorítson, elannyira, hogy mindezekben kéntelenítetttem

---

¹⁸⁹ Május 9-én.

¹⁹⁰ Május 12-én.

¹⁹¹ Május 12-én.

tapasztalni az Istennek csudálatos munkáját hazánk dolgaiban, aki ittenvaló fáradságos munkáim által vígasztal, s nemzetem gyengeségével, óránként hanyatló sorsával szomorít; s igenis, méltán úgy van dolgotok, mint az tenger habjai között kétségbeesett apostoloknak: de bóldogtalan eszetekkel mégis nem az Istenben vetitek reménségteket, s igyünk igazságában, – hanem nékem panaszkodtok, s azt gondoljátok, hogy lehessen emberi mód szerént többet cselekednem, mintsem cselekszem, s politíának tartjátok hol exaggerálni a dolgokat, hogy mintegy ösztönözzetek, – hol bíztatni, amikor valamely reméntelen dolog által látjátok villámlását a szerencsének, elannyira, hogy bizonyára magamnak is confundáltatnék elmém, si non confiderem in Domino, sicut mons Sion, – kivált minekutána szent kegyelmének fényét és jelét nemzetemen tapasztalomaz császár véletlen halála által, akinek alig hallottuk meg halálát: csudáltuk egy-eleintén, s megesmértük bölcs ítéletit Istenünknek; de midőn halljátok, hogy ezzel egészen ki nem hólt a német Magyarországból, sőt fenyeget benneteket: fogy bennetek a reménség, újonnan haldoklotok, s rész szerint kívánjátok, hogy bíztassalak benneteket, másfelől bennem is nincsen bizodalmatok, – mintha az én hatalmomba volna noscere tempora, quae Pater posuit in potestate sua, s én erővel vehetnék másokon. Valjon lehet-é okos gazdának learatni a búzát, míg meg nem érik, avagy azt erőltetni, hogy megérjék idejének előtte? És ha szintén semmi egyéb difficultás nem volna is az magazinumotok állapotjánál s a föld pusztulásánál: lehetne-é most segítségtekre hadat indítanom, – holott magatok alig tudtok elélni? s azt vélitek, hogy azon pusztá földön s Munkács környékén, a honnan a Kegyelmednek irott levelek szerént mind a nemesség, mind a nép általtakarodik a Tiszán, – mégis azt vélitek, hogy bloquadálni fog benneteket az ellenség, s ott, a tartományban, amellyet maga láttatik pusztítani, hogy tik ne élhessetek el, azt gondoljátok, hogy ő kíván nevezetes corpust tartani ellenetek? Látja Isten, szánom értetlenségteket; és a midőn annál amit írtam s amit cselekeszem, többet ne cselekedhetem, s ha azoknak nem hisztek, haszontalan elmémet rátok fárasztani, – mert hanyatt-homlok láttattok rohanni a veszedelemre, noha azt véltem volna, hogy nincs közöttetek oly gyenge-elméjű ember, aki a császár halálát, a török háborújának kétségét, a kitűl mégis fél a bécsi udvar, s minap az chioviai¹⁹² palatinustés az idejött tatárságot keményen megvervén a muszkva, contemnálja hosszas és akarat nélkül való készületit, s a baváriai Electornak¹⁹³ országafelé való jövetelit megfontolván magában, által ne lássa, hogy ezek által reménlhető változások csak ezután két s három hónappal történhetnek, amikor tudniillik a táborok mindenünnen megindulván, és közelítvén egymáshoz, a confusiók szaporodván, – kinyilatkoztatják Isten csudálatos

---

¹⁹² Értsd: kijevei.

¹⁹³ Értsd: bajor választó.

munkáját, és az Esdrás profetiája szerint, ha Drabetiusnak nem hisztek is: az kétféjű sasnak meghalván egyik feje, – égni fog az mellye!

Reménlem, már eddig vehette Kegyelmed minapi levelemet is, s abból általlátván mind Antal úr menetelit, mind az hadakozás megszűnése iránt való opíniómat: épen oly móddal, a mint Kegyelmed maga is ír Ebeczkinek, már itt is praevie resolváltatott vala az idevaló mediatorunktul, s admoneáltatnak pro interim is az ország columnái ad unionem animorum és amovendas praecipitationes. De reliquo, Rédei Ferencz maga tehet bizonytságot Antal úr és az fizető-commissarius menetelirül, és annectált s mindenüvé küldendő pátensim által megértheti akárki is továbbvaló szándékomat. Pálfinak szöllő levelet includáltam a Főcommendansnak, – csak jó alkalmatosságot keressetek az elküldetésére.

Bagosi Mihálynak nem szükséges particularis grationalis-level; ha akar pátensemben publicáltamnistia mellett visszajüni, – jóval jó; s ha nem – a mellyet inkább hiszek, – lássa, mit csinál!

Urbik lovairúl jól reflectálok magamat, hogy lovászmesteremnek adta Kegyelmed, mellyet nékiek is tudtára adhat.

Károlyi regimentjérül könnyű lesz a dispositióm, – csak informáltassam az kapitányok és egyéb tisztek számárul; a mint is kívánom, hogy ez iránt circumstantialis projectumot küldjön Kegyelmed.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 665–668.

43.

Zaluce, 1711. május 17.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Vette Rhédey Ferencz által küldött levelét. Ne panaszkodjanak, tartsák az erősséget. A Pálffy Jánosnak szóló levelét siessen továbbítani, nehogy Esterházy Antal érkezését ellenségeskedésnek tulajdonítsa. Esterházy Munkács és a készletek fölött nem rendelkezhet.

Vettem az Kegyelmed Rédei Ferencz által küldött levelét, melyből teljes vígasztalással értettem én is, hogy az kétségtül okoztatott habozások között a minapi levelemben irott császár halálával legalább ideig megvígasztaltatott Kegyelmed, alattvalóival, s tapasztalni kezdi Istenünknek rajtunkvaló kegyelmét. Megvallom, csudálhatja aztat kiki, s méltán ezen változásokban nevedkedhetik reménsége, ha szintén most eleintén szorongattatni láttatnánk is

még ; noha ösztönt az ellenségnek adni nem kívánok az progressusra, – a mint az előbbeni levelemben is megírtam Kegyelmednek, – bárcsak Isten addig erősítse az Kegyelmetek szívét, a míg három-négy hólnapok alatt a külső circumstantiák szemlélésével meg nem világosíttatik elménk; s bizonyára nagy Isten-ostora vólna, ha csak addigis nem tudná magát mególtalmazni oly nevezetes erősség; mert valaki az hadakozásnak folyását tudja: könnyen általértheti, hogy haddalaratás előtt ki nem mehetek, se a praesidiumot meg nem szaporíthatom a magazinumban történhető defectusok miatt; – csak arra kénszerítem tehát Kegyelmedet, hogy kormányozza úgy alattvalóinak elméjét, hogy ily helyes okra nézve várják állandósággal – bizonyára mondhatom – felettébb is jól indult munkáinknak effectusát. Avval senki magát ne vigasztalja, hogy különben cselekedvén, otthonn csendesen nyugodhatik; mert látván azt, hogy azon praesidiumnak semmi oka nem lehet a feladásra: bizonyára, rendre akasztatom őket, valakiket közzülök otthonn találok! Mert, haugyan csak tovább is hadakozni kényteleníttem törvényes szabadságunk ótalma mellett: senki oly hadakozásra ne várjon ki, a mellyet pórságbúl és otthonnlakosbúl támasztani kívánnék; szükségem nem lévén tehát reá akkor: oly fidelitást nem mutathat, a melylyel ezen vétkét obliterálja. Melyre nézve szükséges, hogy Kegyelmed megküldje ide az egész praesidiariusok nevét, a mint a mustra és regimentek könyvében fel van írva. – Azt is penig bolondság vólna akárkinek is elhinni, hogy az egy-két erősség veszedelmével praeccludáltatnék minden módja továbbvaló hadakozásunknak, – mellyet ha pór-haddal, erősség nélkül kezdhettem: bizonyára ezután jobb módod lesz benne jobb haddal és jobb időben; mert, ha egyedül maradok is: de Istenemben helyeztetett reménségem – tudom, – meg nem csalattatik; s akkor is csak azon keseregne szívem, hogy a nagymértékű gyengeségét és hozzámvaló háládatlanságát látnám, s az egész nemzetem között nem találnék annyi magyart, a ki egy váramat meg tudná óltalmazni!

Pálfinak szólló leveletem sietséggel küldje Kegyelmed, hogy Antal úr menetelit ellenségeskedésnek ne vélje lenni; és noha subsequenter is fogja Kegyelmed ez iránt tudósításomat venni: azalatt is kívántam tudtára adni Kegyelmednek, hogy akármit praetendáljon Antal úr: de az erősségek commandója alá nem adattattanak, se az magazinumok nem bizattattak dispositiója alá, mellyekbül se particularis, se közönséges szükségére erogálni semmit sem lehet, – mellyeket szükséges is, úgy observáljon Kegyelmed, hogy ez iránt mind maga autoritássát, mind akaratomat és parancsolatomat manuteneálja és effectuáltassa.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 668–669.

44.

Javoro, 1711. május 17.

II. Rákóczi Ferenc a Munkács táján való (lévő) lovas hadaknak

Megkapta a Munkács alól, május 10-én írt levelüket. Örül hűségüknek és biztosítja őket fizetésükről.

Spectabiles, Magnifici, Generosi et Egregii, Fideles Nobis dilecti!

Salutem, etc. Kedvessen vettük Munkács alól 10. praesentis Kegyelmetek s Hűségtek levelét, mellyet vígasztalással olvastunk, hogy mind ezen reménten confusiók alatt is, megemlékezvén hazájához s hozzánk való igaz hűségérül, nemhogy az hitegetéseknek engedett volna: sőtinkább azon hűségének megtartásával resolválta magát állhatatosan, következő boldogulásunknak velünk együtt való keresésére, – kire Isten ő szent Felsege maga kegyelmességébül, ha valamikor, most kiváltképpen mindenfelől utat nyitott, melly által csalhatatlanul boldogulásunkat várjuk, s el is nyerjük. Azalatt is kívánván Kegyelmetek subsistentiájárul provideálatnunk: tettünk arrúl dispositiót, hogy arra rendeltetett commissarius által, bejövetele alkalmatosságával fizetése ikegyelmeteknek s Hűségteknek lehessen. Isten boldogítván pedig bennünket: ilyen állhatatos hűséget megjutalmazni kívánjuk. Easdem in reliquo bene valere desiderantes, etc.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III. Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 670–671.*

45.

Munkács, 1711. május 18.

Pálffy János levele Sennyey Istvánnak és a munkácsi őrségnek

Eleonóra császárné kegyelmet ajánl nekik, várják Károly király beiktatását is. Ne álljanak ellen, adják át a várat, különben elsáncolják és elfoglalják. A védőkkel mint tolvajokkal fognak bánni.

Isten álgya meg Kegyelmeteket!

Tudtára kívántam adni Kegyelmeteknek, hogy szintén ezen órában érkezvén curier a koronázott regnás császárnétul, melyet kívántam ultroneus Kegyelmeteknek bővebb értésére adnom, ő Felsege kegyelmit és gratiáját, hogy szintén úgy kívánja megtartani azt, valamint a

szatmári pacificatióinak alkalmatosságával végeztem, valamint a kiadott punctumok föl vannak téve, amint Felséges Carolus királyunk¹⁹⁴ ratificatióját is naponként várván, mert már útban is vagyok. Ezen ezen ő Felsége kegyes szándékát is azért kívántam Kegyelmetekkel közlenem, párját levelemben in extractu includálván, hogy annyival is inkább tapasztalhasa hazám és nemzetem való igaz munkálkodásomat. Mivel pedig olyan szerencsés nem voltam, hogy velem nem akart végezni, hanem másra bízom, akivel végtére is kéntelenítetni fog Kegyelmetek, de nem úgy, hogy practicájok legyen, hanem vagy rabok, vagy amíg tarthatni fogják, csak tartsák, sőt azután is akik kezembe akadnak, nem bánok úgy mint kuruccal, hanem mint tolvajjal és aki királya ellen fegyvert fogott. Amint hogy oly sáncokat is fogok körös körül csináltatni, s iparkodni fogok, hogy se ki, se be ne mehessen, hanem ha veszni kell, vesszenek mindnyájan. Nékem is nagyobb böcsületemre válik, amidőn kezemben lesznek egészen s erővel arra kényszerítem. Azok pedig, akik okai lesznek, hogy föl nem adatott a vár, adgyanak Isten előtt számot, mert tudom, sokan vannak, akik örömet ma kimennének, ha az előljárók bocsátanák. Ma azonban megmarad az armistitium, holnap lőjön Kegyelmetek amennyit akar, én pedig holnap megyek praevie dispositiókat tévén. De Kegyelmeteket még maradéki s gyermeki is ezen balgatag cselekedetiért örökké fogja átkozni. Mivel az jószágit is azoknak fogja adni Felséges királyunk, s méltán is, akik az ő hívségére serényen visszajöttek. Isten Kegyelmetekkel. Költ Munkácsi táborbul die 18. Maj. 1711. Kegyelmeteknek jót kívánó,

Gróf Pálffy János m. p.

[Külső címzés:] Ez levelem tekéntetes és vitázló Sennyey István commendans uramnak és az egész Munkács várában levő guarnizonnak ő Kegyelmeknek közönségessen adassék Munkácson.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

46.

Munkács, 1711. május 19.

A munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ III. Károly

¹⁹⁵ A levél Litera D. megjelöléssel levélmellékletként maradt fenn.

Elutasítják Pálffy János követeléseit, ne tolvajokként bánjanak velük. Jogi érveléssel támasztják alá, miért nem kell átadniuk a munkácsi várat és miért jogtalan Pálffyék követelése.

Méltóságos General Feldmarschall nekünk jó Urunk!

Tegnap napon vevén Excellentiád méltóságos levelit, kit is megvalljuk szomorúan olvastunk, látván abból hogy mind ennyi szíves declaratióink, s resolutióink után is, melyekkel mind Hazánk s nemzetünkkel való egyetértésre mind megkoronázandó Királyunknak igaz hívségire is offeráltuk magunkat s mégis Excellentiád mint tolvajokkal s királya ellen fegyverfogókkal akar velünk bánni. Álljon azért Excellentiád akaratján és mivel úgy látjuk, mindezen szép resolutióink, melyeknél se Excellentiád igaz okokból többet nem kívánhat, se mink sem ígérhetjük többre magunkat, nem elégszik meg, hadgyuk Istenre s légyen bírāja, s ítélje meg, ha mink lészünké-e a következő vérontásnak s hazánk pusztulásának okai, vagy Excellentiád. Boldog Isten, nem keserves-é az mikor mink azt kérjük, hogy engedgye meg Excellentiád, had lehessünk igaz hívei megkoronázandó regnans Királyunknak, s nem engedi. Semmi fegyverkezést nem akarunk elkövetni s Excellentiád pedig arra kényszerít s nem egyéb okból pedig, hanem csak azért, hogy az más ember jószágát, kinek conservatióját az ura reánk bízta s akar maga is igaz híve lenni megkoronázandó királyának s igaz tagja hazájának, adgyuk valakinek, s avval hitetlenekké, hamis szolgákká tegyük s megcsúfoltassuk az egész világgal, sőt Excellentiáddal magunkat. Azon is nem kevésbé csudálkozunk, hogy Excellentiád most is mind azt hányja szemünkre, hogy az szatmári pacificatio punctumát meg akarjuk vetni, sem levelünkből, sem izenetünkből soha még nem vette, melyet is míg principalisunk is jónak agnoscál lenni, s amplectálta volna is, ha interregnumra nem bocsátotta volna Isten ő szent felsége hazánkat, jól tudom annak ideiben amplectálni is fogja.

Csudálatos az is előttünk, hogy azon erősséget minden vérontás nélkül annak akarjuk annak ideiben adni, valakinek az ország törvénye parancsolja, s kívánja, s mégis törvényünk ellen azt kívánja Excellentiád, hogy annak adgyuk az ki még most talán nem is kívánja sokaknak vérontásával. Nekünk bizony úgy tetszik, hogy az ilyen kívánság hasonló annak kívánságához, az ki valakinek akármiét törvénytelenül el akarja venni, nemcsak e világnak, de Istenünk parancsolatja ellen is s vajon ezeket kell életünk elfogyásával, s magunk s gyermekeink jószágának elvesztésével fenyegetnünk. Be méltatlan s azért keserves szívbeli

szorongattatások ezek, mert ha akár az Felsőes özvegy császárné, avagy Felsőes Carolus¹⁹⁶ király tudná ezen resolútiókat, lehetetlennek tartaná, hogy a kereszténység eresztene ezen resolútióknak azokra, melyeket Excellentiad rajtuk nevezettek alatt elkövetni igyekeznek. Kire nézve kérjük tovább is Excellentiadat, sőt megkoronázandó királyunk hűségire s igaz magyarságára obtestáljuk, ha csak addig is hagyjon Excellentiad békét nekünk, még megnevezett principalisnak ezen resolútiókat tudtára nem adván, mitévő legyen, mindezek után is resolútiókat s parancsolatokat nem vészi Excellentiad. Ne vegye Excellentiad magára ezen Isten előtt nagy számadásra való cselekedetet, ne ítéltesse meg Excellentiad magát az egész világ patientiái előtt s talán ne gerjessze őket ezen méltatlan mortificatióknak mind magára Excellentiadra disgustusra, mind pedig talán fegyver által is teendő ulciscientiájára ezen cselekedetnek. Lám az felsőes császárné is az Excellentiad által nekünk per extractum transmittált leveliben a sokszor említett pacificatióknak solemnitását a Felsőes király visszajövetelire és a regnicolák approbatiójára (ha németül jól értjük azon levélnek interpretatióját) , eltiltotta s tiltja Excellentiadat, hogy valakik közlünk ezen punctumokat acceptáljuk, azokat ne háborgassa, melyeknek mi megvetői se nem voltunk, se nem vagyunk, és csak azok ellen fegyverkezzék Excellentiad, valakik újabban dissensióra és motusokra igyekeznek, melyeket nekünk elkövetnünk Isten óvjon. Ne impediálja¹⁹⁷ Excellentiad az Felsőes Carolus királynak is evvel az irritatióval és méltatlan vexájával mind az megkoronázását, mind szegény Magyarországnak való csendes uralkodását. Melyben sem minket, sem principálisunkat, ha az egész országnak úgy fog tetszeni, contrariussuknak lenni ne ítéljen, ha pedig tovább is ezen teljes igazsághoz fundáltatott kérésünk és obtestatióknak által nem compungáltatik Excellentiad, mi újabban reiteráljuk protestatióknak, kívánván mind az Felsőes császárné s mind palatinus urunk ő hercegsége s az egész ország, sőt kereszténység előtt ártatlanságunkat declarálnun. Melyet is elkövetni semmi képpen el nem mulatunk.

Maradván Excellentiadnak kész szolgálai az egész munkácsi praesidium

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

47.

Munkács, 1711. május 20.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

---

¹⁹⁶ III. Károly

¹⁹⁷ A szövegben a perpediálja vagy propediálja szerepel rövidítésként, de értelemszerűen az impediálja, azaz akadályozza szónak van itt értelme.

Május 15-én megérkezett a német a vár alá. Jankovich Jánost és egy trombitást küldtek hozzájuk, hogy megismerjék Pálffy szándékát, aki el akarja foglalni a várat, ellenségként közelít. Tartózkodnak az erőszaktól, csak védekeznek, Rákóczi magánbirtokaként védik a várat. Ismét fellázadtak ellene, Nagyidai Sámuel és Péchy Miklós szerepéről. Károlyi Sándor is megérkezett, próbálják az őrséget megingatni. Pálffy távozott, Georg Wilhelm Löffelholzot hagyta itt a sereggel. Ebeczky István, Esterházy Dániel, Károlyi Sándor leveleit feltörték a rejtjelekkel együtt. Új rejtjelekre van szükség. Horváth György szolgál placzmajorként, Ritter alkalmazást kíván.

Felséges Fejedelem jó Kegyelmes Uram!

Az német 15-a¹⁹⁸ szállott ide corpus, de már praevie tudván szándékát, lövettük. Hát 16-a is, ugyanakkor az nap is háromszori álgyu lövéssel köszöntöttük, semmi egyéb hostilitást nem követvén, és jól lehet praemittált leveleibül értettük szándékát Pálffynak, mindazáltal Felséged parancsolatjához tartván magunkat, egy trombitásunkat Jankovich urammal expediáltuk, megtudására mit akar. Útban találván general adjutantját, más tisztekkel edgyütt, ugyan oda ment, és végére menvén, hogy úgy jün, mint ellenség, és az várnak feladását urgeálja. Reportálása után, mind szóval embereink által, mind írásunkban replicáltuk, nem adgyuk, teljes és törvényes relatiókat adjungálván. Mindezek mint folytak légyen, tudom circumstantialiter meg fogja írni Felségednek méltóságos generalis uram reménlem accludálni fogja az interveniált scriptumokat is, akiket szükséges az egész keresztény világ előtt is manifestálni, mert az császárné sem kívánja azt, amidőn felteszi levelén, az melyet Pálffy uram ide transmittált, hogy senki jószágát az fiscus nem foglalhatja el, és ő Excellenciája csak azok ellen álljon, akik ellenségeskednek, ő excellentiája pedig a Felséged jószágát is kívánja, ellenünk pedig minden offensive való dispositiókat teszen, holott Felséged parancsolatjához accomodáltam magamat, minden offensive való dolgokat elkerülni kívánjuk, defensive lenni pedig magunkot resolváltuk közönségesen. Mibennünk Felséged ne kételkedgyék, omnia enim volumus facere, quae resolutas vires deceat obligatiom szerint, bízván Felséged kegyelmességében és assecuratióiban, részemrül eljárók, tudom Felséged is megemlékezik hűséges szolgálatomrul, assecuralom pro Deo Patria, et Gloria sine honore extrema tentabo. Abban sem ütkezem meg, hogy a minapokban Nagyidai és Péchyék által offendáltattam, vevén Felséged 11-ma¹⁹⁹ praesentis írott levelét, talán már alkalmasint inficiáltatott az hadak általok, értetlenségek által, mert 188 az reserva, melyet készen tartottam az malmot őrző

---

¹⁹⁸ Május 15-én.

¹⁹⁹ Május 11-én.

hajdúságnak secundálására , az két kapunál kétszázból álló, újobban támadott volt reám, sine ulla absolute ratione, akkor is Péchy volt az oka, mert ő odafel az felső várban rendeltetett, ante ipsum casum itt alatt közöttük volt. Csak hajszálon maradt meg az életem, az tiszték is elrejtén magukat az nagy lármában, csak magam mentem közikben. Ha megszaladtam volna, infallibiliter által estem volna rajtam, de látván már az confusiót gyalog és fegyver nélkül, az egy szablyán kívül és nád pálcán csak közikben mentem. Inter caetera hánták vetették fizetéseket, úgy parancsolta kiadni hórul hora mind az előtt úgy mundér és fegyver híával vadnak, én vagyok annak az oka csak, hogy fizetések ki nem adattatik, adjam ki nekik, mert pénz csak nálam marad, ha azért Felséged nem írt nekik, szükséges hogy írjon Felséged. Nehéz lesz a tüzet megoltani, ha lángban indul, ártatlan vér omlik, kicsoda lesz az oka, a várat is gondatlanságok által elvesztik, nekem mindegy akár discutus, akár indiscutus zélusok által elvesznek, ha megestek egyszer, akár mit csináljon Felséged azután, ők is, azzal az casus nem revióltatik, ha elvesztenék egyszer. Ezen alkalmatossággal semmi levelek nem érkezett, tudtomra.

Mi jó resolútióban vagyunk mindnyájan, csak abban tartson meg bennünket az Isten tovább is. Azt is tudom, minden mesterségeket veszen élül, az ellenség miként veszessen öszve bennünket, minket az alattavalókra, azokat ellenünk ingerelvén, lészen mindazokra szorgalmatos vigyázásom levelek s cédulák elhányattatásán, szózatokra s egyébbre. Csak Felséged is igyekezzék az secundálásón, hogy az had túrhetetlenségre ne fakadhasson és azáltal kivált, ha az szükség szaporodni fog, melyet óránként várhatjuk. Tudom amikor ideit tapasztalni s látni fogja, el sem mulatja Felséged, kire Isten segítse is Felségedet szívesen óhajtjuk közönségesen.

Leveleim penetráltak eddig Felségedhez, micsoda gondolkodásban voltunk itt azon históriák felül, azokbul kitetszett, nem sokat ellenkeztünk Felséged intentiójával, ha olvasom Felséged Sennyey uram ő nagyságának szóló levelét.

Károlyi tegnap egész adhaerens tiszteivel érkezett ide, az táborrúl sokképpen corruptióval is, nagy adományokkal, ígéretekkel, assignatiókkal, tam in genere quam in particulari tate adták s próbálgatták barátságot. Tudgyuk ugyan egészen most az austriai udvarnak Munkácsra az coronatióra és mostani regimentjire nézve is, de nagyobb az hazának s Felségednek, azért itt nem effiálhatván semmit Pálffy uram ő excellentiája elment nagy fúriával és szitkolódással s fenyegetéssel, Löffelholzot itthagyván az haddal, aki is ma elszállott az szemünk elül, mivel megüzentük, menjen el onnan, mert nem jó lesz. Az Felséged kerte mellett szállott volt meg, az pénzverőháztúl fogvást fel az bartházi út felé nem quietálta a helyét és szállott Podhérung felé való részén az városnak. Hat eöllyet ott kin az

malmot erősítettük, jól is vigyázunk annak oltalmazására. Az száraz malomnak két köve ma indult meg, az ketteit ezen a héten elkészítik. Az lovásznak perorálván tegnap, behoztam az palánkban, már bátrabb vagyok sokkal, mert egyiket az másikkal fogok zaboláznom.

Ebeczky, Esterházy Dániel, Károlyi, minden leveleit Felségednek resignálták Pálffyynak ő excellentiájának az clavisokkal edgyütt, ex certa habeo relatione, Felséged jól vigyázzon, ha mi olyast írnak, onnan lesz, nem azokbul akiknek adott az clavisokat Felséged.

Már én nékem is meg kellene változtatnom az clavisaimat, ha bizonyos alkalmatosságom lészen el nem mulatom. Lesz éppen azért Felséged azon, hogy vagy Felséged külgyen expressusa által cum declaratione clavisokat, vagy általa várjon tülem. De ezekkel élni talán nem fog, igen hihető, mivel ad similitudinem horum voltak clavissaim Károlyival, Dániellel és Ebeczkyvel noha nem ezek, de ha vagy Felséged levele, vagy az enyim intercipiáltatik, sok-sok turbával kitapogathatja kuriózus ember, valamint én Ebeczky Sámuel levelét, akit írt Dánielnek, post traditionem Cassoviae felszakasztottam, és ex curiositate megfordítottam, minden jót írt, sőt ha bémehetett volna azon levele, nem hiszem feladták volna, mert az ilyen privata correspondentia sokat ponderál.

Ritter accomodatiót kíván, én Felséged dispositiója nélkül nem adhatok, intertentiója kijár. Felséged alázatos szolgája,

Sz[entiványi] J[ános]

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

48.

Munkács, 1711. május 20.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Május 17-én megérkezett Pálffy János 2000 lovassal és néhány száz gyalogossal, követeli, a várat adják át, mint Ungvárt Bercsényi Miklós kezéről. Nem ért el eredményt, elment, itthagya Georg Wilhelm Löffelholzot. Nem ellenségeskednek Rákóczi utasítása szerint. Részletezi álláspontjukat. Fogynak a készletek, elsősorban pénzre, de leginkább Rákóczi segítségére lenne szükségük. Szentiványi János is megfelelően jár el hivatalában.

Felséges Fejedelem, nékem jó Kegyelmes Uram!

Undecima maii nékem írott Felsőged leveleinek vétele után más nap, úgy mint 17-ma praesentis,²⁰⁰ midőn Ungvárral minden kényszerítés nélkül megajándékozták volna Pálffy uramot ő nagyságát, eljőve ide is, mintegy circiter 2000 lovassal és ednéhány száz gyalogossal, oly igyekezettel, hogy Munkácsot is, mint Ungvárt Bercsényi uramtúl, adassa vélünk valakinek Felsőgedtúl. De itt úgy nem vihette szándékát végben, hanem harmadnap alatt lévő sok fenyegetőzése és morgolódása után, midőn legkisebb változás nélkül való resolúciónkat tapasztalta volna az fel nem adás iránt, visszamenne s hagyva itt Löffelholzot az megnevezett számú haddal, szállván az városnak, Podhérung felől való kertje alá. Ki is még eddig minden hostilitas nélkül csendesen volt, mivel mink is Felsőged Kegyelmes parancsolatja szerint, noha itt lábunk alatt szenvednünk nehezen esett, de legkisebb hostilitást sem követtünk el, declarálván nékiek magunkat, hogy már mi senkinek ellenségei nem vagyunk. Mivel ellenségünket Isten ez világbul kiszállítván, nincs ki ellen hadakoznunk, s minden utakon, módokon kívántuk s kívánjuk is az tovább való vérontást s hadakozást távoztatnunk, s ámbár itt fetrengjen is előttünk, de valamíg ő el nem kezdi, s quoquomodo okot nem ad az defensióra, mink az csendesen leszünk.

És noha sokféle helyes és refusálhatlan argumentumainkra, melyekkel az hostilitástul kívántuk elméjét elfordítani, semmi se jó, se rossz ratiót egyebet nem adott, hanem csak, hogy adgyuk fel a várat s azt sem tudta mondani, hogy kinek s ki kéreti tőlünk, nincsen is éppen semmi oka, miért kívánja tőlünk s garázdálkodjék velünk. Mindazonáltal mivel látja, hogy már csak magunk maradtunk, kik Felsőged igaz szolgálói lévén, minden igaz ok nélkül másnak adni, noha az lelkiismeret sem vihette reá, tartok mindazonáltal attúl, hogy csak nagyobb gloriáért is, hogy tudniillik ő nagysága hódította meg nyolc esztendő után az egész Magyarországot, nem erővel ugyan, de sokféle mesterségekkel és factiókkal, tovább is ne igyekezzék szándékát continuálni. Kire nézve szükségesnek ítélttem Felsőgednek alázatosan tudtára adnom, hogy Felsőged conservatiójában ezen erősségének, minden utakat és módokat serényen és mentül hamarébb lehet elkövetni s végben vinni méltóztassék. Mert noha még most az benn való hadnak igen szép resolútióját lenni igazán írhatom Felsőgednek, mert még eddig sok fogyatkozása miatt sem lehetett disgustusa, ha mindazonáltal jobban kezdenek bennünket szorongatni, félek, hogy hamar megúnni szokván ezen mi nemzetünk még az jót is, annyival inkább az ilyen alkalmatosságával lenni szokott fogyatkozások miatt, mostani szép resolútiója ne változzék. Mert most is már az pénzbeli fizetésnek jobbítását kezdi emlegetni, mundért kíván s csak kicsiny fogyatkozása essék is akár kenyérből, akár húsból, zúgolóság

---

²⁰⁰ Május 17-én.

nélkül nehezen állhatja el. Itt ugyan még Istennek hála fogyatkozásunk nem volt igen sok, s nincs is, hanem pénzünk igen kevés vagy, lisztünk az alsó praesidium számára semmi sincsen, nem is lesz, mihent az malmunk elvész, s talán nem ártana Felségednek egyéb bizonyosan remínlhető jóval is vigasztalni s bátorítani az hadat, mert akármiben is hamarébb desperatióban nem viszen senkit is, mint az reméntelenség, de a jó reménségért, mint az purgatóriumbeli lélek, könnyebben szenyvedheti akárki is ideig való nyomorúságát. Én ugyan valamit számmal s elmémmel is végben vihetek köztük, azt bizony el nem mulatom, s Szentiványi uram is, igazán írom Felségednek, indefense jár el hivataljában, de az Felséged vigasztalása, mind ezeknél incomparabiliter többet nyomna, amint is elvárom ezután gyakrabban már Felséged vigasztalását.

Kívánom tartsa Isten Felségedet szegíny hazánk boldogítására, sokáig friss jó egészségben. Felségednek holtig igaz híve és szolgálja,

Sennyey István m. p.

P. S. Minemű instructióval expediáltuk vala embereinket Pálffy uramhoz és arra minemű választ adott, íme in paribus alázatosan includálom Felségednek.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

49.

Javoro, 1711. május 20.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Az ország helyzetéről és Pálffy Jánosról. Csak ha az ország törvényei szerint kiviszik az idegen hadakat az országból, akkor jön haza az országgyűlésre. Zay András kijöveteléről megírja, hogy saját maguk megőrzéséért utasította erre, valamint azért, hogy az ellenségeskedést beszüntessék. Tartsanak ki és bízzanak benne.

Az Kegyelmed Bányász által írott levelére alig tudok egyebeket válaszolni, mint a mit Kegyelmednek 10. és 17. leveleimben írtam; annyiban vigasztaltatom mindazonáltal a mennyiben látom az Kegyelmed velem megegyezett opinióját, s az által annyivalisinkább remélem resolútiójának állandóságát; mert ugyanis, ha azon declaratióval sem contentáltatik Pálfi, – az egész nemzet által fogja láthatni az bécsieknek titkolt álnokságát, és nagyobb veszedelmünkre igyekező szándékát, s securitást nem ígérhetvén magának, reménlem: Confoederatióink hűségében állandóbbá tétetik elméjük. Ha pedig, – a mit nehezen hitethetek

el magammal, – csendességben marad Pálfi, s országunk törvénye szerint kiviszik az idegen hadat az országból: bizonyára örömmel megyek az legitime convocálandó országgyűlésére, s megmutatom azt, hogy nemzetemet el nem hadtam, s eddigis nem romlására és az hadakozás által való emésztésére czéloztam: de állandó boldogulása exoperálásában minden interessentia nélkül fáradoztam s fáradozok is, nem gondolván avval a keserűséggel, a mellyet okoz nemzetem magához s hozzám való állhatatlansága, – kivált mivel az egész európai conjuncturák szerént is akár hadakozás, akár negociatiók által csalhatatlan reménységgel várhatom boldogulását. Mert bizonyára, az egész európai conjuncturák, – a mint írák, – oly favorabilisek, és oly nagy változásokra czélozók, hogy emberi mód szerént ámbár csalhatatlannak lássam is bizodalmomat: reménységemet mindazonáltal Istenbe és igaz igyünkbe vetvén, – hitem, hivatalom s kötelességem követésére annyival állandóbbá tétetik elmém.

Minapi levelemben elfelejtettem Kegyelmednek megírni Zaynak adott orderemet az lovas-haddal való kijövetelről, – mellyet magok conservatiójokra inkább, szükségesnek láttam lenni, kívánván egyszersmind ez által is eltávoztatnom az ellenségeskedést; mert megvallom, hogy a miólta a császár halálát meghallottam: semmiben oly szívesen nem fáradoznék, mint nemzetem elméjét oly egyenessé tenni, a mint kívánná törvényünk és hazánk közönséges boldogulása. De azalatt bizonyára azt sem múlatom el, a mire szükségünk lehetne in casu eventus contrarii, ha az Isten annyira megkeményítené némellyek szívet, hogy igazságtalanul kívánnák tovább is opprimálni édes nemzetemet. Kérem azért s obtestálom is Kegyelmedet, alattvalóival együtt, hogy ne hadjátok az kevés ideig tartó szorongattatásoktól obruáltatni elméteket, s ne rontsátok az hitetlenséggel lelketeket, mások példájával; bízzatok Istenünk után hitemben, hazámhoz s hozzátok való kötelességemben s szeretetemben: mivel bizonyára, lelkem ellen veszedelmeteket nem kívánom, s ezeket nem írnám, ha valóságokat nem látnám. A mint kívánom: Isten – úgy, mint az enyímet – erősítse elméteket s szíveteket, etc.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 671–672.

50.

Munkács, 1711. május 22.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

Jean Luis Rabutin de Bussy regimentje Acton ezredes parancsnoksága alatt Máramarosban, Montecuccolié Ugocsában, Szőlőssy Padsztarszki commandója alatt, Georg Wilhelm

Löffelholz Felsz és Szajnvill regimentjével pedig Munkácsnál van. Jó lenne elvonni őket és az ugozsaiakat. Ír továbbá a hírszerzésről, a lengyelországi, a moldvai és török háború ügyéről. Új rejtjeleket küldött. Horváth Lászlót kiengedte a tömlöcből.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Máramarosban vagy az Rabutin regimentje Actonnal, Montecuccolié Ugocsában, Szőlössy Padsztarszki commandója alatt, itt Löffelholz Felsz és Szajnvill regimentével s egy néhány batallio gyaloggal, várván többet magához, jó volna talán az máramarosiakat és ugozsaiakat is distrahálni, ezeket pedig felvevén és így megmenekednének az bajtól, Kudrics járt kuruc képében az szélekre, Papovico Felségedhez kémségben, ezek Károlyi tanácsából jártatják explanatorokat, mind Lengyelországban Felséged dolgainak kitanulására, Moldvában is az török háborúnak explicalására. Ezen bizonyos alkalmatosságom lévén, kivált ha elmehetnek, íme új clavisokat küldöttem, de addig nem élek vélek, míg válaszom nem jön, hogy vette Felséged aki talám lehet ezen alkalmatosság által.

Horváth László assecurált, bejön. Oly formán expediáltam és kivettem az tömlöcből, hogy Felséged adgyon gratiát a fejének, ha azért elköveti s bejön, meg is érdemli. Az semmit nem tud mondani, mivel a tömlöcből vittem fel, ha kézben akad is. Az előbbeni leveleimre való válaszáat elvárom Felségednek.

Hogy olyan szerelmes ábrázatú galanteria levelecskéket írom Felségednek, ne csudálja Felséged, okot akarok adni azzal Felségednek, hogy Felséged is szerelmes legyék (...) ²⁰¹olyat is, melyből valami nagy submissio és mintegy megijedett elménk magyaráztathatnék, de mind az olyanokat semmi egyéb igyekezetemre ne magyarázza Felséged, hanem egyedül csak arra, hogy az hostilitásnak minden okait, mely által hamarabb megeshetnék Felségedtől való elesése ezen erősségnek, kiváltképpen in his circumstantis, eltávoztathassam és mind nemzetünknek s mind jövődöbeli, annak rendi szerént megkoronázandó királyunk contentumával minden vérontás és hazánk pusztulása nélkül, Felséged számára mint maga örökét conserválhassam, amint is ezután is minden lehetséggel azon leszek, hogy az hostilitást, melynek jó kimenetele igen bizontalan szokott lenni, általam el ne kezdettessék.

Elvárom azért az előbbeni levelemben megírt okokra nézve is Felségedtől minden utakon módokon lehető, ezen erősségnek conservatiójára való és mennél hamarabb leendő munkálkodását kívánom, tartsa Isten Felségedet midnyájunk örömére sok esztendőig szerencsésen és maradok Felségednek holtig alázatos híve és szolgája,

---

²⁰¹ Egy lap a levélből valószínűleg hiányzik.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

51.

Zaluce, 1711. május 26.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Vette levelét, melyben tudósítja az ellenség Munkács alá érkezéséről. Kétli, hogy 17-én és 20-án írott levelét megkapta, melyek közt a Pálffy Jánosnak szóló is volt. Reméli a levél meggyőzi Pálffyt, hagyjon fel a vár meghódoltatásával. Amíg nem látják Bécs szándékát, hogy Károly herceget erővel megteszik-e királynak Pálffyék, addig ne kezdjenek ellenségeskedést. Pálffy szerint Károly hazafelé tart Barcelonából, de a hollandiai hírek szerint ott rekedt. Lehet, hogy folytatódni fog az európai háború, mivel a hatalmak nem engedhetik meg, hogy a Habsburg dinasztia bírja egyszerre a spanyol és osztrák koronát. Többet nem írhat, mert rejtjeleit Károlyi Sándor is ismeri, a Vay Ádám által küldötteket pedig nem tudja megérkeztek-e. Mindenesetre októberig eldőlnek kilátásaik, az alsó várat pedig a felsőből segítse.

Az Kegyelmed 20. Máj²⁰² írott leveléből értettem mind az ellenségnek az vár alá való szállását, mind 11-ma írott levelem vételét; melyre nézve kétséges vagyok benne, ha vehette-e Kegyelmed 17. és 20. küldött leveleimet? a mellyekbe Pálfinak írott válaszom is vala includálva.

Nem lehetett – megvallom, – intentiómat jobban secundálni, mint Kegyelmetek az praesidium nevével tett declaratiójában kiadta magát; de bezzeg, nem tudom, micsoda lelki-ismérettel felelhete úgy Pálfi, és az özvegy császárné hogy declarálhatta s parancsolhatta néki az velem egyetértők továbbvaló persecutiójokat? Reménlem mindazonáltal, hogy, ha levelemet veheti Pálfi: talám arra nagyobb reflexiót fog tenni, – látván sincera declaratiómat az egyesség aránt; avagy legalább, ha nekem is úgy declarálja magát, ad ösztönt, hogy tudhassam megírni Kegyelmednek, válasza szerént való resolútiómat, általlátván abból: ha fegyverhez kéntelenítettém-e készülni, vagy még lehet reménségem az jó állhatatos békességhez? S ennek bizonyosabb megtudásáért resolváltam expressus követemet küldeni is az magyarországi urakhoz; – de bizonyára, megvallom, megütköztem az császárné Pálfinak írott levelén, a melyben a szatmári pacificatiója már is halasztatik, et extra diaetam, az

---

²⁰² Május 20-án.

magyarországi otlévő urak deliberációjára relegáltatik, és a confirmatiója ugyan in substantialibus megígértetik: de mit fognak ők substantialénak tartani? – csak akkor fogják meglátni az Károlyi adhaerensei, a mikor interpretálni fogják.

Vígasztaltatom ugyan az Kegyelmetek szép resolutiójával: de qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit! Melyre nézve én, – látja Isten, – semmit sem múlatok el, a mi tülem lehet, de ellenségeskedést Kegyelmed se kezdjen, s én sem kezdhetek, míg meg nem látom: mi szándékban lesznek Bécsbe? és, ha fogják-é violentálni a diaetát, vagy csak annak convocatiója nélkül királynak agnoscálni Károly herceget, – mint Pálfi, levelében, – minden választási diploma és hit letétele nélkül? mert in illo casu édes nemzetem rabságának consentiálnom épen nem lehetne. Én azért pro utroque casu készen tartom magamat; de ehhez legszükségesebb az Kegyelmed és alattvalói állandósága: mivel egyedül csak az idő fogja kimutatni az Kegyelmetek segítségének útját és módját.

Károly herceget útban írja lenni Pálfi, s confirmálni láttatik a császárné levele: de az hollandiai hírek szerint azt hihetni, hogy Barcellonába rekesztetett, s magok is arra kéri, hogy ott maradjon, és a spanyor monarchiát manuteneálja; és mivel vi colligatoris Magnae-Imperii Anglorum et Hollandorum, – a mely mellett continuáltatik az európai hadakozás, – nem lehet egy fejedelemnek bírni az spanyor monarchiát és az Austriai Ház Németországban lévő örökös-országit és tartományit: kétségkívül azoknak elosztásáról már is gondolkoznak, – járulván ahhoz az császár választásában rövid idő alatt kinyilatkozandó controversiák is, kivált mivel Carolus quintus idejtől fogvást publico Imperii statuto excludáltatott az spanyor monarchiának ura az császári koronátul.

Mínezekbül láthatja Kegyelmed azért, mit remélhet szegény nemzetünk, s mi végre kívántatik azon erősségnek conservatiója, melytül rész szerint függ hazánk boldogulása, –s mely dicsösséges légyen Kegyelmednek is, az alattvalóival együtt, oly alkalmatosságban lenni, az mely által ily nagy szerencséhez sokat contribuálhat.

Mivel Kegyelmed most is olyan clavissal ír, a mellyet praevie megmondottam vala, hogy Károlynál is megvan, – nem lévén bizonyos abban: ha nem tévelyedett-é el az, a mellyet Vay úr tabellában resignált Kegyelmednek? még bizonyos nem leszek, hogy kezénél vagyon, több particularitásokat Kegyelmednek nem írhatok; annakokáért csak azt adjungálom, hogy nem szükséges, hogy Kegyelmed esztendőről gondolkozzék a várnak megtartásáról, s ebből következik, hogy az alsót is a felsőbül segítheti, – mert mindezek elválnak Octoberig legfeljebb, s még annál is rövidebb idő alatt megírom Kegyelmednek, mitévő legyen? s reménlem, úgy adja az Isten, meg is fogom mondhatni.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 673–674.

52.

Munkács, 1711. május 26.

Sennyey Istán levele Károlyi Sándornak

Megkapta a Naményi (?) által hozott levelet. A németek a haza egységét akarják megbontani és szembefordítani őket Rákóczival. Nem érdemes elfoglalniuk Munkácsot, nem ezen múlik az ország birtoklása, ha pedig törvényes uralkodó lesz, úgyis vissza kell adni Rákóczinak, ellenben az új uralkodó törvénytelenéget követ el és nem tudja megbékéltetni az országot. Naményi viszi a templomokhoz való eszközöket, a hajdúkat vissza kellene hívni.

Nekem jó akaró öcsém uramnak!

Ajánlom kegyelmednek atyafiságos szolgálatomat Naményi uram által küldött kegyelmed levelét kedvesen vettem, bizvást s méltán is küldhetett kegyelmed itt maradott egyet-mássáért, mert már eggyé tévén Isten bennünket semmi ratio nem hozza magával az kártételt akár melyikünknek is; de a mint látom az német nemzet nem hadgya reánk Isten által meglett egyesülésünkkel nyugodalmát édes hazánknek exoperálni hanem azon igyekezik, hogy Rákóczi Ferencsel újabb szakadást indíthasson nemzetünk közt, s azzal veszeitse édes hazánkat, kit is keserves lélekkel látok által, hogy Munkácsnak ily pertinenter és minden igaz ok nélkül való kívánásával meglesz, de bár csak okát foghatnám meg elmémmel, vagy hogy ők vernék a fejemben miért kell ezen az váron annyira kapni, mert csak ennek az nem bírásával Magyarországot bizony el nem veszi, s megvételével sem teszi magáévá jövődöbeli királyunk: hanem elvesztheti bezzeg ha el vételével ezen várnak okot ad az, per quaa eris tam oportuna quam importuna media könnyen megtörténhető újabb rehabíciójára való hadaknak introductiójára. Ellenben pedig könnyebben magáévá teheti örökös urának kezínél hagyásával eltávoztatván minden okot s instrumentumot, melyek szándékjoknak végben vitelit propediálhatnák. Mert hiszen ha magokévá teszik is Munkácsot ha csak igazán meg akar törvényeinkben tartani megkoronázandó királyunk bennünket, vissza kell adni Munkácsot az ő urának s ha csak positive meg nem akar sérteni szabadságunkban praesidiumot törvényünk szerént benne nem tarthat, mert nem confinium ha pedig csak ebben sem tartja meg szabadságunkat, hogy higgyük el, hogy az több szabadságunkat is meg fogja tartani, és consequenter hogy-hogy várjunk nyugodalmas megmaradást hazánkban, s királyunk is miként ígérhet magának securitást az csendes országlásban. Ne kívánja

Munkácsot azért ne, hanem a szívét hódítsa magához az magyaroknak német uram, mert a nélkül /:kit is fegyverrel nehéz meghajtani:/ Magyarországot csendesen s bátorságosan sokáig nem hiszem hogy bírhasa akár kicsoda is. Viszi azért Naményi uram az templomhoz való apparamentumokat adgya Isten legyen oly hatható papjának s kegyelmednek magának is könyörgése, hogy Isten ő Szent Felsége az meglett egyességünket ne engedgye senkinek /:kik gonosz akaróink:/ felbontani: melyet hogy Isten adgyon meg, én is szívbül kívánván maradok kegyelmednek igaz [szolgája]

Sennyey István

P. S. A mely hajdúink a minap menyemasszonyt²⁰³ kísértették a parolla szerént vissza kellene azokat küldeni.

Lelőhely: *Acta Rákócziána – A Károlyi levéltár Rákóczi – kori iratai*. Szerkesztette: Laczlavik György. Készítették: Avar Anton, Laczlavik György, Mészáros Kálmán. A mustrakönyveket feldolgozta: Mészáros Kálmán. Fotók: Czikkelyné Nagy Erika. Arcanum, 2011. Sorszám: 11532 Régi jelzet: MOL P 396 1. sorozat: Ser. V. Fasc. IV. No. 2.

53.

1711. május vége

II. Rákóczi Ferenc levele a Munkács várában lévő vitézlő rendeknek

I. József halálával nincs, aki ellen hadakozzanak, egyelőre kerüljék az erőszakot, de tartsák meg a várat.

Spectabiles, Magnifici, Generosi, Eggregii et Nobiles, Fideles Nobis sincere dilecti!

Salutem, etc. Minthogy a császár halálával nem lévén ki ellen s miért hadakozásunkat folytatnunk, mindaddig, míg újjabb ok adatván, kintelenítettünk hazánk törvényes szabadságának továbbvaló tökéletes elérésének boldog végére czélozó újjabb hadakozásunkat resumálnunk: Kegyelmeteknek parancsoljuk, így értvén resolúciónkat, senkinek is excursiók s egyéb hostilitások tételével causát s alkalmatosságot az hostilitásra ne szolgáltatasson, hanem eddig dícsíretessen contestált hűségkeskedésekben továbbra is hozzánk, nemzetünkhöz perseverálván, munkácsi várunkat számunkra, gyakorlott dícsíretes állhatatos magokviselése szerint conserválják. Holott penig valaki az császár halálával lecsendesedett

---

²⁰³ Barkóczy Krisztináról, Károlyi feleségéről van szó, aki gyermekeivel és édesanyjával eddig Munkácson tartózkodott.

hadakozásunknak okait hostilitásokkal kívánná reviviscáltatni: addigis, míg az ellen magunk hathatós ellenvetéssel s repressióval prospiciálunk, (melyre teljes tehetségünkkel kívánunk, Istennek segedelme velünk lévén, concurrálnunk,) Kegyelmetek mind azt kövesse el várunk manutentiójában, valamit igaz hűsége, dícsíretes állhatatosságából folyó buzgó hazafisága int, Kegyelmeteknek szívére ad, s szeme eleibe; melyben minthogy egész bizodalunk vagyon, azon okból bízunk is, hogy míg hazánk törvénye redintegrációja szerint választandó törvényes királyunk hűsígire megyünk magunk, Kegyelmetekkel együtt, annak devotiójába resignáljuk említett javainkat, – annak birodalmában Kegyelmetek állhatatos forgolódása által megmaradunk; a mint bővebben akaratunkat kiküldött patensünkben Kegyelmetek megérthetik.

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 678.

54.

Munkács, 1711. június 4.

Sennyey István levele II. Rákóczi Ferencnek

A németek elhajtották a marhák és lovak nagy részét, 16 főt megöltek, 12-t fogságba ejtettek. 1500 gyalogosuk, 2000 lovasuk és 12 ágyújuk, 3 mozsaruk van. Úgy értesült, további csapatok várhatóak, készülődnek a vár elsáncolásához, egyelőre csak a malmokat igyekeznek elpusztítani. Pálffynek és csapatainak nem lenne okuk elfoglalni a várat. Zay Andrászt Pálffyhoz küldte három hónapnyi fegyverszünetért, az alsó várat hajlandó átengedni, úgysis elveszik, ha a malmokat elfoglalják. Amíg a török háború megindulna, néhány ezer orosz jöhetne. Megkapta a rejtjeleket. A Pálffynek írt levelüket Löffelholz maga küldte tovább. A kapcsolók meghozták Rákóczi levelét, de amit öccse, Ferenc vitt Rákóczinak, arra még nem érkezett válasz.

Miulta az német ideszállott, azulta mind egymás baráti valánk, hamis vasárnap hamis barátságát kimutatván, lopva a marhánknak nagyobb részét elhajtá, lovat sokat vitt el, embert mintegy tizenhatot vágott, rabul vitt el mintegy tizenkettűt, azulta penig mind szaporodik. Gyalogja vagyon már mint másfél ezer, az lovasa circiter kétezer, álgyuja tizenkettű, kiben három vagyon tizenkét fontos, a többi apró, mozsárja penig három. Hanem a mint hallom, megént most jün két regement gyalog több munitióval, amint veszem észre, még most csak

malmainknak elrontására igyekeznek, más kassok²⁰⁴, fassinák²⁰⁵ mind készen vannak. Gondolom, az éjszaka hozzáfog a sánc csinálásához, egy szóval csak higgye el már Felséged, hogy mind Pálffy, mind a német ellenség, noha Isten s világ látja nincsen oka miért s nem is hadgya könnyen Munkácsot, hanem Felséged siessen az succursussal, akár fegyverrel, akár placidioribus mediis, mert nem az jó ka hoz 215. 325. 151. 258. 353. 60.²⁰⁶

Zay uramot tegnap küldöttük Pálffyhoz három holnapi armistiumért, csak engedgye meg, az alsó várat neki adom, mert az ügyis oda lesz, ha a malom elvész. Hiszem míg a török háború megindul, edgynéhány ezer muszka kijühetne, visszamehetne. Az mely clavisrül Felséged ír, az megvagyon, ha jól találtam, ha pedig nem, értse rá Felséged. Elvárjuk azért Felséged consolatióját, kit is Felséged expressus embere által méltóztassék küldeni, mert mi innét mindenkor nem küldhetünk. Parancsolván kiváltképpen a Krajnára, hogy ne bántsák embereinket, mert már csaknem olyan ellenségünk mint az német. Pálffy uramnak szóló Felséged levelét expressus emberünk által kívántuk elküldeni, de Löffelholz nem engedte, hanem maga bizonyos embere által küldötte.

Kívánom tartsa Isten Felségedet szerencsésen és maradok Felségednek alázatos igaz híve és szolgája,

Sennyey István m. p.

P. S. A kapcsosok meghozták Felséged levelét, de akit öcsém uram vitt, arra még Felségednek válaszát nem vettük.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

55.

Munkács, 1711. június 12.

Zay András levele II. Rákóczi Ferencnek

Bemutatja a Jankovich János elleni vizsgálatot, megköveteli alárendeltjei engedelmességét. A capitulatiót az újvári hadak nem akarták megvárni, elbocsájtotta őket. Szentiványi Jánossal indul Rákóczi után.

Felséges Fejedelem, érdemem felett való Kegyelmes Uram!

²⁰⁴ Sánckosár, földel megtöltött kosár, az ágyút/löveget és a kezelőit védte az ellenség tüzétől. A sánckosár külső átmérője 0,5-től körülbelül 1,3.m, fonadék magassága 1-2 méterig.

²⁰⁵ Rőzseköteg, vesszőnyaláb

²⁰⁶ Korabeli feloldatlan rejtjelezés.

Kívántam alázatosan Felségednek repraesentálnom Jankovich János kapitány ellen való inquisitiót és törvényes processust, tudván azt, hogy panaszt tészem ellenem. De kérem addig is míg udvarolhatok Felségednek, az első információnak helyt ne méltóztassék adni, mert reflectálván Felséged sokszori szavaira, az obedienciát, míg tisztje leszek akárkinek is, absolute megkívánom.

Az újvári hadak nem kívánván megvárni az capitulatiót, úgy magam tisztjei is ennyihány, íme elbocsátottam, tartván attul, ne következzen nagyobb confusio. Magam pedig brigadéros Szentiványi János uram és több hadakkal csoportosan indulok s valahol Felségedet feltalálom, elmegyek. Azalatt is Felséged Kegyelmisségében ajánlván magamot, maradok Felségednek alázatos hív szolgája,

Zay András m. p.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

56.

Munkács, 1711. június 12.

Szentiványi János levele II. Rákóczi Ferencnek

Zay András nem tudott fegyverszünetet kérni Pálffytól. A hadsereg az ellenség túlereje miatt meggyengült, rengeteg a szökés. A vár védelme kilátástalanná vált. Elbocsátották a lovasokat, aki megmaradt, a felső várba húzódott. Nagyon kevesen maradtak, saját regimentjében négy, Turcsányi Jánoséban két, Bagossy Lászlóéban négy, a kapcsosok közül egy fő sem. Sok a pártütés, a tiszteket át akarják adni az ellenségnek. A legutóbbi összecsapásban a veszteségük 27 fő. Ha fegyverrel elvonulhatnak a kapituláció után, kimegy Rákóczi után.

Felséges Fejedelem!

Zay Pálffyhoz való négy holnapos armistitium végett expedíciója, remélem eddig tudtára vagy Felségednek, tegnap érkezvén ő nagysága negatívát hozott. Az kin is az had igen megbódult látván az ellenségnek szaporodását, mind naponkint való operációi által közelítését. Mivel pedig az szökés által igen meggyengült az had, és láttuk az két erősségeknek defenziójára, igen megszorodván az ellenség, nem vagyunk capaxok, determináltuk Zay megtérése után bocsássuk el az lovas hadat és aki elmarad, az felső erősségben vár Felséged után, elejében adván az dolgot. Sem Felséged után menni, akár lopva, akár fegyver alatt, sem az várak defenziójára magát resolválni absolute nem akart, négyenél több nem találkozott az regimentemben, Bagossyében 4, Turcsányiében 2, kapcsos

egy sem, csak halálban haza kívánkozik. Sőt most jött ki volt oly factio közöttük, fogdossák meg az tiszteket és adgyák kézhez ellenségnek és így nolle velle az capitulatióban kell fognunk, minden igaz ok nélkül, még most semmi defectusunk nem lévén pro hic et nunc. Boldog Isten milyen nagy változás, mely nagy szerencsétlenség, még több kárunk nincsen az minapi casussal 27 személynél: az rabokon és sebeseken kívül.

Én ugyan elvárom mire vihetünk az capitulatiót, talán megszállja az Isten ámbár csak az tiszteknél is szíveket, az kik el fognak júni velem, talán effectuálhatjuk megeresztett zászlóval és dobbal, elbocsát fegyverestül, nagyobb böcsülemre esnék elmenetelem, tudom nem kedves vendége leszek Felségednek, de valamit teszen Felséged velem, én elmegyek. Mert rajtam semmi el nem múlt, el sem múlik az után is, Isten s világ tudgya éjjeli s nappali nyughatatlanságomat. Mindezeket Istenre bízom, az gonoszokat jobbá teheti ő szent felsége.

Én pedig maradok addig is Felséged alázatos szolgálja,

Szentiványi János m. p.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

57.

Munkács, 1711.datálás nélkül

Sennyey István és a munkácsi őrség levele Pálffy Jánosnak

Kinek adják fel a várat? Nincs országgyűlés által megválasztott királya az országnak. Károlynak ugyan lenne örökösödési joga, de még nem választották meg. Még ha törvényes király is lenne, milyen jogon veszi el Rákóczi birtokát? Várják meg ezért az új király megválasztását és a törvénykezést a várral kapcsolatban. Nem akarnak senkit megtámadni, nem tekintenek senkit ellenségüknek, csak Munkácsot oltalmazzák Rákóczi számára. Ha az országgyűlés királyt választ, tudomásul fogják venni.

Méltóságos Gróf Generalis Feldmarschall Pálffy János uram ő Excellentiája előtt proponált punctumoknak párja

1mo Kívánják elsőben is tudni, kinek adgyák fel az várat. Mert az Felséges özvegy császárné noha megkoronázott királyné, de mivel az ország diaetaliter regnans királynak, avagy királynénak soha se nem választotta, se nem agnoscáltatta, se törvényeink s szabadságunk megtartására az országnak soha meg nem eskütt, sem mi ő Felséginek, sem sehol nem exstal semmi törvényünk, az regimentben való successiójárul, sem soha az régi

özvegy magyar királynék, királyaink holtak után az regiment nem apprehendálták mind addig valamíg az ország királyainak nem agnoscálja, nem lehet nekünk is addig agnoscálnunk.

2do Fölséges Carolus²⁰⁷ spanyolországi király számára is nem adhatjuk még most, mert ámbár successiója lehetne is a koronához, mely még nagy kérdésben és kétségben vagon, kit most nekünk nem szükséges disputálnunk, de ő Felsége is valamíg annak rendi szerént diaetaliter meg nem koronáztatik s törvényeink szabadsága megtartására nem esküszik, mindaddig valóságos királyunknak nem tartathatván, nem lehet nevezeti alatt semmit praetendalni ő Excellentiájának.

3^{io} De ha az egész országtúl annak rendi szerént az felséges megnevezett Carolus király királyunknak koronáztatnék is, vajon melyik törvényünk szerént kívánhatná ő Felsége, vagy ő Felsége neve alatt akárki, hogy Rákóczi Ferenc Felséges fejedelemtül vétettessék el Munkács vára, holott soha az megnevezett Felséges Carolus királynak nem vétett s ellensége sem volt. Ez bezzeg volna az törvénytelenység, melyet és melyhez hasonlót soha el nem követ királyunk, assecurált ő Excellentiája az szatmári pacificatio alkalmatosságával.

4to Várákosszék azért ő Excellentiája addig míg hazánk annak minden rendi szerént királyt választ és koronáz magának, s akárki légyen az, akkor ha az ország oly törvényt csinál és szab, hogy szabad légyen királyunknak akármely úr várát s jószágát elvenni, vagy praesidiumot belétni, mivel tudgyuk az megnevezett Felséges fejedelem is egy ország törvénye s végezése ellen nem fog contrariuskodni, maga ultro resignálni fogja, nem fog szükséges lenni sem vérontás, sem szegény országunknak pusztíttatása.

5to Mivel azért nincs oly nemzet, oly bíró, oly lelkiismeret, hogy mostanság Magyarországbán, valamíg új királyunk nem léssen, valaki nevezeti alatt hadakozást, váraknak vételit meglehetőnek tartsa lenni, s arra nézve mink is nem kívánnánk s nem is akarunk senkivel ellenségeskedni, mivel másként is megnevezett Fejedelmünk maga is tilt minden hostilitástul, békességet mond lenni Magyarországbán, nem tart senkit ellenségünknek lenni, minket sem enged, hogy másoknak ellensége legyünk. Hanem vár ő Felsége az országnak minden dispositióitul, királyválasztásátul, kész mindenekben az országgal egyetérteni. Kérjük tovább is ő Excellentiáját minden igaz ok nélkül ne bántson bennünket, ne igyekezzék veszedelmünkre. Okot ne adgyon mind az ártatlan vérontásra s mind az haza pusztulásra, mert egy áttalában nem lévén semmi helyes okunk az megnevezett fejedelem örökös jószágát olyannak, az kinek semmi köze nincsen hozzá, kezéhez adására nem cselekezzük. Ha pedig csak ugyan hatalmassul akarja ő Excellentiája elvenni, szabad

---

²⁰⁷ III. Károly

lévén mind Isten s mind világ s úgy természet törvénye szerént oltalmazni kinek–kinek magát s jószágát, oltalmazni fogjuk mind magunk magunkat, elhívén Felséges fejedelem sem hadgya maga Munkácsát mások által hatalmassul elvétetni s bíratni, a mint is teljes reménységünk van Istenünkben, hogy ártatlan impetitióknban nem hagy el bennünket.

6° Készek vagyunk azért minden hostilitástúl magunkat elfognánk ellenségül senkinek magunkat nem tartanánk, az egész országgal s ő Excellentiájával is egyetértenünk, sőt az jüvendöbeli annakrendi szerént megkoronázandó királyunknak, akárki légyen az, igaz hívei lennünk. Melyeknél ha többet kíván ő Excellentiája s törvényes s igazságos lészen, mindazoktúl el nem vonjuk magunkat. Elvárván ezen rationabilis punctuminkra ő Excellentiája kegyes resolútióját.

Lelőhely: MTAKK MS 4968 Rákóczi-levéltár 18.

58.

Viszoczka, 1711. június 13.

II. Rákóczi Ferenc levele Sennyey Istvánnak

Megkapta Sennyey június 4-én írott levelét. A Sennyey Ferenc által küldött embert még tartóztatja, hogy információkkal küldhesse vissza. Nem bízik Pálffyban, de nem a háborút akarja folytatni, hanem a békekötésen munkálkodik. Beszámol a nemzetközi helyzetről, Zay András expedíciójáról, továbbá az orosz-török háború kitöréséről. Utasítja Sennyeyt, tartsák a várat, ne ijedjenek meg Löffelholz ágyúitól. Pongrácz János vezetésével vannak már mellette hadak, várja a további csapatokat, fizetést ígér nekik.

Vettem az Kegyelmed 4-ta Juny²⁰⁸ írott levelét; és mivel Sennyeyi Ferencz úrral küldött embert eddig a végre tartóztattam vala, hogy némely szükséges dolgokrúl informálhassam Kegyelmedet: épen e napokban akartam expediálni, – de már viszontag tovább tartóztatom.

Még minap láttam az Pálfi levelébül, hogy családtság lesz vége az német barátságának, – s hihető, sokat hitt Kegyelmed néki, és vigyázatlanságokból ébresztett fel. Jóllehet azért, elegendő okot adott hostilitássa által az hadakozásra: mégis mindazonáltal azon fogok lenni, hogy acceleráljam a békességet inkább, – ha jól exoperálhatom, – mintsem az hadakozást continuáljam; mert, noha már bizonyost is írhatok Kegyelmednek, hogy mind az Czárral, mind Augustus Királylyal szerencsésen elvégeztem negociatióimat: az császár-

---

²⁰⁸ Június 4-én.

választásnak immineáló ideje, melynek előtte magunknak is rossz volna kinyilatkoztatni dolgainkat, szükségesképpen kívánja az időnyerést;²⁰⁹ a mint már ezt rész szerént előbbeni leveleimben is megírtam vala; – azalatt is mindazonáltal mind itt a Respublica, a Senatus-Consilium solennis conclusiója által, mind az király magokra vállalták az mediatiót, s exoperálni kívánják, hogy tartandó szabad országgyűléséig minden hostilitások suspendáltatván, innen is szabadosan bírassuk magyarországi jószáginkat; jól esett tehát e végre Zay expedíciója is: mivel ez által úgy fognak concurrálni az dolgok, hogy intentiómnak szerencsés exoperatióját reménlhetem, mellyet accelerálni fog a bavarus országába való bejövetele, a mellyet itt sűrűn hirdetnek, – de még most csak úgy írom, mint közhírt.

Az török hadakozás már az czár részéről annyiban megindult, hogy 120-ezer emberből álló tábora már eddig – úgy vélem – Moldva szélén, a Duna mellett vagyon, mivel több egy hetinél, hogy általment a határon; maga is tegnapelőtt nállam lévén ebéden, nagy sietséggel postán ment közikbe. Móldva s Havasalfölde már meghódolt, az cserkeszek és az kubányi tatárok fegyvert fogván a török ellen, az czár harmincezer emberből álló regularis hadával conjungálták magokat, és mennek Krim felé. Bosznia és az arnótság lobbanó-félbe lévén, annyira distrahálják a török elméjét, hogy azon országokból hadait nem educálhatja; az ázsiai had a tengeren általjűni nem akar; – és így minden ereje a töröknek csak 25,000 emberből áll Drinálpolyánál, s az Dunán által csinált hídját is felszedette. Mindezen szerencsés progressusok között is mindazonáltal resolválta a czár a békességet praeferálni az hadakozásnak, és annak accelerálására már elment követünk²¹⁰ a Portára, oly realisconditiókkal, hogy az mostani conjecturákra nézve leginkább, csaknem lehetetlennek látjuk, hogy respuálja az török. Ne ijedjete meg azért – kérlek – Lefelholcz díb-dáb álgyúitúl, a mellyeket bizonyára, – jóformába néki-szegezvén s az felső- s alsó-bástyákra öszvehordatván az álgyúkat, – csak félnap is öszve lehet lövettetni, s már az szárazmalmok elkészülvén: ha szintén a külsőt eltalálná is rontani, – bizonyára tarthatja Kegyelmed mind az alsó-, mind a felső-várat annyi ideig, hogy vagy a moszkvát béhozom quartélyra, vagy az Respublica és a király által exoperáltatik az szabad ország-gyűlése. Ha penig csak praedestinált dolog, hogy azon erősségem feladásával is megszorítottassam: kérem legalább arra Kegyelmedet, hogy még bennlévő mobilisim el ne veszzenek, hanem lehessen szabad béhozatni.

Az magyar hadaknak itt, valóba, nagy keleti volna, – csak júnének; mert a kik Pongráczczal jöttek is: azoknak egy havi fizetések kiadatván, quartélyjok vagyon. Sztríbe van az fizetőmester, a ki azonnal fizet a jövőknek; úgy tartattanak, mint magam hadai.

---

²⁰⁹ A ritkított szavakat a leveleskönyvben aláhúzták.

²¹⁰ Pápay János.

Ha lelketek, hitetek, hazátokhoz való szeretetetek vagyon, – ezek bizonyára elégségesek consolatiótokra! Kegyelmed penig általláthatja ittvaló munkáimnak a fundamentumát is: mit, mikor reménlhetünk? csak Isten állhatatos szívvel áldjon meg benneteket.²¹¹

Kiadva: *Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferenc levéltára, első osztály: had- és belügy. III.* Szerk.: Thaly Kálmán. Budapest, 1874. 685–687.

59.

Munkács, 1711. június 15.

Sennyey István levele Pálffy Jánosnak

Hajlandóak átadni a várat, a feltételek megtárgyalására Szentiványi Jánost, Rhédey Ferencet és Dobai Lászlót küldik. Georg Wilhelm Löffelholz küldi tovább a követeket. Kéréseik többek között: a szatmári béke szerinti kegyelemben és amnesztiában részesüljenek, vagyonuk megmaradjon, szabadon elvihessék javaikat, ha nem kívánják, ne kötelezzék őket a császár szolgálatára. A károk téríttessenek meg. A megadás feltételeit Eleonóra császárné vagy III. Károly erősítse meg írásban két héten belül.

Méltóságos Gróf és Generál Feldt-Marschalk, nekünk nagy jó Urunk!

Considerációban vévén hazánknak s nemzetünknek státusát, az mellyben most lenni tapasztalljuk, és hogy abban valami újabb pusztulásra s vármegyék s szegénység oppressiójára okot ne adjunk, megedgyezett akaratbul resolváltuk magunkat az várnak jó módjával leendő feladására. Aminthogy választván is Excellentiádhoz követjeinknek tekintetes nemzeti vitéz Szent Iványi János brigadéros, Rhédei Ferenc vice colonellus és Dobai László uraimékat, íme őkegyelmek által rövideden punctumokban inserált kívánságinkat transmittálljuk Excellentiádnak. És jóllehet az említett punctumokat valamely cikkellyel bővebben tétettünk vala írásban, mindazonáltal méltóságos generális Löffelholz uram őexcellentiája azoknak communicációját kívánván, azokbul kitörültetett olly üzenettel, hogy az mint maga modificáltatta azon punctumokat, a szerént bocsájtja azokkal követjeinket, és külömben semmiképpen nem. Mivel penig ollyan kívánságok, az mellyek ennek utána is édes hazánknak mind in publico, mind penig privato javára és csendességére szolgálhatnának, fellyülirt követjeink őkegyelmek által communicáltattjuk Excellentiáddal. Kérvén alázatossan Excellentiádat, méltóztassék azokat bölcs elméjével considerálni, és ha

---

²¹¹ Kántor István írása. A leveleskönyv jelen darabjának itt vége szakad.

némellyikünk in privato léendő tekintetiért nem is, mindazáltal az következendő jóra nézve, azokra mentül jobbnak ítéli resolválni. Aminthogy is mindezek körül léendő, követ atyánkfiái ökegyelmek propositióit méltóztassék Excellentiád meghallgatni és mindenekben hitelt adván, egyszersmind ökegyelmeket kívánatos resolútióval közinkben visszabocsátani. Hogy mi is közönségesen dicsekedhessünk Excellentiád méltóságos grátiájával, melyet alázatossan is megszolgálni kívánván, maradunk

Excellentiád

Munkács 15. Junii 1711

alázatos szolgái

Sennyei István m. p.

és az egész munkácsi praesídium

KÉRÉSÜK

Munkács várában lévő minden rendbeli nemes, nemtelen, vitézlő és akármelly állapotban lévő személyeknek méltóságos generális plenipotentiárius gróf Pálffy János úrnál őexcellentiájánál azon várnak feladása iránt.

Először. Ezen praesídiumban lévők minnyájan vitézlő, nemes és akármilyen renden lévő tiszték, közkatonák, hajdúk és kösség, valamint férfiak, úgy asszonyok is, a szatmári pacificátiónak minden punctumiban tétessenek részessé és azokkal, amint más országbeliek, élhessenek háborgatás nélkül.

Másodszor. A megnevezett várban lévőknek, felső és vice commendánsoknak s más, fellyebb és alább való hivatalokban helyheztesített tisztéknek, nemkülönb a fejedelem akárminémő szolgáinak, úgy a bujdosásban esetteknek is, és minden katonáknak és hajdúknak mind az előtt, s mind az említett szatmári pacificáció után akárki ellen és akármi névvel nevezendő tett vétkes cselekedeti a közönséges és örökös tartó amnestiával eltöröltessenek, melly amnestia a szatmári békekesség módja szerint mindenektől sértődés nélkül megtartassék.

Harmadszor. Ezen erősségben lévőknek minden ingó és ingatlan akármilyen néven nevezendő javai, mind itt s mind akármilyen más vármegyékben találandók, mindjárt adassanak kezekhez. Akárki adóssági és az elmúlt esztendőben is akárkik között contraháltattak, és még ki nem fűzetődtek volna, a creditoroknak fizettessenek meg. A fejedelem creditorai is, akik az idevaló jószágibul megelégttettenek, ne háborgattassanak, hanem az olyan jószágok kezeknél hagyattassanak.

Negyedszer. Szabad legyen ezen erősségben lévőknek minden javait ahová akarják,

minden tartóztatás nélkül annyiszor, amennyiszer alkalmatosságok lehet, elhordattatni, mellyek addig is, méglen a várban lesznek, háborgatás nélkül maradjanak, azoknak elvitelére pedig elegendő alkalmatosság, úgymint kétszáz szekér adattassék.

Ötödször. Akármi nemzetből és renden lévő hadi tiszteknek, desertéreknek, úgy az artelleria körül lévőknek, akik a földesurak hatalma alól is felszabadíttassanak, fegyverekkel, lovaival, ruházattjokkal és minden portékáival akár hazájokban s akár őfelsége szolgálattjára, avagy más országokban is akik akarnának kimenni, szabadon bocsáttassanak és hogy bátorságosan mehessenek, az ország határig szükséges passzusok adattassék, és az hitnek letételére se kényszeríttessenek, úgy mindazáltal, hogy a felséges király vagy ország ellen ne tusakodjanak. A felséges császár vagy más akárki szolgálattjára senki akárminemő szín alatt erővel ne kényszeríttessék, és akik az országban maradnának, magok hadi hivatalokkal élhessenek, akik tudniillik aztat kívánnák. Azt világosabban így értvén, hogy ha a deserterek között találatnának olyak, akik fellyebb való hivatalokban helyhezettek, az elébbeni alacsonyabbra visszamenni ne tartozzanak, hanem szabad legyen nekik szerencséjüket másutt keresni.

Hatodszor. A szatmári békesség punctuma szerént aminémő károk tétettenek a várban lévőknek az elkezdett békéllésnek friggye alatt, mindkét részről térettessenek meg.

Hetedszer. Melly fellyebbirt dolgoknak mind maga, s mind mások által sértődés nélkül való megtartására a fellyültitulált méltóságos generális feldmarschalk plenipotentárius úr őexcellentiája nem csak maga cavalléri parolája, keze írása és pecsétje alatt minket elégségesképpen assecurálljon, hanem hogy mindazoknak helyben hagyását és megerősítését vagy a felséges császárnétul, vagy magátul a felséges Carol királytul, vagy másunnét, az honnét őexcellentiája ordereit és parancsolatit szokta venni, legfellyebb két hét alatt originális authentica expeditióban szerezze meg és főcommendánsunknak adja kezéhez, és a fellyülirt mód szerént őexcellentiája minket assecurálni méltóztassék.

Költ Munkács várában die 15. Junii Anno 1711.

Sennyey István generális és fő-
commendánsa a praesídiumnak
m. p. (L. S.)

Bai László commendáns
m. p. (L. S.)

Bagossi László colonellus
m. p. (L. S.)

Szentiványi János brigadéros
és colonellus
m. p. (L. S.)

Zay András colonellus
m. p. (L. S.)

Rhedei Ferenc vicecolonellus
m. p. (L. S.)

Turcsáni János vicecolonellus m. p. (L. S.)

Nagyidai Sámuel belső várbéli quardiának kapitánya m. p. (L. S.)

Horváth György vicecolonellus

Boda István főstrázsamester

és placzmajor m. p. (L. S.)

m. p. (L. S.)

Kiadva: Pulyai János: *A szatmári békeség*. Budapest, 2007. 223–226.

60.

Kassa, 1711. június 18.

Pálffy János levele Sennyey Istvánnak és a munkácsi őrségnek

A kapituláció feltételeinek mely pontjait fogadja el a bécsi udvar.

Az első megmarad.

A második is megmarad.

Az harmadik is hasonlóképpen megmaradhat, hanem ami azon creditorokat illeti, őket vagy a király fiscussa, vagy pedig más, aki a jószágokban fog succedálni, az obligatóriának tenora szerént tartozzék contentálni, mert aki a jószágban succedál, annak terheit viselni is tartozik.

A negyedik is megmaradhat, amint az punctum szól.

Az ötödik is légyen úgy, amint a punctum szól.

Az hatodik is az pacificátiónak punctumi szerént megmarad, hanem az lovakról és marhákról, mellyek nemrégiben az őfelsége bloquádoló vitézlő rendei által elhajtattanak, szabad léssen árok végett akik feltaláltathatnak azokkal, akiknek kezénél lésszenek, megalkudni, melly meglévén, amiképpen végeznek, azt ha leteszik, vissza fogják nyerhetni.

Az hetedikre. Nem csak cavalleri parolám alatt, sőt keresztyéni hitemre is assecuráltatnak, hogy csak mihelyest odaérkeznek ezen követtjei és relátiót tesznek, a várnak minden bizonnyal való feladására nézve annyi muskatérost bocsássanak be, amennyi hajdú léssen rendelve a strásákra, akik edgyik részit a várnak elfoglalván, a másik részit tovább való rendelésig az hajdúk tartsák, minden punctumiban, cikkelyiben és részeiben ezen capitulátiónak meg fognak sérelem nélkül tartattatni. Nem is szükség, hogy a felséges császárné vagy királyunk által megerőssítését kívánnják, mind azért, hogy azon országoknak messze volta miatt, az hol most őfelsége van, azt olly hamar véghezvinni nem lehetne, mind

penig, hogy minden országokban és akármely hatalmasságoknál hallatlan és nem practicált dolog volt az, hogy az olyan generálisnak subscriptióján kívül, akinek teljes hatalma vagy on adva, a császár is, vagy király valamely várnak capitulációját megerősíteni tartozott volna, hanem már a szatmári pacificációt helyben hagyván, a felséges császárné annak erejével is az első punctum szerint elégségesképpen bátorságosokká tétetnek. Mindazáltal, ha ugyancsak eziránt némelyek kételkednének, a dolognak jobb voltára nézve igenis azon őfelsége által való megerősítést is ígérjük. Azomban minden áldgyúk és munitiók, minden naturálék, úgymint gabona, liszt, só, bor és más, várhoz tartozandó állapotok is, akár minéműek légyenek azok, keresztyéni igaz hit alatt híven kézhez adassanak, minden csalárdságot, ravasz mindenféle practicát félretévén, egyébaránt azon tiszték, amellyek effélékrül számot adni tartoznak, kemény büntetést el nem kerülük.

Költ Cassán 18. Junii Anno 1711.

Felséges Spanyol, Német, Magyar és Cseh
Országok királya, kegyelmes urunk
őfelsége meghagyott tanácsca,
komornikja, mezei generális marschallusa,
Dalmata, Horváth és Tót Országoknak
bánnja, cassai végházoknak főgenerálissa,
egy vasas regimentnek ezeredes
kapitányja és magyarországi fő
commendáns generálissa

(L. S.)

Gróf Pálffy János m. p.

Kiadva: Pulyai János: *A szatmári békeség*. Budapest, 2007. 226–228.

61.

Nagytárkány, 1711. szeptember 6.

Sennyey István levele Károlyi Sándornak

A hadak ellátását csak a télre ígérjék meg, mert feltételek nélkül mindig követelni fogják. Amíg mozogni tud betegsége miatt szolgálni fog. Ebergényi László levelét és rá adott válaszát elküldi.

Levelét kegyelmednek az acclusokkal együtt ezen órán veszem mind a két rendbéli instructiók, úgy az vármegyéknek szóló levél is nekem jókkal tetszetek hanem az kvártély megígérés is csak ezen a télen legyen, mert sine restrictio ígérnék kvártélyt az után vagy kellene, vagy nem, az had az országhoz mindenkor hadtartást és kvártélyt praetendálhatnának Az septem punctum penig éppen szükséges lött az nemes vármegyék protocollumához is igen solemniter feltéssék futura pro cautela, csak az vármegyék is disponáltathatnának úgy hogy a szerént consignálják instructiójokat mert másként bizony nem lesz jó. Én pedig valamiben tudok, lehet valamíg mozoghatok szegény édes nemzetemnek Kegyelmednek is bizony igaz szolgája leszek és maradok is kegyelmednek,

Sennyey István

P. S. Az nekem küldött acclusokat én újobban visszaküldöm Kegylmednek Ebergényi uram minap nekem írott levelére való válasszal együtt.

Lelőhely: *Acta Rákócziána – A Károlyi levéltár Rákóczi – kori iratai*. Szerkesztette: Laczlavik György. Készítették: Avar Anton, Laczlavik György, Mészáros Kálmán. A mustrakönyveket feldolgozta: Mészáros Kálmán. Fotók: Czikkelyné Nagy Erika. Arcanum, 2011. Sorszám: 11554 Régi jelzet: MOL P 396 1. sorozat: Ser. V. Fasc. IV. No. 2.

Idegen szavak jegyzéke

<i>absentia</i> – távollét	<i>apparamentum</i> – felszerelés
<i>accelerál</i> – meggyorsít	<i>applicál</i> – alkalmaz, csatol
<i>acceptál</i> – elfogad	<i>apprehendál</i> – megtagad, rossz néven vesz
<i>accludál</i> –csatol	<i>approbál</i> – elfogad, jóváhagy, helyesel
<i>accludált</i> – csatolt, mellékelt	<i>argenteria</i> – ezüstkészlet
<i>accomodál</i> – alkalmaz	<i>armistitium</i> – fegyvernyugvás, fegyverszünet
<i>accomodatio</i> – alkalmazás	<i>armorum suspensio</i> – fegyverszünet
<i>actu</i> – jelenleg, most	<i>artellera</i> – tüzérség
<i>actualiter</i> – jelenleg, most	<i>arundíroztat</i> – bérletbe ad
<i>adhaerens</i> – cimborá	<i>assecurál</i> – biztosít
<i>adjungál</i> – csatol	<i>assecuratus</i> – biztosítva van
<i>adjutantom</i> – hadsegéd, szárnysegéd	<i>asseviál</i> – támogat
<i>adnaturál</i> – siettet	<i>assignál</i> – utalványoz, kiutal
<i>admoneál</i> – figyelmeztet, megint felszólít, sürget	<i>authoritas</i> – hatáskör, felhatalmazás, tekintély
<i>aestimál</i> – becsül	<i>aversio</i> – elfordulás, megtagadás
<i>affirmál</i> – bizonyít	<i>bateria</i> – ágyúütegállás
<i>aggregatus</i> – számfeletti	<i>bavariaei elector</i> – bajor választó
<i>agnoscál</i> – elismer	<i>bavarus</i> – bajor
<i>alterátio</i> – bántalom	<i>bloquadál</i> – körülnéz
<i>alternatio</i> – változás	<i>brigadéros</i> – tábornoki rangú parancsnok; a mai megfelelője a dandártábornok
<i>amnystia</i> – amnesztia	<i>campaniam</i> – hadjárat
<i>amplectál</i> – felkarol	<i>capacitál</i> – biztat, győzköd
<i>anglus</i> – angol	<i>capax</i> – rátermett
<i>animadvertál</i> – észrevesz	<i>capiál</i> – felfog
<i>annectált</i> – hozzákapcsolt	
<i>annona</i> – élelem	
<i>annondria</i> – élelem	
<i>annuál</i> – beleegyeznek	

capitulatio – megegyezés; vár átadásának,
fegyver letételének feltételeit rögzítő
okirat
casus – ok
cavaleria – lovasság
cedál – megad
cessál – szünetel
character – rang
chioviai – kijevei
circiter – körülbelül
circulatio – adókiivetés
circumstantia – körülmény
circumstantialiter – körülményesen
citál – idéz
clavis – rejtjel
clavisatio – rejtjelezés
clerus – papság
colligatio – szövetkezés
colonellus – ezredes
coloratus – színes
columna – oszlop
comittál – parancsol
commandíroz – parancsnokol
commando – parancsnokság
commendáns – parancsnok
commissarius – (had)biztos
commissio – parancs
committál – parancsol
communicatio – közlés, levelezés,
kapcsolat
communitas – közösség
compactio – egyesítés
compania – lovas sereg
complaneal – elsimít

complex – cinkos
compungáltatik – számoltatik
conclamál – közfelkiáltással megszavaz
concludál – befejez, határoz, végez
conclusio – határozat
conclusuma – határozat
concredál – rábíz
concurrál – hozzájárul
concurus – összetűzés
conditio – feltétel
conferál – odaad, adományoz, összegyűjt
confidentia – bizalom
confinium – végvár
confirmál – megerősít
confirmatio – megerősítés
confoederalionalis – szövetségi
confortál – alakít
confundál – megzavar
confusio – zűrzavar
conjunctura – körülmény
conmititus – megbízás
conniventiam – szerződés
conscribál – összeír
consensus – egyetértés
consentiál – hozzájárul
consequenter – következésképpen
consequentia – következmény
conservál – megőriz
conservatio – megtartás, megőrzés
considerál – figyelembe vesz, meggondol
consideratio – körültekintés
consignál – jegyez
consolál – vigasztal
consolatio – vigasz, elégtétel

<i>consoleratio</i> – bátorítás, vigasz	<i>denegál</i> – tagad
<i>constál</i> – ismer	<i>denominál</i> – kinevez, megnevez
<i>constatál</i> – megismer	<i>denunciál</i> – hírül ad
<i>consulatio</i> – tanács	<i>dependeál</i> – függ
<i>contentál</i> – megelégszik, kielégít	<i>deputál</i> – kirendel, kiküld, kijelöl
<i>contentum</i> – megelégedés	<i>desertor</i> – szökevény
<i>contentus</i> – elégedett	<i>desperál</i> – kétségbe esik, csügged
<i>contestál</i> – tanúsít	<i>desperatio</i> – kétségbeesés
<i>continentia</i> – tartalom	<i>deteniál</i> – feltart
<i>continuál</i> – folytat	<i>determinál</i> – elrendel
<i>continuatio</i> – folytatás	<i>deveniál</i> – erőszakra jut
<i>contrahál</i> – összegyűjt, egyesít	<i>devotio</i> – ájtatosság; fogadás, felajánlás, ígéret adományra
<i>contraria</i> – ellenzék	<i>dexteritas</i> – buzgóság, ügyesség, valamiben való jártasság
<i>contrarius</i> – ellenző	<i>diaeta</i> – országgyűlés
<i>contribuál</i> – zavarodik	<i>diaetaliter</i> – országgyűlés által
<i>conturbál</i> – zavar	<i>difficilis</i> – megközelíthetetlen
<i>convocál</i> – meghív	<i>difficilentia</i> – kifogás
<i>convocatio</i> – meghívás, felhívás	<i>difficultas</i> – nehézség
<i>copia</i> – másolat	<i>diffidál</i> – kételkedik
<i>coronatio</i> – koronázás	<i>diffidentia</i> – bizalmatlanság
<i>corpus</i> – nagyobb katonai egység	<i>dimittál</i> – elbocsát
<i>correspondentia</i> – levelezés	<i>directio</i> – irányítás
<i>credentia</i> – hitlevél	<i>discurál</i> – beszél
<i>creditor</i> – hitelező	<i>discursus</i> – tanácskozás
<i>curier, curér</i> – futár	<i>disgratiam</i> – nemtetszés
<i>curir</i> – hír	<i>disgustál</i> – elkedvetlenedik
<i>de bono ordine</i> – jó rend	<i>disgustus</i> – kedvetlenség
<i>declarál</i> – kinyilvánít	<i>disponál</i> – rendelkezik
<i>declaratio</i> – nyilatkozat	<i>dispositio</i> – intézkedés, rendelkezés
<i>defensio</i> – védekezés	<i>dissensio</i> – ellenkezés
<i>deffectus</i> – hiány	<i>dissimulál</i> – álcáz
<i>deliberál</i> – határoz	<i>distrahál</i> – elvon, egymástól elszakaszt
<i>deliberatum</i> – döntés, határozat	

effectuál – megvalósít
effectuatio – megvalósítás
effectus – siker, eredmény
efficiálhatván – véghezkivén
electio – választás
enervál – gyengít
erectio – felállítás
erigál – alapít, felállít
erogatio – kiadás
et – és
ex certa scientia – bizonyos ismeretből
exactio – számvevés
exaggerál – túloz
exauthorál – elbocsát
excantorál – elővarázsol
excavatio – kivájás
excirculatio – adókivetés
excludál – kizár, kirekeszt
exculáns – bujdosó, száműzött
excursio – kirohanás, portyázás vagy
    beütés
exogál – beszéd
exolutio – kiadás
exolvál – megfizet
exoperál – kieszközöl, kimunkál
exoperatio – kimunkálás
exoutio – erőszakos végrehajtás
expediál – kiküld
expeditus – kiküldött
experiál – tapasztal
explanator – fejtő
explicálás – megfejtés
expositio – kifejtés

expressus – megbízott; hírnök, futár
exprobrál – szemére hány
exstal – létezik
extendál – kiterjeszt
extensio – kiterjesztés
extractu includálván – kívülről csatolván
extractus – jegyzék, kivonat
extremitas – végszükség, szélsőséges
    helyzet
exulans – száműzött

factio – pártütés
facultás – tehetség, rátermettségek
famagazinum – faraktár
fateál – megvallat
fidelitas – hűség
fiscus – kincstár
fortificál – megerősít
frigy – 1. szövetség; 2. fegyverszünet
fundál – alapoz
fundamentum – alap
fundus – valamilyen célra szolgáló
    pénzalap

genuine – egyenesen, pontosan
genuine – őszintén
genus – állapot
gloria – dicsőség
gratia – kegyelem
gregarius – közkatoná

hebdomadalis – heti
hívség – hűség
hollandus – holland

homagiális – esküdött
homagium – eskü
hostilitas – ellenségeskedés, erőszak

impatiens – türelmetlen
impediál – akadályoz
impedimentum – akadály
impedimentum – akadály
imponál – meghagy
important – fontos
impositio – adókivetés
imputál – tulajdonít
in casu – ez esetben
in effectu – sikeresen
in illo casu – abban az esetben
in originali – eredetiben
in particulari – magán
in privato – magánügyben
in publico – nyilvánosan, közérdekben
in statu defensionis – védelmi állapotban
in statu quo – a jelenlegi állapot
in tempere
incassál – beszéd
includál – csatol
incuria – portya
indiscretus zelus – túlzott buzgalom
ineál – véghezvisz
infallibilis – beépített
infallibiliter – megingathatatlan
infectio – végre nem hajtott
inficiál – megfertőz
inficilaminitas – megromlás
inginir – mérnök
inhabilis – alkalmatlan

inhibeál – akadályoz, megtilt
injuria – jogtalanság
innotescál – ismeretessé válik
innovál – újít
inquisitio – vizsgálat
insinuál – ajánl
insinuatio – gyanúsítás
insperatus casus – váratlan ok
instalál – helyez
installatio – elhelyezés
instancze – kérvényben
instantia – kérés, kérvény
instituíál – alkalmaz
instructio – utasítás
instrumentum – irat, eszköz
insufficiens – elégtelen
intacte – érintetlenül, épen, sértetlenül
intentio – szándék, terv
inter caetera – többek között
intercipiál – elfogatik
interpositio – közbenjárás
interpretaál – magyaráz, értelmez
interpretaatio – értelmezés
intertentio – ellátás, szándék
interveníál – közbejön
intimál – rendel
intimatio – bizalmas utasítás
intra illum terminum – a kitűzöt határidőn
    belül
introductio – bevezetés
investigál – nyomoz

juramentum – eskü
jurisdictio – hatalom

<i>kapcás</i> – kapcsos	<i>obedientia</i> – szófogadás
<i>kapcsosok</i> – testőrök	<i>óbester</i> – ezredes
<i>kas</i> – sánckosár	<i>oblatam</i> – ajánlat
<i>kavalleria</i> – lovasság	<i>obligál</i> – esküvel kötelez
<i>L. S.</i> – locus sigilli, pecsét helye	<i>obligatio</i> – kötelezettség, kötelezvény, eskü
<i>lafetta</i> – ágyútalp lövegtalp	<i>obligatoria</i> – kötelezvény
<i>legitime</i> – törvényesen	<i>obligatus</i> – lekötelezett
<i>libertal</i> – felszabadít	<i>obruál</i> – betemet, túlterhel, elnyom
<i>m. p. (manu propria)</i> – saját kezűleg	<i>observál</i> – megfigyel
<i>magazinum</i> – tároló	<i>obsit</i> – elbocsátás
<i>manifestum</i> – kiáltvány	<i>obsitol</i> – elbocsát
<i>manuteneál</i> – fenntart	<i>obteniál</i> – elér
<i>manutentio</i> – megtartás, fenntartás	<i>obtestál</i> – kér
<i>mediumok</i> – eszközök	<i>obtestatio</i> – eskü
<i>menstruális</i> – havi	<i>obtineál</i> – elér
<i>menstruatim</i> – havonta	<i>obveniál</i> – jár
<i>militaris</i> – hadi	<i>occupál</i> – elfoglal
<i>mirabilia referunt</i> – csodálatosan visszatérve	<i>occurál</i> – fennforog
<i>modalitas</i> – lehetőség, módozat	<i>oeconomia</i> – gazdaság
<i>modificál</i> – módosít	<i>oenfirmatione</i> – megerősít
<i>mortificatio</i> – megfélemlítés	<i>offendál</i> – megsért
<i>motus</i> – mozgalom	<i>offensive</i> – támadólag
<i>mozsár</i> – rövid csövű ágyútípus.	<i>offerál</i> – ajánl
<i>munitio</i> – hadianyag, lőszer s egyéb hadfelszerelés	<i>operatio</i> – művelet
<i>muskva</i> – moszkvai, orosz	<i>opinio</i> – vélemény
<i>naturale</i> – természetbeni szolgáltatás (termény, élelem)	<i>oppressio</i> – elnyomás
<i>negotiatio</i> – ügy, tárgyalás, kereskedés	<i>opprimál</i> – elnyom
<i>nolle velle</i> – akár akarván akár nem	<i>order</i> – utasítás, parancs
	<i>originalis authentica expeditio</i> – eredeti hiteles kiadvány
	<i>P. S. (post scriptum)</i> – utóirat

<i>pacificatio</i> – béke	<i>praemittál</i> – előrebocsát
<i>pacificatio pro publico</i> – békesség a közért	<i>praemoneál</i> – előre figyelmeztet
<i>palliál</i> – burkol	<i>praesentál</i> – bemutató
<i>parola</i> – becsületszó	<i>praesentia</i> – jelenlét
<i>particularis</i> – részleges, magán	<i>praesentibus</i> – jelenleg
<i>particuláris relatio</i> – helyi ügy	<i>praesentis</i> – jelenlegi
<i>particularitas</i> – részlet, helyi	<i>praesidiarius</i> – helyőrségbeli
<i>passus</i> – útlevelél	<i>praesidium</i> – helyőrség
<i>patens</i> – nyílt levél, okirat	<i>praesigált</i> – előre hirdetett
<i>patientia</i> – türelem	<i>praestatio</i> – teljesítés, szolgáltatás, kiállítás
<i>penetrál</i> – eljut	<i>praetendál</i> – követel, igényel
<i>perfectio</i> – tökéletesség	<i>praetensio</i> – követelés, jogcím
<i>periclitál</i> – veszélyeztet	<i>praetereál</i> – mellőz
<i>peroralván</i> – beszélvén	<i>praetextus</i> – ürügy
<i>perplexio</i> – zavar	<i>praevaléal</i> – erősebbnek bizonyul
<i>persecutio</i> – üldözés, zaklatás, vád	<i>praeveniál</i> – akadályoz
<i>persequál</i> – támogat	<i>praevideál</i> – előre lát
<i>persistal</i> – megmarad	<i>praevie</i> – előre, előzőleg
<i>persvadeál</i> – rábeszél	<i>principalis</i> – előljáró
<i>persvasio</i> – rábeszélés	<i>privata correspondentia</i> – magánlevelezés
<i>pertinenter</i> – hozzátartozó, körülötte levő	<i>pro fundo</i> – kiosztásra
<i>placidioribus</i> – békésebb	<i>pro hii et nunii</i> – itt és most
<i>placzmajor</i> – udvarmester	<i>pro nunc</i> – jelenleg, ez idő szerint
<i>plenipotentiárius</i> – teljhatalmú megbízott	<i>pro sublevatione</i> – könnyítésért
<i>portio</i> – katonai ellátmány, fejadag	<i>processus</i> – eljárás
<i>positive</i> – világosan, biztosan, <i>határozottan</i>	<i>proclastinál</i> – halogat
<i>postulatum</i> – követelés	<i>procrastinál</i> – elnapol, halogat
<i>practica</i> – mesterkedés, cselekedés	<i>profont</i> – élelmiszer a hadellátásban (kenyér, hús, liszt, takarmány)
<i>practicál</i> – gyakorol	<i>profontház</i> – éléstár, katonai ellátmányi raktár
<i>praecipitál</i> – elsiet	<i>projectum</i> – tervezet, javaslat
<i>praeccludál</i> – elzár, kizár útját állja	<i>prolongatio</i> – meghosszabítás
<i>praeferál</i> – előnyben részesít	
<i>praefigál</i> – kitűz	

promajore indignatione – nagyobb felháborodással
promotio – előmozdítás, előléptetés
promoveál – szorgalmaz
promulgatio – nyilvánosságra hozatal
pronunciálván – kihirdetvén
proponál – javasol
propositio – előterjesztés
proscribál – összeír
prosperál – kedvez
prospiciál – gondot visel
protestál – tiltakozik
protocollum – jegyzőkönyv
proverbium – közmondás
provideál – ellát, gondoskodik
provisio – gondoskodás, ellátás
publicál – kiad, kihirdet, nyilvánosságra hoz
punctualis – pontos
punctum – pont
punctumok tenora – pontok tartalma
puniál – büntet

guardia – (test)őrség
quartély – katonai beszállásolás
quietál – megnyugtat, nyugtáz
quoquomodo – akármilyen

ratificál – megerősít
ratio – ok
rationabilis – ésszerű
realiter – valóban
rebel – lázad
rebellis – lázadó

recipiál – befogad
recommendál – ajánl
reductio – visszaadás
referál – jelent
reflectál – válaszol
refutálhatlan – visszautasíthatatlan
regnicola – országlakos
regulamentum – szabály
reiterál – elővesz
relatio – jelentés, hír
relegál – utal
reliquo – egyébként
remedium – ellenszer, orvosság
renunciál – felhagy
reparál – helyrehoz, megjavít
replicál – válaszol
repraesentál – előad
repressio – elnyomás; megtorlás
requirál – kér, megkeres, felkeres, igényel
resignál – átad, felmond, átenged
resignatio – lemondás, átadás, megadás
resistál – ellenáll
resolutio – határozat, elhatározás
resolvál – határoz
restabiliál – újra megerősít, helyreállít
restantia – hátralékuk
retardál – hátráltat
retirál – tart
retrahál – visszahúz
revelin, revelény – elővédmű
reviál – újítt
reviviscál – újraéled

salvaquardia – védelmet biztosító irat,
őrség
scissio – szakadás
scriptum – írás
scupulisál – kételkedik
seculum – világ
secundál – segít
secundatio – segítség
secural – biztosít
securitas – biztosíték, biztonság
securus – biztos
seditio – zavargás, pártütés
sentimentum – vélemény
sessio – gyűlések
setko setko – mind-mind, szláv nyelven
sincera – őszinte
sincere – igazán
sinceritást – igazság
sine restrictio – korlátozás nélkül
sine ulla ratione – megfontolás nélkül
solemnitas – ünnepélyesség
solemniter – ünnepélyesen
spanyor – spanyol
specialiter – különösen, különösképpen,
kifejezetten
stabalis – ittvaló
stabilis – rendíthetetlen
strása, strázsa – ör(ség)
stylizál – írásban fogalmaz
submissio – alávetés
subordinál – alárendel
subordinatio – alárendeltség
suboriál – keletkezik
subscriptio – aláírás

subsistál – tartózkodik
subsistentia – fennállás, megmaradás,
tartózkodás; eltartás, ellátás
substantia – lényeg
succedál – következik
succesio – örökség, öröklés
successor – örökös
succursus – segítség
suspendeál – függeszt
supplicium – kérvény
supponál – feltételez
suppositio – feltevés
suspensio – felfüggesztés
suspicio – gyanú
sustineálhat – feltart

tandem – végre
tenor – tartalom
terminál – kitűz
terminált – kitűzött
terminus – gyűlés
tracta – tárgyalás
transferál – áthoz, átad
transmittál – küld, átküld
travers – átszállítás

ulciscencia – megbosszulás
urgeál – sürget
usurpál – alkalmaz

vecterázás – utazás
veniál – választ
veredarius – postamester
verificál – igazol

vexa – zaklatás

vice- – al-, helyettes

victuálé – élelmiszer

volonter – önként

Mutatók²¹²

A személynévmutatóban található lista nem teljes, a levelekben előforduló személyek közül nem mindnek ismerjük az életrajzi adatait. Néhány külföldi személy keresztnévének azonosításához nincs adatunk vagy pontos azonosításuk bizonytalan. Egyes személynevek több változatban is előfordulnak, ezeket *dőlt betűvel* utalóként, illetve zárójelben a címszó mellett közöljük.

A helynévmutatóban a települések a kötetben előforduló írásmódjuk szerint szerepelnek, emellett közöljük a mai hivatalos nevüket és mai ország szerinti hovatartozásukat. Amennyiben Magyarországhoz tartoznak, ezt külön nem jelöljük.

---

²¹² A mutatók készítéséhez felhasználtuk: Heckenast Gusztáv: *Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Életrajzi adattár.* S. a. r., kiegészítette és az előszót írta: Mészáros Kálmán. Budapest, 2005. Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes: *II. Rákóczi Ferenc.* Budapest, 2004. 667-708. Mészáros Kálmán: *Akik legtávolabb tartottak – Munkács védői 1711-ben.* Előadásként elhangzott 2011. március 24-én Beregszászon, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által „Rákóczinak dicső kora” címmel megrendezett konferencián. (Megjelenés alatt) Továbbá ezúton szeretnénk köszönetet mondani Mészáros Kálmánnak, hogy rendelkezésünkre bocsájtotta kéziratát és tanácsaival, észrevételeivel segítette a munkánkat.

Személynévmutató

- Bagossy László, csengerbagosi (?–1723), ezredes. A császári csapatok oldalán harcolt a spanyol örökösödési háborúban, majd 1709-ben hazaszökött és csatlakozott Rákóczihoz. Azt követően, hogy 1710. december 9-én átadta Eperjest a császáriaknak, ezredének maradványaival csatlakozott a munkácsi helyőrséghez. Május 19-én Zay Andrással és Nagyidai Sámuellel együtt ő is részt vett a vár feladásáról Károlyival folytatott eredménytelen megbeszélésen. Június 15-én ő is aláírta az előzetes kapitulációs pontokat.
- Bagossy Mihály, Bagossy László öccse, főstrázsamester, Károlyi Sándor gyalogezredében szolgált.
- Balogh Gáspár, ócsai (1667?–1741 e.), 1703 szeptemberétől Rákóczi híve, 1710-től hadi pénztáros (fizetőmester). 1711 elején Munkácson szolgált, feladata a helyőrség zsoldjának fizetése volt.
- Barcsay Ábrahám (1625 k.–1716), Barcsay Ákos erdélyi fejedelem féltestvére. 1704 júliusában csatlakozott Rákóczihoz. 1706-tól erdélyi főcommissarius, az Erdélyi Consilium tagja; főkinestartó Rákóczi alatt. 1711. április 29-én aláírta a szatmári békét.
- Barkóczy Krisztina bárónő, szalai (1671–1724), 1687-től Károlyi Sándor felesége. Miután férje Rákóczi tábornokaként szinte folyamatosan távol volt családjától, rá hárult a háznép és a gazdaság irányítása. 1710 decemberétől 1711 májusáig Munkácson tartózkodott gyermekeivel és édesanyjával.
- Bay László, a munkácsi felső vár parancsnoka. Thököly híve és társa volt az emigrációban. 1703 őszétől Bercsényi Miklós lovasezredének parancsnoka, 1705 tavaszától munkácsi vicekapitány, Vay Ádám főkapitány távollétében a vár tényleges parancsnoka. Aláírta a június 15-i előzetes kapitulációs pontokat.
- Beniczky Gáspár, a Gazdasági Tanács titkára, majd 1707-től Rákóczi titkára, 1710-ben a Nemesi Társaság ezredese. 1711-ben Lengyelországba ment, majd csatlakozott Rákóczi kíséretéhez. A fejedelemtől Danckában vált el. 1707–1710 közötti naplója a szabadságharc történetének értékes forrása.
- Bercsényi Miklós gróf (1665–1725), felvidéki nagybirtokos, 1691-től Ung vármegye örökös főispánja. A Rákóczi-szabadságharc egyik kezdeményezője, később a hadsereg főgenerálisa. 1710 decemberében Lengyelországba ment. A szatmári békét elutasította, az amnesztiát nem fogadta el. 1716 nyarától Törökországban, 1720-tól Rodostóban élt haláláig.

Berthóti István, bertóti (?–1709), brigadéros, érsekújvári vicegenerális.

Boda István, az udvari palotásezred főstrázsamestere.

Bornemissza György, 1703 októbere és 1711 között munkácsi harmincados.

Bulyovszky Dániel (?–1714), 1705-től a Gazdasági Tanács számvevője, 1707-től tanácsosa.

1711-ben jegyzője és egyik aláírója volt a szatmári békének.

Bydeskuthy (*Büdöskúti, Bideskúti*) Lajos, 1710 júliusában hadnagy a palotás ezredben.

Caprara, Aeneas Silvius gróf (1631–1701), császári hadvezér, tábornagy. Thököly ellen harcolt, Munkácsot sikertelenül ostromolta. Élete utolsó éveiben a bécsi haditanács alelnöke, Savoyai Jenő herceg ellenlábas.

Caraffa, Antonio gróf (1646–1693), olasz származású császári tiszt, 1686–1688-ban Felső-Magyarország főkapitánya. 1687-ben a töröktől visszafoglalta Egert, majd Zrínyi Ilonát készítette Munkács átadására. 1687-ben nevéhez kötődik az „eperjesi vésztörvénysszék.”

Charrière, Jean-Jacques (?–1774), 1709 végén svéd szolgálatban álló francia származású dragonyos ezredes, majd Rákóczi szolgálatába állt. 1710. április 16-án megkapta Zay András ezredét. Követte a fejedelmet Lengyelországba. Kulcsszerepe volt a munkácsi vár és a Lengyelországban tartózkodó Rákóczi közötti összeköttetés biztosításában.

Csanádi István, 1708-ban hadbíró Károlyi Sándor hadtesténél.

Dietrich, Hans Jacob (?–1719 u.), magyarosan többnyire Hancz Jakab néven említik. Császári hadnagy, majd Rákóczihoz pártolt és ezredes lett. Később Munkácsra rendelte a fejedelem mint Bay László vicekapitány és várparancsnok helyettesét.

Draguly Farkas, a szabadságharchoz csatlakozó kisszámú rác katonaság egyik legjelentősebb tisztje, szerb származása miatt az egykori forrásokban Rác Dragulyként szerepel. Császári szolgálatból állt át Rákóczihoz 1704 nyarán, aki ezerskapitánnyá tette. 1711. március végétől Rákóczi környezetében Lengyelországban tartózkodott, később visszatért Magyarországra.

Ebeczky István Sámuel (1670 k.–1719/1721?), katonai pályafutását végvári katonaként kezdte. A Rákóczi-szabadságharcban Bercsényi kancelláriáját vezette. 1710 decembere után pedig a Bercsényi által birtokolt Ungvár parancsnoka volt. 1711-ben generális főstrázsamesterré léptették elő. Ungvár várát csak a szatmári béke megkötése után, 1711. május 15-én adta át a császáriaknak.

Ebergényi László báró (1656/1660?–1724), 1700-tól császári ezredes, bárói rangot is ekkor kapott. 1702-től Itáliában, 1706-tól a kurucok ellen harcolt. 1708-tól altábornagy, 1723-tól tábornagy. Részt vett a szatmári béke megkötésében.

Eötvös Miklós, vásárosnaményi (1665 k.–1731), 1703-ban csatlakozott Rákóczihoz, 1706-tól tiszántúli kerületi főhadbiztos. Szatmár vármegye alispánja 1710 és 1714 között. A békekötés után Munkácson tartózkodott, majd a vár júniusi kapitulációja után ismét szatmári alispán.

Erdődi, keresztnéve, születési ideje ismeretlen. Görögkeleti pópa lehetett, a Munkácson 1711-ben természetes halállal elhunyt román származású Nagyszegi Leuka Gáborhoz hívták halála óráján.

Esterházy Antal gróf, galántai és fraknoi (1676–1722), részt vett a török elleni harcokban, a Héttoronyban volt török fogságban. 1704 májusában csatlakozott Rákóczihoz. 1706. november 24-től a reguláris hadak főparancsnoka. 1711 elején Lengyelországba helyezték. 1711 áprilisában Rákóczi Esterházyt bízta meg, hogy vegye át Károlyitól a magyarországi csapatok főparancsnokságát. Az amnesztiát elutasította, később tatár csapatok élén betört Erdélybe, majd Rodostóban halt meg pestisben.

Esterházy Dániel gróf, galántai (1665 k.–1714), harcolt a török ellen, 1704 elején csatlakozott Rákóczihoz. 1705-től altábornagy, 1708-ban dunántúli vicegenerális. 1710 őszétől Kassa főkapitánya, 1711. április 26-án adta fel a várost Pálffy Jánosnak.

Fejérvári György, karabélyos kapitány, 1706-ban dragonyos hadnagy, 1708. január–október között hadnagy és főhadnagy Várpalotán. 1708 októberében várpalotai commendáns, 1711-ben karabélyos kapitány Munkácson.

Géczy Gábor, garamszegi, ezereskapitány. 1703-ban vicekapitány Bercsényi Miklós lovasezredében, majd 1704-től kapitány. 1711-ben kulcsszerepe volt Rákóczi és a munkácsi vár közti kapcsolattartásban. Elsősorban a lovakkal kapcsolatos ügyeket intézte.

Gerhard György, köznemes, egykor Thököly híve, 1704-től az udvari tanács tanácsosa, 1705-től a szenátor, 1706-ban a békeküldöttség tagja. 1711. március 28-tól Lengyelországban találjuk.

Goda István, 1706-ban vicecolonellus, majd egy évvel később ezereskapitány.

Grass, mérnök hadnagy. Életrajzi adatait nem ismerjük, Sennyey István említi 1711. március 25-én Rákóczihoz írott levelében: „Grass nevő ingenier laitnant obsitot kér”.

Haller Gábor (1685–1723), erdélyi főnemes, 1707-ben a nemes ifjak kompániájának zászlótartója. Károlyi Sándor lányát, Károlyi Klárát vette feleségül.

Heister, Siegbert gróf (1646–1718), császári generális, a bécsi haditanács alelnöke, 1704. november 8-án magyarországi főparancsnokká nevezték ki. Nagyszombatnál csatát nyert, de 1705-ben visszahívták. 1708. augusztus 3-án ismét főparancsnokként a trencsényi csatában legyőzte Rákóczit. 1710-ben fogoly tiszteket végeztetett ki Győrött Ocskayért. Hírhedt volt kegyetlenségéért, többek között ezért váltották le és nevezték ki helyette Pálffy Jánost.

Horváth György, alezredes, térparancsnok. Amikor 1711 elején Károlyi a fegyverszünet meghosszabbítása fejében megígérte Sólyomkő kiürítését Pálffynak, Horváth késlekedve (február 14-én) vonult ki a várból. Horváthot engedetlensége miatt Károlyi fogságba vettette, azonban a fejedelem parancsára szabadon engedték és megkapta a palotás ezred alezredesi tisztségét, s egyben térparancsnoki beosztást is nyert Munkácson. A június 15-i előzetes kapitulációs pontokat is mint „vicecolonellus és placzmajor” írta alá.

Horváth László, 1710 augusztusában szolnoki és Pest-Pilis-Solt vármegyei commissariusként említik.

Hosvay Imre, ezereskapitány, 1711. április 29-én felesküdt a császárra. Magyar részről írta alá a szatmári békét. 1711. május 4-én a békeszöveget elvitte Munkácsra, ám Sennyey István kihirdetés nélkül továbbküldte azt Rákóczihoz.

Jenei Mihály, 1705. május 5-én ónodi tiszttartóként, 1705. június 23-án szerencsi udvarbíróként említik.

József, I. (1678–1711), német-római császár, magyar király (1705–1711). 1711. április 17-én váratlanul bekövetkező halálával új helyzet állt elő. Pálffy ezt eltitkolta, hogy a szatmári tárgyalásokat tovább tudja folytatni, így a béke megkötésekor is I. Józsefre esküdtek fel. Rákóczi is halálára alapozta további terveit, hiszen nem volt törvényesen megválasztott uralkodója az országnak.

Kántor István, udvari titkár. 1704-től Rákóczi híve, 1706–1711 között Rákóczi kancelláriai titkára. 1711 márciusában Lengyelországban, majd augusztusban már Magyarországon találjuk.

Károly, III. (1685–1740), spanyol király (1706–1714), magyar király és (VI. Károly néven) német-római császár (1711–1740).

Károlyi Ferenc gróf (1705–1758), Károlyi Sándor és Barkóczy Krisztina fia. 1711-ben kisgyerekként édesanyjával, testvéreivel és nagyanyjával Munkácson tartózkodott.

Károlyi Sándor báró, 1712-től gróf (1669–1743), 1703. október 9-én csatlakozott Rákóczihoz, aki mezei generálisnak nevezte ki. Rákóczi egyik legjelentősebb hadvezére. 1711. február 18-án a fejedelem rábízta a konföderáció hadainak főparancsnokságát, ám március 14-én felesküdt Pálffy Jánosnak.

Kemény Simon báró (?–1722), alezredes, Kemény János erdélyi fejedelem unokája. 1705-ben csatlakozott Rákóczihoz. A Nemesi Társaság alezredese, az ónodi országgyűlésen az erdélyi rendek követe. A lengyelországi emigrációból 1711. október 6-án tért haza.

Kemény Simonné, vajai Vay Anna, Vay Ádám és Iványi Fekete Erzsébet leánya.

Kimita János, kapitány, majd főstrázsamester. Valószínűleg a palotások egyik kompániás kapitánya, előéletéről egyelőre nincs adatunk. Károlyi 1711. március 31-én a palotások főstrázsamesterévé vagy Bagossy László ezredének alezredesévé javasolja előléptetni. Szentiványi Vay Ádámot úgy tájékoztatta, hogy Kimita előléptetésével Szentkereszti kapitányt érné méltánytalanság, aki szintén várná előléptetését és sértődöttségében búcsúzni kíván. Javasolja, hogy Kimita inkább Bagossy alezredese legyen. Utóbb Rákóczinak is hasonló javaslatot tett, az ügy végkimenetelét nem ismerjük és Kimitáról sincs más adatunk.

Komáromi Csipkés György (?–1730 k.), debreceni főbíró (1709–1724), Bihar vármegye alispánja (1703–1717), Rákóczi kérésére 1710 végétől közvetített Pálffy és Károlyi között.

Komlóssy Sándor (1650–?), 1683-ban már gyalogos hadnagy Thököly Imre udvarában. 1686-ban a császáriak által ostromlott Munkács kuruc várórségének tagja. A Rákóczi-szabadságharcban ezredes, majd 1710 augusztusában mint Kővári commendáns szerepel.

Koncz Boldizsár, 1704-ben hadnagyként, később ezereskapitányként említik. 1706-ban alezredes, 1707-ben udvarhelyszéki jegyző.

Kozma János, 1708-ban fancsikai (Ugocea vármegye) veredárius.

Kőrössy György (1660?–1731), belső kamarás, főkomornyik, fizetőmester. Ifjú korától a Rákóczi család szolgálatában állt, a Rákóczi-birtokok főborinspektora lett. A szabadságharc idején is Munkács várában tartózkodott leginkább mint a kincstár legfőbb öre, ő vezette a család pénzügyeit is. Rákóczi iránta érzett bizalmát jól mutatja, hogy március 14-i levelében meghagyta Sennyeynek, ha betegeskedése miatt nem tudná a

levelek rejtjelezését maga intézni, bízta a feladatot Körössyre. 1714–1730 között Rákóczi elkobzott birtokainak kormányzója volt.

Krucsay János, nádíi (1678 k.–1741), ezereskapitány, megkapta a Nádaskay-lovasezredet. 1711. április 29-én felesküdt a császárra, majd két nappal később Magyarország részéről aláírta a szatmári békét. Első feleségét, Tolvaj Borbálát botrányosan kicsapongó életéért lefejezték.

Kurdis János, császári kapitány.

Lafond, hadmérnök és tüzér főstrázsamester. A fejedelem szolgálatában álló francia hadmérnökök egyike. A 1711. február 10-i instrukció szerint a munkácsi vár erődítési munkálatainak legfőbb irányítója és a várbeli tüzérségnek is elöljárója őrnagyi rangban.

Lancken, Philipp Ernst von der (?–1716), császári alezredes, majd 1708-tól vezérőrnagy. 1709 áprilisában már tábornokként Árva várát hódoltatta. 1710. november 10-én elfoglalta Sárospatakot, ezután a város parancsnoka lett. 1711-ben a Munkács ellen felvonuló egyik császári sereg parancsnoka.

Locher von Lindenheim, Karl, a haditanács tagja, 1711. február 14-én a Rákóczival való tárgyalások vezetője. A szatmári békekötés egyik megbízottja Pálffy János mellett.

Losonczy Farkas András, hadbíró. Károlyi Sándor szolgálatában állt, 1711. május 7-én azért küldték Husztra, hogy elpártoltassa a várat a fejedelemtől.

Löffelholz, Georg Wilhelm báró (1661?–1717/1720?), császári ezredes, 1707-től altábornagy. 1711-ben ő irányította a munkácsi vár blokádját és ostromműveleteit.

Máriássy Ádám, márkusfalvi (?–1738), 1703-ban csatlakozott Rákóczihoz. 1704-ben II. Rákóczi Ferenc főhadsegéde. 1705. július elején már főstrázsamester az udvari karabélyos ezredben. 1711–1712-ben Lengyelországban volt.

Mikes Mihály gróf (1667–1721), 1705-től generális főstrázsamester. 1708. augusztus 23-tól a székelyek főgenerálisa. 1711-ben 4000 fős csapata élén Moldvában állomásozik, amely mutatja a Munkács körüli hadműveletek és tervek összetettségét.

Móricz István, técsői (1640–1645 k.–?), Rákóczi gyalog ezereskapitánnyá nevezte ki 1703 nyarán. 1706-ban munkácsi porkoláb, később várnagy, 1708–1711 között huszti vicekapitány.

Nagy János, (felső) győri (1657?–1713), I. Lipót uralkodása alatt a császári seregben kapitány. 1703 őszén csatlakozott Rákóczihoz, harcolt Erdélyben. Később Bercsényi

udvari dragonyos ezredének parancsnoka lett. 1711-ben Ungvár kapitulációja után elfogadta a szatmári békét.

Nagyidai Sámuel, testőr hadnagy, 1703-tól Rákóczi híve, 1705 tavaszán felállított belső testőrszázad, a kapcsosok tagja. 1711-ben Munkácsra vezényelték. Felettesével, Péchy Miklóssal lázadást szított Sennyey és Szentiványi ellen. Május 19-én Bagossy és Zay ezredesek mellett ő is tagja volt a vár alatt Károlyival tárgyaló küldöttségnek. Június 15-én mint a „belső várbeli gvardiának kapitánya” írta alá az előzetes kapitulációs pontokat.

Nagyszegi (alias Leuka) Gábor (?–1711), generális főstrázsamester, román származású erdélyi főúr. 1704 végén csatlakozott Rákóczihoz; ezereskapitány, majd brigadéros. 1710. március 20-tól generális főstrázsamester, Érsekújvár parancsnoka, melyet 1710. szeptember 24-én adott fel. 1711-ben Munkácson tartózkodott, ahol januárban természetes halállal hunyt el.

Náray László, brigadéros, katonai pályáját fiatalon, a császári seregben kezdte. 1704-ben csatlakozott Rákóczihoz. 1710 őszétől ő a kassai parancsnok. A várost 1711. április 29-én adta át Pálffy Jánosnak.

Nikházi György, restei, 1704 nyara után állt Rákóczi hűségére, ezredes lett. 1711. április 22-én Kassán kapitulált a császáriak előtt.

Nyúzó Mihály (1666 k.–1716), ezereskapitány, helyettes dandárparancsnok. A szatmári béke idején már helyettes dandárparancsnok, a szabadságharc utolsó éveiben titkos közvetítő volt Pálffy felé. 1711. április 29-én felesküdött a császárra. 1716-ban felesége és annak szeretője megmérgezték.

Pálffy János gróf, erdődi (1663–1751), főúr, császári hadvezér. Részt vett a törökellenes háborúban, harcolt a rajnai és az itáliai fronton is. 1700-tól altábornagy, 1703-tól horvát bán és lovassági tábornok. 1709-től tábornagy és Sáros vármegye főispánja. 1710. szeptember 27-én a magyarországi császári hadak főparancsnokává nevezték ki. Amnesztiát hirdetett a szabadságharc résztvevői számára. A szatmári béke egyik megkötője.

Palóczi Horváth György, a Rákóczi szolgálatában álló francia sereg tisztje.

Pápai János (1660 k.–1740), 1703 júliusában állt Rákóczi oldalára, később a fejedelem portai követe. 1711 áprilisában Lengyelországban találjuk.

Paresi (*Parisi*), Francesco, orvos, Zrínyi Ilona olasz doktora volt, később Rákóczi szolgálatába lépett, a szabadságharc végén újra Munkácson találjuk.

Péchy Miklós, pécsújfalusi, testőr kapitány, az udvari testőrség, a kapcsosok tagja. 1711 februárjától Munkácson szolgált, május elején helyettesével, Nagyidai Sámuellel együtt lázadást szítottak a parancsnokok ellen.

Petneházy Zsigmond (?–1722), 1709-től hadnagy a palotás ezredben, majd 1710. szeptember elején ugyanezen egységben már kapitány. Munkács 1711. június 24-i feladásáig a várban tartózkodott.

Pogány István (1677 k.–1730), 1711. április 25-től Máramaros vármegye alispánja. 1722-ben újból alispán ugyanitt.

Pongrácz János (?–1714/1715?), ezereskapitány, 1703-tól Rákóczi híve. 1711 februárjától Lengyelországban találjuk, Szepesben és Gömörben Czelder Orbánnal kuruc felkelést szervezett, ezért 1714-ben ismét Lengyelországba menekült. Elfogták és kivégezték.

Rabutin de Bussy, Jean Luis (1642–1717), francia származású császári tábornagy, 1696–1708 között Erdély császári főparancsnoka. 1709-ben a rajnai arcvonalra helyezték. Ezrede 1711-ben Acton ezredes parancsnoksága alatt Munkács környékén volt.

Ráday Pál, rádai (1677–1733), 1703 októberében csatlakozott Rákóczihoz, legfőbb diplomatája volt. 1705 májusában a Mercurius Hungaricus („Magyar Merkúr”), az első magyarországi hírlap szerkesztője. 1710 végén Lengyelországba távozott, visszatért, de már nem ő vezette a béketárgyalásokat.

Ráthy Gergely, (kis)ráti (?–1722), 1704-ben csatlakozott Rákóczihoz. 1711-től Ung vármegye alispánja.

Rétey György, 1703-tól Rákóczi híve, ezredes vicekapitány.

Rhédey Ferenc, kistrédei (?–1758), alezredes, a Nemesi Társaság tagja. 1707. április 26-tól testőr őrmester, 1709 végétől címzetes testőr, zászlótartó és fejedelmi hadsegéd. 1710 őszétől a karabélyosok alezredese. 1711 tavaszától Rákóczi udvari lovas-karabélyos ezredével Munkácson szolgált. Aláírta a június 15-i kapitulációs pontokat.

Rivière, Jean-François, francia hadmérnök, tüzér ezredes Rákóczi szolgálatában, Náray László ezereskapitány lányát vette feleségül. 1711 után amnesztiát kapott és Magyarországon telepedett le, később hadmérnökkari alezredes Kassán.

Sennyey Ferenc báró, kissennyei, Sennyey István öccse, felső-magyarországi birtokos. 1703-ban Rákóczi oldalára állt. Bátyja helyettese annak lovasezredében, alezredesi rangban. Miután bátyja 1705-ben szenátor és a konföderáció kancellárja lett, ezredét Ferencnek adta át, aki 1706 júliusában már mint címzetes ezredes szerepel. 1709. augusztus végén

- már brigadéros. 1711 júniusában Lengyelországban volt. Munkács feladása után tért a császár hűségére.
- Sennyey István báró (?–1726/1727?), szenátor, kancellár, felső-magyarországi nagybirtokos. A szabadságharc végén Munkács főparancsnoka. 1711. június 24-én feladta a várat. Mindvégig élvezte a fejedelem bizalmát.
- Sőtér Tamás (?–1739), óbester a Berthóti-ezredben, akinek halála után átveszi az ezred parancsnokságát.
- Svancz (*Svantz*, *Svoncez*), mérnök tiszt, 1711 elején a munkácsi helyőrségben szolgált mint machinista („machinista insenér”), a vár alatti új erőd kiépítésén dolgozott. Rákóczi 1711. február 10-i instrukciója is említi. Az ő felügyelete alá tartoztak munkácsi lakatosok és fegyverjavítók is.
- Szakmári János, porkoláb. A fejedelem főhadsegéde volt, de sebesülése miatt alkalmatlanná vált a mezei szolgálatra, ezért Rákóczi 1710. október 16-án munkácsi porkolábbá nevezte ki.
- Szentiványi János (?–1745), brigadéros, 1704. március 16-án csatlakozott Rákóczihoz. 1711 elejétől a munkácsi alsóvár parancsnoka. A június 15-i előzetes kapitulációs pontokat ő is aláírta. A kapitulációs tárgyalások alatt meggondolta magát, nem követte Rákóczit az emigrációba, a fejedelem leveleit is átadta Pálffyknak.
- Szentkereszti Ferenc, kapitány, 1710. július 26-án és október 2-án az udvari palotásezred gránátoszázadának kapitányaként említik, 1711 áprilisában Munkács várában szolgált.
- Thököly Imre gróf (1657–1705), 1678-tól a bujdosók hadak fővezére, 1682–1685-ben felső-magyarországi fejedelem és a magyarországi részek ura. 1690-ben a zernyesti csatában aratott győzelmével átmenetileg sikerült megszereznie az erdélyi fejedelmi címet, ám végül a császári csapatok elől meghátrálni kényszerült. A karlócai békét (1699) követően élete végéig a török földön élt száműzetésben.
- Török András (1666-1668 k.–1723), 1703 szeptemberében csatlakozott Rákóczihoz. Udvari (fő)hadnagy, hofmester, udvari vicekapitány, Vay Ádám főmarsall helyettese. Követte Rákóczit Lengyelországba.
- Török János, kvártélymester.
- Trencsényi János, kuruc alezredes Beleznay János lovasezredében, kassai kapituláns.
- Turcsányi János (tévesen László keresztnévvel is előfordul), alezredes, származását, előéletét nem ismerjük. 1709–1710-ben már Károlyi Sándor gyalogezredének alezredese. 1711

elejétől Munkácson állomásozott ezredével. A június 15-i kapitulációs pontokat colonellusként Turcsányi is aláírta, a Pálffyhoz indított követjárás idejére kezesként tartózkodott az ostromlók táborában.

Urbik, P., dán származású orosz diplomata, bécsi követ. 1710-ben igyekezett előmozdítani Rákóczi és az udvar megegyezését.

Vay Ádám báró (1656–1719), 1701-től részt vett Rákóczi szervezkedésében, udvari kapitány, az udvari tanács elnöke, szenátor. 1704 februárjától Munkács, 1708-tól Huszt főkapitánya. 1711. március 4-én Lengyelországba ment Rákóczi parancsára.

Zay András báró (1685 k.–1734), 1704-től Rákóczi nemes apródja, később ezredes, 1711-ben a munkácsi lovasság parancsnoka. 1710–1711-ben fokozatosan szorult vissza alakulatával, 1711. április 29-én már Munkácson volt. Május 19-én Bagossy Lászlóval és Nagyidai Sámuellel együtt ő tárgyalta Károlyival a vár feladásáról. Aláírta a június 15-i előzetes kapitulációs pontokat.

Zrínyi Ilona grófnő (1643–1703), Zrínyi Péter leánya, 1666-tól I. Rákóczi Ferenc felesége, II. Rákóczi Ferenc anyja, 1682-től Thököly Imre felesége. 1685 végétől két éven át védte Munkács várát Caraffa császári csapatai ellenében. 1688. január 17-én kénytelen volt a várat feladni, de elérte, hogy a vár védői amnesztiát kapjanak a császártól és a Rákóczi-vagyon gyermekeinek nevében maradjon. A megállapodás értelmében azonban Bécsbe kellett mennie gyermekeivel együtt, ahol ezt részben megszegve, gyermekeit elvették tőle. 1699-ben elkísérte férjét a török száműzetésbe.

Helynévmutató

B

Barcelona, Spanyolország
Beregszász, Berehove, Ukrajna
Blatnica, Szlovákia
Bély, Bol', Szlovákia

D

Dancka, Gdansk, Lengyelország
Debrecen
Dömsöd

E

Ecsed, Nagyecsed

F

Fancsika, Fancsikove, Ukrajna
Feketebátor, Batăr, Románia
Felsőbánya, Baia Sprie, Románia

Gy

Gyarmat, Magyarország

H

Huszt, Ukrajna

J

Javoro, Javirov, Ukrajna

K

Kálló
Károly, Nagykároly, Carei(i Mari),
Románia
Kassa, Košice, Szlovákia
Kővár, Chioar, Románia
Kukizów, Kukeziv, Ukrajna

L

Lelesz, Leles, Szlovákia

M

Munkács, Mukacseve, Ukrajna

N

Nagybánya, Baia Mare, Románia
Nagyszentmihály, Großpetersdorf,
Ausztria

O

Olcsva
Oros

P

Podhérung, Podhering, Ukrajna
Pozsony, Bratislava, Szlovákia
Przemysł, Lengyelország

S

Skole, Szkole, Ukrajna
Sztrij, Strij, Ukrajna

Sz

Szatmár, Satu Mare, Románia

T

Temesvár, Timișoara, Románia

U

Ungvár, Uzshorod, Ukrajna
Újhely, Sátoraljaújhely

V

Verecke (Alsóverecke), Nizsnyi Vorota
Ukrajna
Verhovina, Ukrajna

Z

Zaluce, Zalužžja, Ukrajna

